

^ KÜRD

xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır
Heydər Əliyev

DIPLOMAT

№ 43 (555) 17 - 23 Çiriya paş, Noyabr il 2023
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Hêjaye:

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbāhəddin Eloğlu

Səh. 2

İraq Prezidenti Əbdülkəlif Camal Rəşidin rəsmi qarşılama mərasimi olub

Səh. 2

Serok Barzanî û Wezîrê Berevaniyê yê İraqê civiyan

Səh. 13

Nêçîrvan Barzanî bi Boris Johnson re civiya

Səh. 16

Siyasetmedarê Amerîkî dewleta Kurdistanê de aramiyê bine Rojhilata Navîn

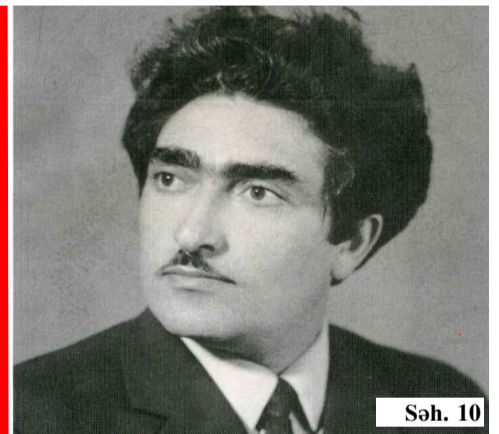
Səh. 13

Qubad Talebanî: Pêwîstiya Herêmê bi Destûrê heye

Səh. 14

Mesrûr Barzanî: Em dixwazin bibin çiraya demokrasiyê...

Səh. 10

ÇAĞIRIR QARABAĞ, ÇAĞIRIR LAÇIN

Azərbaycan-İraq sənədləri imzalanıb

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ" ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında Kürd Xalqının rolu

Kürdlər və Kürdüstan

**AZƏRBAYCAN TARİXİNDƏN SƏHİFƏLƏR
AZƏRBAYCANDA ŞƏDDADİ KÜRD DÖVLƏTİ**

EHMEDƏ XANİ HAYATI VE ESERLERİ

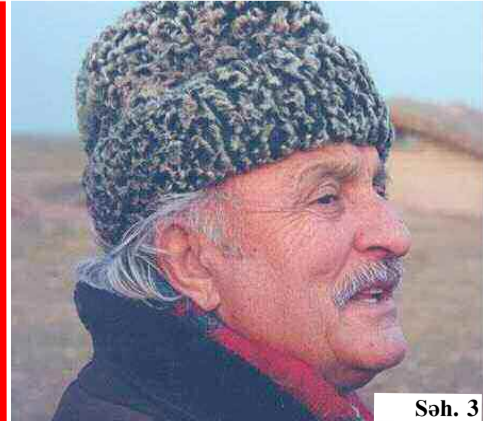
Səh. 9

Karvedanên Şerê Xezeyê li ser Sûriyê

Səh. 10

ERMƏNİLƏRƏ QAN UDDURAN KÜRD QADIN, QAÇAQ NƏBİNİN DOSTU "KİŞİ TAVAT" LƏQƏBLİ TAVAT HÜMBƏTOVA.

Səh. 3

"GÖZÜMƏ KƏLBƏCƏR TORPAĞI TÖKÜN" PİÇİLTİSİNDAN TANINAN ŞAİR HAQQINDA.

Səh. 24

Proshu i umolyayu Vas!

İraq Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşidin rəsmi qarşılama mərasimi olub

Azərbaycan Respublikasına rəsmi səfərə gələn İraq Respublikasının Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşidin noyabrın 20-də rəsmi qarşılama mərasimi olub.

Hər iki ölkənin Dövlət bayraqlarının dağalandığı meydanda İraq Prezidentinin şərəfinə fəxri qarovul dəstəsi düzülüşdü.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev İraq Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşidi qarşıladı.

Fəxri qarovul dəstəsinin rəisi İraq Prezidentinə raport verdi. Prezident Əbdüllətif Camal Rəşid Azərbaycan əsgərlərini salamladı. Dövlət başçıları

fəxri qarovul dəstəsinin qarşısından keçdilər.

İraq Respublikasının və Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnləri səsləndirildi.

Azərbaycan nümayəndə heyəti İraq Prezidentinə, İraq nümayəndə heyəti isə Azərbaycan Prezidentinə təqdim olundu.

Fəxri qarovul dəstəsi hərbi marşın sədaları altında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və İraq Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşidin qarşısından keçdi.

Dövlət başçıları rəsmi foto çəkirdilər.

Serok Barzanî û Wezîrê Bervaniyê yê Îraqê civiyan

Serok Barzanî û Wezîrê Bervaniyê yê Îraqê rewşa İraqê, şerê li dijî terorîstan û hevahengî û karên hevbeş ên Pêşmergeyên Kurdistanê û artêşa İraqê gotûbêj dikin. Baregeha Barzanî belav kir, Serok Mesûd Barzanî îro 18ê Mijdarê

pêşwazî li Wezîrê Bervaniyê yê Îraqê Sabit Mihemed Seid Ebbasî kir.

Di hevdîtinê de her du aliyan rewşa İraqê, şerê li dijî terorîstan, hevahengî û karên hevbeş ên hêzên Pêşmergeyên Kurdistanê û artêşa İraqê gotûbêj kirin.

Nêçîrvan Barzanî roja ziman û çanda Tirkmenan pîroz kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, roja ziman û çanda Tirkmenan pîroz kir. Parlamentoya Kurdistanê 25ê Kanûna Pêşîna 2019an biryar da ku 17ê Çiriya Paşînê wekî "roja ziman û çanda Tirkmenan" were naskirin.

Parlamentoya Kurdistanê heman rojê biryar da ku 25ê Sibatê jî wekî "roja roj-namegeriya Tirkmenan" were naskirin.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, bi rêya hesabê xwe yê Xê roja ziman û çanda Tirkmenan pîroz kir.

"Herêma Kurdistanê dê heta hetayê

bibe warê bihevrejyanê"

Nêçîrvan Barzanî, di peyama xwe bal kişand ser çanda bihevrejyanê ya li Herêma Kurdistanê û got:

"Ez roja ziman û çanda Tirkmenan a hemû xwişk û birayên xwe yên Tirkmen ên li Herêma Kurdistanê pîroz dikim.

Em piştigiriyê xwe ya ji bo mafên Tirkmen û tevên pêkhatayên dîni û neteweyî yên Kurdistanê dupat dikin.

Em her kesî piştrast dikin ku Herêma Kurdistanê dê heta hetayê ji bo her kesî bibe warê bihevrejyanê."

Mesrûr Barzanî: Em berdewamiya çanda pêkvejiyana aştiyane ya navbera pêkhatan tekez dikin

Serokwezîrê Hikûmeta Herêma Kurdistanê roja ziman û çanda Tirkmenan pîroz dîke û dibêje: Em berdewamiya çanda pêkvejiyana aştiyane ya navbera pêkhatan tekez dikin.

Bi helkefta roja ziman û çanda Tirkmenan, Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî li hejmarê xwe ya tora civakî ya "X"ê nivîsiye, "Rojê ziman û çanda Tirkmenan pîroz be". Herwesa Mesrûr Barzanî nivîsiye, "Em bi vê helkeftê

pabendiyê Hikûmeta Herêma Kurdistanê bi parastina mafên tevaya pêkhatan û berdewamiya çanda pêkvejiyana aştiyane ya navbera pêkhatên Kurdistanê tekez dikin". Di rûniştina Perlemana Kurdistanê ya roja 25ê Berçîleya 2019ê de, roja 25ê Şibatê wekî roja roj-namevaniya Tirkmenan û roja 17ê Mijdarê jî wekî roja fermî ya ziman û çanda Tirkmenan hatin nasandin û bi dengên piraniya perlemantaran hatin pejirandin.

Azərbaycan-İraq sənədləri imzalanıb

Noyabrın 20-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və İraq Respublikasının Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşidin iştirakı ilə sənədlərin imzalanması mərasimi olub.

Azərbaycan Respublikasının əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri Sahil Babayev və İraq Respublikasının əmək və sosial işlər naziri Əhməd Cassim Sabir Əl-Əsədi "Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi ilə İraq Respublikasının Əmək və Sosial İşlər Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu"nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyinin sədri Fuad Nağıyev və İraq Respublikasının Turizm Xidmətinin rəisi Zafer Mahdi "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi ilə İraq Respub-

likasının Mədəniyyət, Turizm və Tarixi Abidələr Nazirliyi arasında turizm sahəsində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu"nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov və İraq Respublikasının xarici işlər nazirinin müavini Məhəmməd Hüseyn Bəhr Əl-Ulum "Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi ilə İraq Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi arasında siyasi məsləhətləşmələr haqqında Anlaşma Memorandumu"nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev və İraq Respublikasının Mülki Aviasiya Baş İdarəsinin rəisi İmad Əl-Əsədi "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İraq Respublikası Hökuməti arasında hava əlaqəsi haqqında Saziş"i imzaladılar.

“GÖZÜMƏ KƏLBƏCƏR TORPAĞI TÖKÜN” PIÇILTISINDAN TANINAN ŞAİR HAQQINDA

**“Duymadınmı bu pıçiltı kimindir?
Tanımadın pıçiltımdan sən məni?!”**

Məmməd Aslan.

“Ölmək ölüm deyil, unudulmaq ölümdür”, - deyib aqillər. Mən də heç vaxt unudulmayan, söz dünyasında xüsusi yeri olan, dilimizə və ədəbiyyatımıza yaxşı bələd bir şair haqqında söz açmaq

istəyirəm. Heyf ki, ömrünün barlı-bəhərli, aqillik çağında aramızdan getdi O...

Görünüb, tanınmaq adı həldir. Görünməmişdən tanınmaq aqillərə, qəhrəmanlara, söz-qələm sahiblərinə xəsdır.

Pıçiltısından, hənirindən tanınan, bir kəlmə sözlə ürəklərə toxtaqlıq verən insanlar xoşbəxtidirlər. Məmməd Aslan da görünməzdən qabaq tanınan, pıçiltısıyla, həniriylə seçilən şair idi. O, həmkarlarından fərqli bir xüsusiyyətlə seçilirdi; istəmədiyini eləməz, xoşlamadığını yeməz, görünməyə və deyilməyə layiq olmayanı nə görməz, nə də deməzdi.

O, “ömrünə qadağa qoyar, dilinə qadağa qoymazdı”. Sözü yerində deməyi bacarırdı. Ucuz pilləyə çatmaq üçün heç vaxt iməkləməyib. Onun yəhərə qançığa, xurcuna gözək, dükcəyə qulaqça olanlardan heç vaxt xoşu gəlməyib. Ortada tesi kimi fırlanmaq darsa, küncdə buxarı kimi yanmağı üstün tutub. Nə olubsa, özü olub, nə yazıbsa, özünün yatımlı dili ilə yazıb. Çeynənilmiş qafiyə, çiy söz işlətməkdən qaçıb, boyat fikir söyləməyib. Rəvan tələffüzü, şirin deyimi ilə həmişə diqqəti cəlb edib. Məmməd müəllim onu yaxından tanımaq istəyənlərin aynasının qabağından heç vaxt qaçmayıb. Şərt odur ki, güzgünü üzünə düz tuta biləsən. Mən də gənclik illərində Məmməd Aslanı görməmişdim, amma şeirlərindən tanıyırdım. Qardaşım Həsənin cib dəftərindən onun şeirlərini, xüsusən, məhəbbət mövzusunda olan şeirlərini uşaq çilgınlığı ilə gizli-gizli oxuyurdum. Bütün bunlara görə Məmməd Aslanla bağlı yaddaşıma köçən bir neçə mürgülü xatirələrimi oxuculara çatdırıram. Qoy, onun ruhu şad olsun, torpağı soyumamış məzarı nurla dolsun.

1966-cı ildə rayona istehsalat təcübəsinə gəlmişdim. O vaxtlar Məmməd müəllim “Yenilik” rayon qəzetinin məsul katibi işləyirdi. Mən onu yalnız o vaxtlar gördüm və tanıdım. İstehsalat təcübəsində fəallıq göstərdiyimə görə Məmməd müəllimin təşəbbüsü ilə “Yenilik” qəzetinin 16 fevral 1967-ci il tarixli nömrəsində şəkilmə birlikdə “O, sənətini sevir” başlıqlı bir məqalə verilmişdi və həmin qəzet institutun rektorluğuna göndərilmişdi.

O vaxtkı tələblərə görə vəzifə sahiblərinin şəklinin qəzetdə verilməsi üçün rəhbər orqanların xüsusi razılığı olmalı idi. Amma Məmməd müəllim bunu öz təşəbbüsü ilə etmişdi. Bu, şəxsi münasibət və təkcə məni tərifləmək üçün deyildi, Məmməd müəllimin gənclik axtarışı idi.

O, həmişə gənclik, təbiət, günəş axtarışında, bahar, bənövşə, qönçə gül axtarışında olub, şeirlərində olduğu kimi... Mən həmin qəzeti bu günə qədər tarixi bir töhfə kimi saxlayıram. Çünki o mənim bir

daha geri qayıtmayan gəncliyimdən yadigarıdır. Nə isə... illər keçdi, mən Kəlbəcər rayon Komsomol Komitəsinin birinci katibi seçildim. (İndiki gənclər təşkilatının sədri) Bundan sonra Məmməd müəllimlə əlaqələrimiz daha da genişləndi. Həmişə ictimai tədbirlərdə və xeyirdə-şərdə birlikdə olardıq.

Bir dəfə bir müəllimin ad günündə iştirak edirdik. Məclisdə Məmməd müəllimə söz verildi. O, sözüne şeirlə başladı:

**- Səni qala bilib, aləmə yaydım,
Gözümde möhtəşəm qalaydın elə.
Kaş, səni yaxından tanımayaydım,
Mənimcün örtülü qalaydın elə.**

**Dərdi gözəl əkdin, gözəl də dərdin,
Sən elə zəhərdin, gözəl dadardın.
Tükün məxmər çalar, göz aldadardın,
Paxırı gizlədən qalaydın elə.**

O, fikrini tamamladı: - Gəlin, ayna kimi şəffaf olaq, paxırı gizlədən qalay kimi parıldayıb sonradan da qaralmayaq. Biz bir-birimizin ürəyində möhtəşəm qala olaq. Bunun arxasınca ikinci bir şeirini oxudu, yadımda bir bəndi qalıb:

**- De, səni kim sevməz, kim saxlamazdı,
Kim candan keçməzdi vüsəlin üçün?
Namusun ləkəli, başın qapazlı,
De, kim günahkardı bu halın üçün?**

Söz yiyəsi sözü götürdü. Məclisdə olanlar hamı gülüşdü və bu şeirin kimə yazıldığı məlum oldu. Məmməd həmişə gəlib-keçən söz demirdi, dəlib keçən söz deyirdi. O, təkcə şair yox, həm də fəal ictimaiyyətçi, yaxşı ziyalı, güclü qələm sahibi idi. Hələ o vaxtlar tez-tez onun imzası ilə mərkəzi mətbuatda yazılar verilir. Onun çox gözəl əl qabiliyyəti – rəssamlığı vardı. Kitablardakı illüstrasiyalar onun özünüdür, öz təxəyyülüdür.

Həmişə təbiətin vurğunu kimi, onun qorunmasına aid şəkillər, bəzən karikaturalar da verər, gəncləri bu işdə fəal mübarizəyə çağırırdı. Bir dəfə “Təbiət və gənclik” mövzusunda məsələ müzakirə olunurdu. Mən “Yenilik” rayon qəzetinin nümayəndəsi kimi Məmməd müəllimə də çıxış verdim. O, kürsüdən salona üz tutaraq: - “Ay bizim gələcəyimiz olan gənclər! Biz Allahın Kəlbəcəyə verdiyi füsunkar gözəlliyi qoruya bilmirik. Meşələr qırılır, məhv edilir, bəzən də Murovun dağ keçilərini, xınalı kəkliyi, meşələrin cüyürünü ovlayıb, vəzifə sahiblərinin bığının altından keçmək üçün pay verirlər. Haram olsun, o bığ, o şlyapa həmin vəzifə sahiblərinə ki, onlar təbiət düşmənləridir... Gəlin, hamımız birlikdə belə hallara qarşı mübarizə olaq”. Rəyasət heyətində mənimlə yanaşı oturmuş bir rəhbər işçi dözmədi və mənə tərəf əylənərək, pıçiltı ilə, ay yoldaş İsmayilov, bu şair nə danışır? – dedi.

Məni gülmək tutdu və zarafatla dedim:

- Yəqin sizə gələnləri şairə deyiblər.

Bax, Məmməd belə Məmməd idi, heç nədən çəkinmədən sözünü yerində deməyi bacarırdı. 1974-76-cı illərdə Bakı Ali Partiya Məktəbində oxuyurdum. Cəbrayıl rayonundan olan Qorxmaz Bayramovla bir kursda idik. O, Universiteti Məmmədlə bir qurtarmışdı. Şeir-sənət vurğunu idi. Məmməd Aslanı əzbər bilirdi. (Allah ona rəhmət eləsin.) Məmməd müəllim tez-tez yanıma gəlirdi. O, “Azərbaycan gəncləri” qəzetində xüsusi müxbir işləyirdi. Bir gün bizi Sahil bağına gəzintiyə dəvət etdi və dedi ki, sizi Azərbaycan yazıçılarının bir nəhəngiylə tanış edəcəyəm. Biz başa gələndə gördük ki, böyük yazıçımız Süleyman Rəhimov Məmməd Aslanla qoşa gəzirlər. Süleyman Rəhimov çox şəxsiyyətli adam idi, ciddi və cəlbədic görkəmi vardı. Əl verib görüşdük, mən bu görüşdən çox sevindim, görüşə vaxt ayırdığına görə ona minnətdarlığımı bildirdim.

Dedi: - Ay cavan oğlanlar! Siz, rəsmi adamlarsınız, oxuduğunuz Partiya məktəbinin təlim bazası belə qurulub. Deyin görüm, bədii ədəbiyyat, şeir oxuyursunuzmu? Mənim əsərlərimdəki hansı qəhrəmanlar daha çox xoşunuza gəlir?

Böyük bir ədibin belə bir sınaqlı sualına cavab vermək, söz yox ki, biz cavanlar üçün çətin idi. Amma sinəsindən süd əmdiyim, zirvəsindən qürurla baxdığım dağlardan mənə bir güc gəldi. Dedim:

- Süleyman əmi, siz, bütün əsərlərinizdə qəhrəmanların şəxsiyyətini öz şəxsiyyətiniz səviyyəsinə qaldırmısınız. Qəhrəmanlarınızın hamısında özünüz kimi acizlikdən uzaq, qorxmaz və mübariz bir Azərbaycanlı kişisi obrazı yaratmışınız. Dədə Şəmşirin sizin 60 illik yubileyinizə həsr etdiyi qoşmada yazdığı kimi:

“Şamo”n yaxın dostum, dayağım olsun,

“Ağbulaq dağları” oylağım olsun.

“Mehman”ın ən əziz qonağım olsun,

Amma “Qaloşlu”dan haşa, Süleyman.

(bu adlar S.Rəhimovun əsərlərinin qəhrəmanlarının adlarıdır).

- Siz bizim dağların və bütün Azərbaycan övladlarının hər birinin ürəyində mübariz bir Mehman, əziz bir qonaqsınız.

Süleyman əmi güldü və mənim hazırcavablığım Məmməd müəllimə ləzzət verdi.

- Hə, Süleyman əmi, gördünüz papaq altıda nə oğullar var? Kəlbəcərin altı-üstü maddi sərvətlərlə zəngin olduğu kimi, insanları da mənən zəngindir.

Dedi:

- Düz deyirsən, Məmməd bala, dağ rayonları içərisində kəlbəcərlilərin bədii təfəkkürü daha güclüdü. Sizin adamların şeir dili, qoşma deyimi çox axınlı və cəlbədicidir. Axı, Kəlbəcərin Aşiq Qurbanı, Dədə Şəmşiri, Ənvər Rzası, Şamil Əsgərovu, Bəhməni və bax belə telli-toqqalı Məmməd Aslanı var. (O vaxt Məmmədin çox uzun, dalğalı saçları vardı).

Bu sözlər böyük bir yazıçının Kəlbəcəyə və onun ziyalılarna verdiyi çox yüksək tarixi bir qiymət idi.

Biz xeyli güldükdük və bir xatirə şəkli də çəkdirdik. Həmin şəkil mənim üçün çox qiymətli bir yadigarıdır. Həmin günü ömrümün tarixi bir günü sanıram və səbəbkarı olan Məmməd müəllimə minnətdaram. Başqa bir xatirə: 1997-ci ilin aprel ayının 2-də Kəlbəcərin işğalının 4-cü ildönümü ilə əlaqədar, kəlbəcərlilə köçkünlərlə ulu öndərimiz Heydər Əliyev cənablarının görüşü keçirildi. Yığıncağı həmyerlimiz professor Şahlar Əsgərov aparırdı. Digər ziyalılarla yanaşı Məmməd Aslan da rəyasət heyətində Ulu Öndərlə yanaşı oturmışdı.

Nəhayət, görüş qurtardı. Bir neçə nəfər Məmməd müəllimə yaxınlaşıb dedi:

- Ay Məmməd müəllim, fürsət düşmüşdü, niyə cənab prezidentdən özünə bir ev verilməsini xahiş etmədin? Sənin də xidmətlərin var bu vətən qarşısında. Axı,

əziyyət çəkirsən, Sumqayıtdakı evdə qalmısan.

O, çox soyuqqanlıqla cavab verdi:

- Əzizlərim, biz bura torpaq dərdini, Kəlbəcər dərdini çəkməyə, yurdumuza qayımaq yollarını axtarmağa gəlmişik, Məmməd dərdini aqlamağa gəlməmişik. Məmmədlərin dərdi kiçik məsələdir.

Bax, bu, Məmmədin böyüklüyü və əsl vətənpərvərliyi idi.

... Bir dəfə ailəliklə Hacıkəndlə Toğana kəndi arasındakı bulağa getmişdik. Biz oturduğumuz yerdən azca aşağıda bir nəfər oturmuşdu. Dedim ki, bu yoldaşı da süfrəyə dəvət edək. Bir az aşağı düşüb səslədim. Əli ilə mənə işarə verib, dayan dedi. Bir az keçdi, baxdım ki, bu oturan Məmməd Aslandı. Görüşdük, dedi:

- A zalım, az qala mənə mane olmuşdun. Mən dörd gündür burda oturub Kəpəzi çəkmək istəyirəm. Yağış, duman imkan vermirdi. Duman indicə çəkilib gedirdi ki, sən gəldin. Axı, mən Kəpəzi dumandan biçilmiş ağ örpəyini atanda çəkmək istəyirdim. Kəpəzin haçalanmış aşırımını çılpaq daha gözəl görünür. Mən elə bilirəm oradan doyunca baxsam cənnəti görərəm, ölərəm. Axı, oradan Laçın qayanın havası məni vuracaq.

Bax, Məmməd bu duyumla yaşayırdı. O, dünya varı axtarmır, ulu babalar yadigarı qədim dağlarımızı, yurdlarımızı, gediklərimizi, adət-ənənələrimizi çəkib, gələcək nəsələ yadigar qoyur. Çünki o, Kəlbəcər dağlarının zirvəsində doğulub. Laçın yuvalı, Laçın qayanın qoynundakı Laçın kəndində dünyaya göz açıb.

Ona görə də həmişə o, dağları, dağlar onu özünə çəkirdi. Bir ilin yayında Məmməd müəllim Zaqatalada dincəlirdi. Zəng vurdum. Dedi ki, müalicə olunuram, Rüstəmlə Təbrizə balam (Təbrizə qızı, Rüstəm onun həyat yoldaşdı) mənə qulluq göstərirlər, nəvəm Məmməd Kamal başımı qatır, sənin və mənim dostum bəyzadə Mütəlib Muradoğlu da tez-tez qonağım olur, indi də yanımdadır.

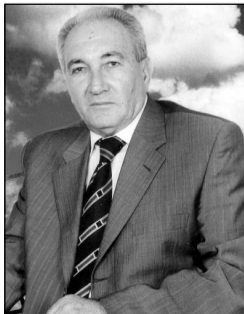
Sizə salam deyir. Amma özüm... bir az tutuldu... sonra sözüne davam etdi: - Deyirəm, ömrüm imkan verə bu yay da Böyük Qafqazı gəzəm; Qubanın, Qusarın çiçəkləri bu gün-sabah solacaq, çəke bilməyəcəm, Bakıya qayıdanda birlikdə o yerlərə gedək, yaxşı bir mənşərə çəkim, dünya ölüm-itimdi.

Dedim:

- Məmməd, bizi kövrəltmə. Bəlkə gəlib sənə baş çəke bilmirik, bizdən küsmüsən, nədir? Axı, biz sənin 70 illik yubileyini bir yerdə qeyd etməyə hazırlaşırıq. Mən sənə məəttəl qalmışam, heç özündən danışmırsan, demirsən bir müalicəyə gedim, dincəlim. Amma dağlarda solan güllər üçün, Kəpəzin arxasında batan günəş üçün narahatsan, darıxırsan.

Dedi:

- Vəliyəddin, sən nə danışırısan? Bizə nə qalsa o çəkdiklərimiz, yazdıqlarımız qalacaq, onsuz da bu dünya fanidir, insanın yediyi, tikdiyi, yıdığı özünə qalmır. Daim yaşayan elədikləri, dedikləri və təmiz adıdır. Həm də bilirəm, mənim içimdə bir gül-çiçək həsrəti, bir “Nərgiz”, dağ həsrəti var. Ona görə də nə gül-çiçəkdən, nə də dağlardan doymuram... Mütəlib sənə salam söyləyir, - deyib, telefonu söndürdü.

**Vəliyəddin
MİSİROĞLU
(İsmayilov).
Yazıçı-publisist,
“Qızıl Qələm”
mükafatı laureatı.**

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

Əvvəli ötən sayımızda

İrəvanda ermənilərin müsəlmanlara qarşı törətdiyi qəddarlıqları və əzəzliyini şəhərin ətraf kəndlərində yaşayan müsəlman kürd tayfaları eşidən kimi silahlanaraq atlara minib, qəzəblənmiş aslan kimi nəre çəkə-çəkə üz qoydular İrəvanda qırğın olan yerlərə. Yollarda əllərinə düşən erməniləri öldürüb, mallarını talan edib, evlərinə od vurub yandırdılar. Ermənilərin qaçanları gəlib bir böyük kənddə cəm olmuşdular. Həmin kənddə dövlətin divanxanası və bir az qoşunu var idi. Həmin qoşun erməni—müsəlman arasında gedən qırğını dayandırmaq üçün kürdlərə mane oldular. Qafqaz canişininin göstərişi ilə cənab Şeyxülislam həzrətləri katolikos Hayrik ilə gəlib məsciddə və kilsədə dualar və xütbələr oxuyub, xalqa nəsihətlər verdilər. Bununla da iki xalq arasında gedən qırğınları dayandırdılar. Bu əhvalatdan sonra erməni qımdatları başqa şəhər və kəndlərə dağılaraq yerli erməni əhalisini müsəlmanlara qarşı davaya qaldırmaq üçün onlar arasında təbliğat aparmağa başladılar. Uzaqgörən və davaya qoşulmaq istəməyən ermənilər qımdatların bu fitnə-fəsadlarından uzaq olmağa çalışdılar. Qımdatlar isə belə erməniləri fürsət düşən kimi tutub öldürdülər. Həmin bu tarixdə, yəni 1905-ci ildə Tehran və onun ətrafında, eləcə də, Xorasanda vəba xəstəliyi yayılmışdı. İki ay davam edən bu xəstəlik nəticəsində hər gün təqribən yüz adam öldü.

1905-ci İLDƏ NAXÇIVANDA BAŞ VERMİŞ ERMƏNİ—MÜSƏLMAN ƏHVALATI

Elə ki İrəvanın fitnə-fəsad törədən erməniləri Naxçıvana gəldilər, orda vəziyyət gərginləşdi. Naxçıvan erməniləri neçə illərdən bəri tedarük etdikləri vuruş sursatlarını—topları, bombaları, beşaçılan tüfəngləri və s. növbəti qırğın üçün hazırlamağa başladılar. Hərbi sursatları keçidlərdə və gizli mövqelərdə yerləşdirdikdən sonra dükan-bazaları bağlayıb, bütün icma ilə qalxıb mövqelərdə hazırladıqları silahdan qəflətən müsəlmanlar üzərinə gürhagur atəş açmağa başladılar. Əhvalatdan xəbərsiz və dükan-bazarda öz işləri ilə məşğul olan biçarə müsəlmanlar çaş-baş qalıb, bilmədilər nə etsinlər. Kimisi fürsət tapıb dükanı bağladı, kimisi tapa bilməyib, açıq qoyub canını qurtarmaq üçün evlərinə qaçdılar. Yarım saata tüfəngi olan tüfəngini, tapançası olan tapançasını, olmayanlar isə xəncər, külüng, balta, dəhrə və ağac götürüb, ermənilərin müqabilinə gəldilər və onlarla davaya başladılar. Silahsız müsəlmanlar münasib fürsətlərdən istifadə edərək qəflətən erməni silahlılarının üzərinə hücum edib əllərindəki balta, dəhrə, ağacla vurub onları yerə yıxaraq tüfəng və patrondaşlarını əllərindən alıb, üz qoydular davaya. Müsəlmanlara kömək gələne kimi hər iki tərəfdən ölənlər oldu. Bir para yerlərdən gələn müsəlmanlar nəre çəkərək üz qoydular ermənilərin üstünə. Hər tərəfdə ermənilər böyük tələfətə məruz qaldılar və vəziyyəti belə görüb üz qoydular qaçmağa.

Şəhər erməniləri məğlub olandan

sonra müsəlmanlar üz qoydular erməni kəndlərinə. Həmin kəndlərdə ələ düşən erməniləri öldürüb, mal-dövlətini talan

Mir Möhsün Nəvvab

və qarət etməklə bərabər evlərinə od vurub yandırdılar. Bu kəndləri darmadağın etdikdən sonra üz qoydular Naxçıvan qəzasındakı Böyük Badamlı kəndinə. Həmin

kəndin bütün erməniləri—gənc və qoca, böyük və kiçik öz külfətləri ilə müsəlmanların qarşısına çıxdılar. Tam ehtiramla kəlməyi-şəhadəti deyib müsəlmanlığı qəbul etdiklərini bildirdilər. Müsəlmanlar onları çox sevinclə sakitləşdirib, böyük ehtiramla oradan geri qayıtdılar. Bu xəbər hər tərəfə yayıldı. Erməni qəzetləri yazırdı ki, müsəlmanlar bu qədər qətl və qarətlə kifayətlənməyib, erməniləri məcburi şəkildə öz dinlərindən döndərüb müsəlman edirlər.

Bu əhvalat dövlətə və divan əhlinə çatan kimi hökm elədikdən ki, durmadan İrəvan qubernatoru həmin kəndə getməlidir. İrəvan qubernatoru Əlixanov çoxlu kazak götürüb, qoşunla Badamlı kəndinə gəldi. Əlixanovun görüşünə gəlmiş müsəlman dinini qəbul edən ermənilər onu salamlayarkən Əlixanov onların salamını rədd edərək buyurdu ki, erməni qəzetlərinin yazdığına görə müsəlmanlar sizləri zor və hədə-qorxu ilə öz dininizdən döndərərək, müsəlman ediblər. Əgər həqiqət belədirsə, kazak qoşunu burada qalıb, sizi qorumağa hazırdır. Sizə qarşı heç kəs qüvvə işlədə bilməz. Yeni islam dinini qəbul etmiş ermənilər cavab verdilər ki, bizi heç kəs zor və hədə-qorxu ilə müsəlman etməyib. Əksinə, biz özümüz könüllü olaraq, öz razılığımız və rəğbətimizlə islam dinini qəbul etmişik. Bu cavabı eşidən Əlixanov camaata heç bir söz demədən geri qayıdıb getdi.

1905-ci İL TƏBRİZ ƏHLİNİN ƏHVALATI

Naxçıvanda, İrəvanda və Bakıda

baş verən iğtişələr zamanı İran təbəələrindən olan müsəlman camaatından da məzlum və şəhid olduğunu eşidən Təbriz əhli buna dözməyib qəzəblənir, bazar-dükanı bağlayıb üz qoyurlar erməni məhəllələrinə tərəf. Onlar yuxarıda göstərilən şəhərlərdə nahaq yerə öldürülmüş müsəlmanların qanının əvəzini çıxmaq üçün ermənilərin üstünə gedirdilər. Əhvalatdan xəbərdar olan ermənilər dəhşətə gələrək böyük-kiçik, övrət-uşaq qapıları bağlayaraq dad-fəryad qoparırlar və əhvalatı Təbriz hakiminə çatdırırlar. O isə erməniləri mühafizə etmək üçün erməni-müsəlman məhəllələrinin arasına qoşun yeridir. Qoşun dəstələri tüfənglərini çəkib atəşə hazır vəziyyətdə dayanırlar. Bununla da Təbriz hakimi ermənilərin öldürülməsinin və evlərinin qarət edilməsinin qarşısını aldı. Bir neçə gün ərzində Təbrizdə sakitlik yaradıldı. Bundan sonra Təbriz hakiminin əmri ilə ermənilərdən bütün silah və sursatın (tüfəng, güllə, tapança və s.) hamısını yığdılar. Təbrizin erməni camaatı teleqraf və məktubla katolikosə və yerli din xadimlərinə müraciət etdilər ki, ermənilər sakit oturub ədavət törətməsinlər. Çünki əks təqdirdə biz burada müsəlman əhli tərəfindən qətlə yetirilə bilərik.

XORASAN ƏHVALATI

Ə L A V Ə: Yəni bu tarixdə etibarsızlığı və nahaq yerə qan tökməyi və müsəlmanlara qarşı qəddarlığı ilə hamıya yaxşı məlum olan erməni tayfası bir para müsəlman əhlini guya ermənilərin özündən qorumaq və

etdikdən sonra özlerini də qətlə yetirmək istəyərkən bir para divan əhli tez bunun qarşısını alaraq ermənilərin qətlə yetirilməsinə imkan vermədilər.

Ə L A V Ə: 1905-ci ildə Tiflis şəhərində Qafqaz namestniki (canişini) öz övreti ilə faytona minib küçələrin birindən keçdiyi zaman çoxdan fürsət axtaran erməni qımdatlarından 4 nəfər həmin faytonun üzərinə hücum çəkərək xəncər ilə namestniki bir neçə yerindən yaralayaraq qaçdılar. Canişinin yanında olan kazak erməninin birini öldürdü, o biriləri isə qaçib gizləndilər.

Ə L A V Ə: Yəni bu tarixdə divana qulluq edən bir ləzgi müsəlmanını rus xəzinəsinin qabağında ermənilər tapança ilə vurub öldürdülər. Əhvalatdan xəbərdar olan Şuşa qalasının müsəlmanları böyük bir icma ilə gedib həmin ləzginin cəsədini tabuta qoyub böyük məscidin həyətinə gətirilər. Qüsl verdikdən sonra isə aparıb qəbiristanlıqda dəfn edirlər. Müsəlmanların qəzəbindən ehtiyat edən ermənilər acizane surətdə müsəlmanlardan üzrxahlıq etdilər ki, həmin ləzginin rus bilib öldürüblər. Ona görə qatilin bağışlanmasını xahiş etdilər.

Ə L A V Ə: Yəni bu tarixdə Şuşa qalasında erməni camaatı rus tayfasından bir böyük vəzifəli şəxsi tapança ilə öldürdülər. Həmin bu rus ilk dəfə Qalaya gələndə kasıb olduğundan bir manata belə möhtac imiş. Amma öləndən sonra onun evindən külli miqdarda neqd pul və əşya çıxmışdır. Buradan aydın oldu ki, o, dövlətə xəyanət edib erməni və müsəlmanlardan rüşvət almışdı.

Xülasə, erməni tayfası bu qəbil şəxslərdən Qalada və kəndlərdə çox öldürdülər. Bütün bunlara baxmayaraq, müsəlmanlar onlara (ermənilərə) mehribanlıq və hörmət göstərdilər. Belə ki, bu tarixdə Şahnəzərovlar nəslindən Qriqor ağa adlı birisi vəfat etmişdi.

Müsəlmanların əyan və əşrafları toplaşdı onun dəfn mərasimində iştirak etdilər. Qriqor ağanı tabuta qoyub müsəlmanlar öz qayda-qanunları ilə çiyinlərinə alaraq qəbiristanlığa aparıb dəfn etdilər. Onun özü və ata babaları (Bəhram bəy, Cəmşid bəy və Məlik Şahnəzər) müsəlmanlara çox böyük rəğbət bəslədiklərinə görə Qalanın müsəlman camaatı bir neçə gün yas mərasimində iştirak etdilər. Hətta Cəmşid bəyin bir bacısı Hurizad xanım mərhum İbrahim xanın arvadı idi. Bu xanımın övladı olmadığına görə böyük məscidin həyətinə otaqlar tikdirərək vəqf etdiyi otaqlar indi də qalmaqdadır. Cəmşid bəyin özü Rəhim bəyə vəsiyyət etmişdi ki, öləndə mənə erməni qəbiristanlığında dəfn etməsinlər. Cəmşid bəy öləndə Rəhim bəy Şuşada olmadığından ermənilər onu aparıb öz qəbiristanlıqlarında dəfn etmişdilər. Rəhim bəy gələndən sonra dərhal Cəmşid bəyin tabutunu erməni qəbiristanlığından çıxarıb kənar yerdə dəfn etdilər.

Ardı var

Səhifəni hazırladı: Tahir Süleyman

mühafizə etmək üçün onları şirin dilə tutub öz evlərində sığınacaq verirlər. Sonra isə onları qətlə yetirib, bədən üzvlərini kəsmiş, başlarına nal və mis-mar çaldıqları müsəlmanlara məlum olmuşdur. O cümlədən, Xorasən əhli də bu əhvalatdan xəbərdar olan kimi qəzəblənib, həmin saat töküldülər erməni dükanlarının üstünə. Nə qədər mal və əşyaları var idi talan və tarac

AZƏRBAYCAN TARİXİNDƏN SƏHİFƏLƏR

AZƏRBAYCANDA ŞƏDDADİ KÜRD DÖVLƏTİ

(Əvvəlki ötən saylarımızda)

Əbu Mənsur isə vəziyyətdən istifadə edərək dövlətə xəyanət etmək fikrində idi. Əbu Mənsur özünə yaxın olan emirlərlə razılıq Şəddadilərin düşmənlərinə qarşı tikilən bir neçə qalanı həmin dövlətlərə təslim etmək qərarına gəlmişdi. Əbu Mənsur Tatiyan, Muckəng və əl-Beyza qalalarını Şəki hakiminə, Gərmistan qalasını didoylılara, Kirdman qalasını abxazlara, Rustaq qalasını isə rumlulara vermək istəyirdi. (Yenə orada, səh. 18) Münəccimbaşıya görə, Əbu Mənsur bunu Arranın və Şəddadilər dövlətinin əzəmətini məhdudlaşdırmaq və onu zəiflətmək məqsədilə edirdi. O zaman düşmənlər Ləşgərinin azyaşlı oğlu Ənuşirvanın zəifliyindən istifadə edərək Arrana basqın edirdilər. Əbu Mənsurun bu qərarını rəislər eşitdikdə çox narazı oldular. "Şəddadilər" fəslində qalaların təslim edilməsinə etiraz edən rəislərdən Heysəm ibn Meymun əl-Bəisin və ipək taciri Yusifin və başqalarının adı çəkilir. (Yenə orada) Rəislər Şəmkür yaxınlığında hərbi düşərgədə görüşərək həmin qalaların başqa dövlətlərə təslim edilməsinə xəyanət və alçaqlıq hesab edib, Əbu Mənsura müqavimət göstərməyi və qalaları təslim etməməyi qərara alırlar. Lakin bu zaman hacib Əbu Mənsur da şəhər darvazasını bağlamağı əmr edir. Rəislərdən yalnız Heysəm öz adamları ilə meydanda qalır. Hacibin adamları onu tutmaq üçün mühasirəyə alırlar. Lakin bu zaman Ənuşirvanın əmisi, Fəzlin oğlu Əbüləsvər Şavur (Bəzi əsərlərdə bu, Əbüsəvər Şavur (Şavir) şəkilində yazılır.) Şəmkür darvazası qarşısına gəlir. Heysəm və onun tərəfdarları döyüş vəziyyətində şəhər darvazasını açaraq Şavur

şəhərə daxil olan kimi Heysəmin adamları (xətibləri) Əbüləsvər ibn Fəzl Şavurun hökmdarlığa keçdiyini və Ənuşirvanın hakimiyyətdən kənar edildiyini elan edirlər (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 19). Beləliklə, 441 (1049/50)-ci ildə iki ay hakimiyyətdən sonra dövlət çevrilişi nəticəsində Ənuşirvan hakimiyyətdən kənar edilərək hakimiyyət başına Əbüləsvər ibn Fəzl Şavur keçir. Şavur Şəmkürdə qayda yaratdıqdan sonra Gəncəyə gedir. Şəhəri öz hakimiyyəti altına alaraq bütün Arran torpaqlarını və qalalarını birləşdirib hakimiyyətə başlayır. O, Ənuşirvanı, hacib Əbu Mənsuru, qardaşları və uşaqlarını həbs edir. Münəccimbaşının yazdığına görə Əbu Mənsur da "katib Əbu Heysəmin oğlanları kimi Şəddadilər sülaləsinin nümayəndəsi idi". Şavur hakimiyyəti ələ alaraq dövlətin tərkibində bir sıra dəyişikliklər və dövlət vəzifələrinə yeni adamlar təyin edir. Hərbi hissədə də bəzi dəyişikliklər edərək onu möhkəmləndirir və həbs etdiyi şəxslərin hamısını edam etdirir. (Yenə orada) Göstərilən bu məlumatdan aydın olur ki, Şavur dövlət, ordu, iqtisadi və ictimai həyatda bir sıra islahat keçirmiş, əhəlinin yaşayışını sakitləşdirməyə və yaxşılaşdırmağa çalışmışdır. Onun hakimiyyəti dövründə Şəddadilər dövləti qüvvətlənmişdi (Yenə orada, səh. 13). Şavur Şəddadilərin ən məşhur hökmdarlarından biri olub, Ləşgərinin hakimiyyəti dövründə, bəlkə də atası Fəzlin dövründə Ermənistan və Dvində hakim olmuşdur (Kəsrəvi Təbrizi. Göstərilən əsəri, III cild, səh. 31). V. Minorskiyə görə Şavur 1022-1049-cu illərdə Dvində hakim olmuşdur (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 50). Kəsrəvi qeyd edir ki, erməni

ölümündən sonra yazılmışdır (Kəsrəvi Təbrizi. Göstərilən əsəri, III cild, səh. 32). Qeyd etmək lazımdır ki, Əbüləsvər Şavur erməni çarı Aşot Baqratunun qızı ilə evlənmişdi. Bu qadıncı onun Fəzlun və Aşot adlı iki oğlu olmuşdu (Povestvovaniye Vartapeta Aristakesa, səh. 115). Bu qohumluq sayəsində Aşot öləndə qədr Baqratunilər ilə Şəddadilər arasında sıx dostluq əlaqələri olmuşdur. Əbüləsvər Şavur haqqında "Qabusname" müəllifi əmir Keykavus Ziyari olduqca qiymətli məlumat verir. O, Məkkədən

başqa. Münəccimbaşının yazdığına görə, Tiflis hakimi Cəfər ibn Əlinin ölümü ilə əlaqədar olaraq, oğulları Mənsur və Əbülheyca arasında hakimiyyət üstündə mübarizə gedirdi. 454 (1062)-cü ildə Tiflis əyanlarından bir dəstə Gəncəyə gələrək Şavurdan öz adamlarını göndərərək Tiflisi tutmasını və ona sahib olmasını xahiş etmişdilər. Məlum olduğu kimi, Tiflisdə Cəfərilər sülaləsi 200 ildən artıq hökmlənmişdir. 548 (1153/54)-ci ildə Gürcüstan çarı Demetrenin (1125-1156) sarayında olmuş Fariqi Cəfərilər

qayıtdığı zaman Gəncəyə gəlmiş və bir neçə il Şavurun sarayında yaşamışdır. "Qabusname"-nin VII fəslində müəllif Gəncədə Əbüləsvər Şavurun ("Qabusname"də Şavur sözü səhvən Şahpur yazılmışdır. Əbüləsvər isə fars dilinin xüsusiyyətinə görə Əbüsəvəryazılmışdır) yanında olması və onunla əlaqədar olaraq bir hadisə haqqında bəhs edir. Bu hadisə bilavasitə Şavur ilə əlaqədar olduğu üçün burada onu olduğu kimi qeyd etməyi lazım bildik. Müəllif qeyd edir ki, mənəm başıma gələnlər bir daha təkrar olmasın deyərək bu hekayəni yazdım. Əbüsəvərin zamanında Məkkədən qayıtdığım ildə qəzəvat (müqəddəs müharibə) üçün Gəncəyə getdim, çünki Hindistana çox zaman qəzəvata getmişdim. İstədim ki, Rum ölkəsinə də qəzəvat edilsin. Əbüsəvər böyük bir padşah olub, sabitqədəm, əqilli, siyasətmədar, ədalətli, şücaətli, fəsahtli, pakdin və uzaqqören bir adam idi. Belə ki, padşahlar onu gördükdə bəyənirdilər, onun həm ciddiyəti, həm də zarafatı var idi. O mənə gördükdə çox alicənablıq göstərdi, mənəmlə söhbət etdi, hər şeydən danışdı və soruşurdu, mənə gözləyir və cavab verirdim; mənəm sözlərim onun xoşuna gəlirdi. Onun etdiyi ehsanları ürəkdən qəbul etdim. Bir neçə il Gəncədə qaldım, həmişə onun məclisində yemək-içməkdə hazır idim, məndən hər cür sözlər soruşurdu, alimlərin və keçən padşahların əhvalından xəbər tuturdu; hətta bir gün bizim vilayətimizdən söz düşdü; o, Qorqan nahiyəsi haqqında soruşurdu; hər bir nahiyənin əcaib şeylərindən bəhs edildi. Müəllif sözüne davam edərək Şavur ilə aralarında baş verən hadisələr haqqında məlumat verir (Kabus-name. Perevod i primeçaniya B. Bertelsa. Moskva, 1958, səh. 76-77). Göründüyü kimi "Qabusname" müəllifi Keykavus Əbüləsvər Şavurun əqilli, şücaətli və siyasətmədar bir hökmdar olduğunu göstərməklə bərabər, onu Rum (Bizans) üzərinə hücum etməyə sövq etdiyi də aydın olur. 445 (1053/54)-ci ildə Şavur oğlu Abanəsr İskəndəri Dəbilə hakim təyin edərək oranın mühafizə olunmasını ona tapşırırdı. Əldə olan mənbələrdən məlum olduğu kimi, Şavurun hakimiyyəti dövründə bir sıra mühüm hadisələr baş vermişdir. Xüsusilə, Şavur Gürcüstan və Şirvana hücum edərək, bu ölkənin hakimləri ilə müharibə etmişdir. 445 (1053/54)-ci ildə Şavur hücum edərək Gürcüstanın Bəsre (Nəsrə) qalasını tutur, onu ərzaq, hərbi qüvvə və silahla təmin və təhciz edir. Bundan

haqqında belə yazır: "515 (1121/22)-ci ildə Tiflis əhalisi Nəcməddin Elqazının yanına adam göndərərək, Tiflisi ona vermək üçün dəvət etdilər, bundan 40 il əvvəl o əhəlinin əlində idi. Onların hpkmdarı "Cəfərilər" adlanıb iki yüz il hökmlənmiş və qırılıb qurtarmışlar. Bundan sonra hakimiyyət əhəlinin əlinə keçmiş, hər ay bir nəfər hakim olmuşdur" (İbn əl-Əzraq əl-Fariq. Min tarix məyəfariqin. bax: Azərbaycan SSR EA Tarix İnstitutunun . sər-ləri, XII cild, Bakı 1957, səh. 244). Göründüyü kimi, Şavurun dövründə Cəfərilər sülaləsi bitmiş, Tiflis hakimliyi ayrı-ayrı şəxslərin əlinə keçmişdir. Şavur isə əçələ gələn vəziyyətdən istifadə edərək Tiflis elçilərinin xahişi ilə qoşun göndərərək Tiflisi tutmaq istəyirdi. Lakin Şavurun vəziri Bəxtiyar ibn Salman onu bu fikirdən əl çəkməyə məcbur etdi. Şavur elçilərdən qəbul etdiyi Tiflis qalasının açarını geri qayıtdı. Elçilər Şəkiyə gedərək həmin açarları Şəki hakimi Xərsətan ibn Qəğikə verdilər (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 20). Şəki hakimi elçilərə hədiyyələr verib geri qayıtdı və sonra da Tiflisi Rum hakiminə böyük məbləğə satdı Onlar da Tiflisi tutub qoşun, silah və ərzaqla təhciz etdilər (Yenə orada). (Fikrimizcə Şavurun Tiflisi tutmaqdan imtina etməsinin əsas səbəbi genişlənən səlcuq hücumları idi. O Tiflisi tutmaqdan qüvvələri toplayıb səlcuqlara qarşı Gəncni möhkəmlətməyi məqbul saydı. -N.H.) 454 (1062)-cü ildə alanlar "Alan keçidindən" (Dəryal) aşılıb Arran ərazisinə soxularaq burada çoxlu adam öldürmüşdülər. Münəccimbaşıya görə onlar hələ 20.000-dən çox uşaq, qadın və kişi əsir tutmuşdular. Gəncni bu kimi basqın və hücumlardan mühafizə etmək üçün Şavur 455 (1063)-ci ildə şəhərin ətrafına hasar və xəndək çəkirdi. Ona möhkəm qapı düzəltirdi, şəhər əvvəlkinə nisbətən genişləndi (Yenə orada). Şəhərin genişlənməsi ifadəsindən məlum olur ki, Şavur şəhər ətrafına yeni hasar çəkmişdi; Şavur Gəncə ətrafına möhkəm qala və xəndək çəkdirməklə alan və başqa basqıncılardan mühafizə olunmaq məqsədini güdürdü. Xüsusilə oğuz türkləri, səlcuqlar o zaman Orta və Yaxın Şərqi ölkələrinə böyük hücumlar, basqınlar edirdilər. Toğrul bəy (1038-1063) Rəvvadi və Şəddadiləri öz vassalına çevirmişdi. Səlcuqlar istədikləri zaman Şəddadilər hakimiyyətinə son qoyaraq Gəncni tuta bilirdilər. Şübhe yoxdur ki, Şavur bunları nəzərə alaraq Gəncni möhkəmlətməyə çalışırdı.

Səhifəni hazırladı: Namiq Həsənov

ru şəhərə buraxırlar. Bu məlumatdan aydın olur ki, Heysəm və digər rəislər dövlət çevrilişi üçün qabaqcadan lazım olan hazırlıq işlərini görmüş, Ənuşirvanı taxtdan salıb hakimiyyətə Əbüləsvər ibn Fəzl Şavuru keçirmək məqsədilə Şəmkür hərbi düşərgəsinə getmişdilər. Onların dalınca isə Əbüləsvər

tarixçiləri Ləşgəri haqqında heç bir məlumat vermirlər. Onlar yalnız Əbüləsvər Şavur haqqında bəzi məlumat verirlər ki, buradan da Şavurun Dəbilədə Ləşgəridən asılı olmadığı məlum olur (Kəsrəvi Təbrizi. Göstərilən əsəri, III cild, səh. 31). XI əsrin erməni müəllifi Aristakes erməni tarixi ilə əlaqədar olaraq Dvin hakimi Şəddadi Əbüləsvərin adını çəkir. O göstərir ki, Asit adlı birisi imperator tərəfindən Ani şəhərinə naib göndərilmişdi. O, Aniye gələrək ölkənin idarəsini əlinə almış və bundan sonra böyük bir qoşunla Dvinə hücum etmişdi. Şəhər sahibi Əbusuar (Əbüləsvər) onunla döyüşə girişib şəhər darvazası qarşısında çoxlu əsgərini qırdı və böyük erməni işxanı Vahram bu döyüşdə öz oğlu ilə öldürüldü, bu da ermənilərin böyük qüvvə və kədərinə səbəb oldu. 1044-45-ci ildə Asitin yerinə Kamenas adlı birisi təyin olundu (Povestvovaniye Vartapeta Aristakesa Lastivertskoqo, M, 1968, səh. 85). Bu parçadan aydın olur ki, Əbüləsvər Şavur Dvini Ləşgəridən asılı olmayaraq özü idarə və mühafizə edirdi. Yuxarıda göstəriləyi kimi, Qətran Təbrizinin şərlərində Ləşgəri, onun yaxın adamları və oğlanlarının adı çəkildiyi halda, Şavurun adı onlarla yanaşı çəkilmir. Bundan aydın olur ki, Ləşgəri ilə Şavur arasında olan münasibət yaxşı deyildi. O, Gəncəyə Ləşgərinin ölümündən sonra gəlmişdi. Qətran Təbrizinin şərlərində Şavurun adı çəkilən yalnız iki beyt vardır ki, görünür bu da Ləşgərinin

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

Qazi Əhməd Qəzvinin də həmin illərin Kürdüstan hadisələrindən bəhs edərək, Əxlat qalasının fəth edilməsinə və Ərciş qalasının şah qoşunları tərəfindən mühasirəyə alınmasını qeyd etmişdir (100, 301). 1552-ci ildə Sultan Süleyman Qazi Azərbaycan üzərinə dördüncü dəfə hücum hazırlaşdı. I Şah Təhmasib bu xəbəri alan kimi müharibəni Kürdüstan torpağında aparmaq məqsədilə 1553-cü ildə o əraziyə hücum etdi. Şah Əxlat vilayətini öz ordusu üçün mərkəz təyin edərək, buradan digər kürd vilayətlərinə basqın təşkil edirdi. Həsən Rumlunun yazdığına istinadən şahın əmrinə görə Van, Bostan, Bidlis, Ədilcəvaz, Ərciş və Muş vilayətləri Qızılbaşlar tərəfindən qarət edilib yandırılmışdır (59, 376; 47, 76).

Maraqlı burasıdır ki, dövrün bir sıra saray tarixçilərinin əsərlərində hər iki qonşu dövlətin cinayətlərinə, qarət və basqınlarına məruz qalan kürdlər yolkəson, qarətçi və oğru kimi qeyd edilir (113, 430). Şəms Təbrizi isə belə yazır:

(Tərcüməsi: Kürd görmüşdüm oğru, ancaq
Sən bizdəki oğruya bax,
O, kürdü də oğurladı).

İstər Osmanlı, istərsə də Səfəvilər dövlətinin kürd xalqına münasibəti elə bir qaba şəkli almışdı ki, Sultan hökuməti Osmanlı-İran sərhədlərini qorumağa məmur etdiyi tayfa başçısına Şah ləqəbi, Səfəvi şahları isə eyni vəzifəni icra edən kürd tayfa başçısına Sultan ləqəbi verməklə, bir-birini lağa qoyurdular. Onların fikrinə görə guya kürd nə şah və nə də sultan ola bilməzmiş. Halbuki tarix özü kürd xalqının sıralarından çıxan böyük simaların şahididir. Nəhayət, İran və Osmanlı dövlətlərinin kürd xalqına münasibətləri eyni tərzdə həyata keçirildi.

Həmin siyasət sonralar da davam edirdi. II Şah İsmayıl (1576-1578) və Şah Sultan Məhəmməd (1578-1587) zamanında Qızılbaş sərkərdələri arasındakı ziddiyyət şiddətləndi və ölkənin xırda feodalqlara parçalanması təhlükəsi artdı. Bu vəziyyətdən kürd tayfa başçıları da istifadə etdi. Onlardan bəziləri müstəqillik uğrunda mübarizə edir, bəziləri də Osmanlı hökumətinə tabe olurdular.

Bidlisi yazır: «Şah Sultan Məhəmməd zamanında Səfəvilərin hakimiyyəti zəiflədi, 1583-cü ildə Kürdüstan, Luristan və Ərdəlan əyalətlərinin başqa əmirləri kimi, Məkrri tayfasının başçısı Əmir bəy də III Sultan Murada tabe oldu» (76, 291). Bu zaman Azərbaycanın bir sıra rayonları Osmanlı ordusu tərəfindən işğal edilmişdir.

Dövrün tarixçilərindən İskəndər Münişinin fikrinə görə, III Sultan Murad Azərbaycan üzərinə kürd tayfa başçılarının təhriki ilə hücum etmişdir. Müəllif yazır: «Bəzi fitnəkar kürdlər, o cümlədən Qazi Qran, Şahqulu Bulbulan və başqaları torpaq sahiblərinə xas olan bir adətə zaman və məkan şəraitindən istifadə edirdilər» (47, 231). Lakin bizim fikrimizə görə III Sultan Muradın Azərbaycan üzərinə hücumu da əvvəlki müharibələr kimi hər iki dövlət arasındakı rəqabətin nəticəsi olaraq baş vermişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, həmin müharibədə kürdlərin tam əksəriyyəti osmanlılar tərəfində Səfəvilər əleyhinə müharibə edirdilər. Buna görə də 1585-ci ildə Təbrizin Səidabad qəsəbəsində və Şirvan mahalının Çıldır vuruşmasında çoxlu kürd öldürülmüşdür.

I Şah Abbas Səfəvinin (1587-1628) hakimiyyəti zamanı kürdlər haqqında əvvəlki siyasət başqa bir tərzdə davam edirdi. O, bir tərəfdən 15 min kürd ailəsini Xorasan sərhədlərinə köçürməklə öz ərazisini özbəklərin basqınlardan qorudu, digər tərəfdən isə kürd tayfa başçıları ilə qohumluq³³ əlaqəsi yaradaraq Osmanlı təcavüzü qarşısında onları müdafiə edirdi. Çünki kürd tayfalarının «ədalətli» şah və yaxud sultan axtardıqlarını, həm Səfəvi şahları və həm də Osmanlı sultanları yaxşı başa düşürdülər. Buna görə də onlar bəzi hallarda kürd tayfa başçıları öz tərəflərinə cəlb etməklə, kürdlər üzərindəki təzyiqlərini daha da artırurdular.

Beləliklə, iki qonşu dövlətin təzyiqinə məruz qalan kürd xalqı XVI əsr boyu davam edən Osmanlı-İran müharibələrindən hədsiz zərər çəkmiş və çoxlu itki vermişdir. Həmin müharibələr Azərbaycan xalqı üçün də fəlakətli olmuşdur. Azərbaycanın bir sıra vilayətləri Osmanlı basqınlarına məruz qaldığı üçün bərbad hala düşmüşdür. Bidlisi göstərir ki: «Şah Sultan Məhəmməd zamanında Dünbilə əmiri Sultan Əli tayfaya başçılıq edirdi, lakin müharibələr nəticəsində xaraba qalan bu yerlərdən (Xoy mahalından – Ş.M.) heç bir vergi toplamaq mümkün olmurdu. Naxçıvan mahalındakı Əlkəs dərəsi və Şərur rayonlarının

gəlinədən Sultan Əliyə yardım edilirdi» (76, 315).

Osmanlıların Azərbaycan üzərinə basqını zamanı hədsiz cinayətlər törədilmişdir. Belə ki, III Sultan Murad zamanında 15 min nəfər Təbriz əhalisi bir gündə məhv edilmişdi (78, 276). Həmin işğal dövründə Azərbaycanın bir sıra şəhər və kəndləri osmanlılar tərəfindən idarə olunurdu. Onlar bu vilayətlərdən ağır vergilər tələb edirdilər. Bidlisi qeyd edir ki: «Marağa kəndlərinin osmanlılar tərəfindən qarət edilməsi və əhalinin başqa yerə köçməsi nəticəsində hər il 15 xalvar qızıl əvəzinə bir xalvar qızıl toplanırdı» (76, 294).

Beləliklə, uzun zaman davam edən Osmanlı-İran müharibələri kürd xalqı kimi, Azərbaycan xalqının da iqtisadi inkişafını pozur və maddi həyat şəraitini ağırlaşdırırdı. Şübhəsiz ki, həmin dövrdə kürdlərin həyatı daha dözülməz olmuşdur.

Bütün bu qeyd etdiyimiz tarixi və siyasi hadisələrə yanaşı Səfəvilərə tabe olan kürdlərin vəziyyəti osmanlı tabeliyindəki kürdlərə nisbətən demək olar ki, o qədər də ağır deyildi. Bunun səbəbi Səfəvi şahlarının kürd əmirləri ilə qohumluq əlaqəsi yaratmaları idi. Məsələn, Hüsnkif əmiri Məlik Xəlilin qadını I Şah İsmayıl Səfəvinin bacısı, I Şah Təhmasibin bir qadını kürd əmirzadələrindən, I Şah Abbas Səfəvinin bacısı isə Zərrin Küləh Ərdəlan hökmdarı Xan Əhmədin qadını idi (114, 100-101). Bu əlaqə kürd xalqı ilə Azərbaycan xalqı arasındakı dostluq və əməkdaşlıq işinə az-çox müsbət təsir edirdi.

Mənbələrdəki məlumatlara görə Səfəvi şahları bəzi hallarda kürd əmirlərinə Azərbaycan ərazisindən əmirlik ayıraraq verir və onlardan İranın əyalət və vilayətlərini idarə etmək üçün hökmdarlar təyin edirdilər (76, 440-450). Şübhəsiz ki, belə bir vəziyyəti osmanlı tabeliyində olan kürd əmirləri haqqında nə görmək və nə də söyləmək olar.

OSMANLI DÖVLƏTİNİN KÜRD XALQINA MÜNASİBƏTİ

XVI əsrin əvvəllərində Kiçik Asiyada tam hökmdarlıq edən Osmanlı sülaləsinin səkkizinci nümayəndəsi II Sultan Bayəzid öz sələflərinin böyük imperiya yaratmaq haqqındakı siyasətini davam etdirirdi. Sultan hökumətinin başçılıq etdiyi hakimiyyətin iqtisadi əsasını feodal istismarına məruz qalan oturaq kəndlilər və şəhər zəhmətkeşləri təşkil edirdi. Onun ictimai əsasını isə həmin istismara arxalanan böyük torpaq sahibləri: hərbi-feodal ayanları, ruhanilərin yuxarı təbəqəsi və zadəganlar təşkil edirdilər. Osmanlı dövlətinin hərbi istinad nöqtəsini köçəri həyat sürən zəhmətkeşlərdən başqa, hərbi xidmətə zorla cəlb edilən türk vətəndaşları, əsarət altına alınmış vilayətlərin əhalisi təşkil edirdi.

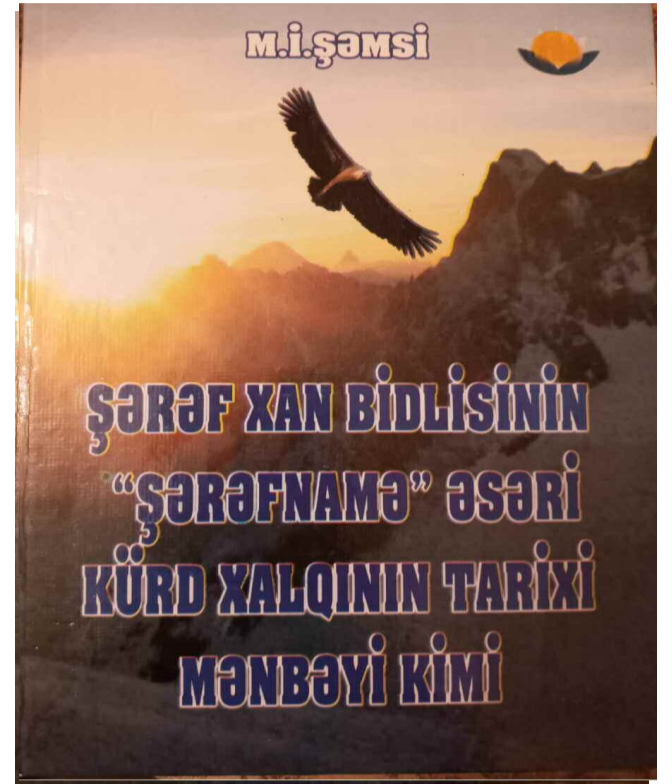
Sultan ölkəni idarə etməkdə qeyri-məhdud hüquqa malik idi. O, əyalət və vilayətləri idarə etmək üçün iri torpaq sahiblərindən ibarət hakimlər təyin edir və onlara paşalıq ləqəbi verirdi. Sultan sarayında baş nazirlik (vəzir əzəmlik) ən böyük vəzifə sayılırdı. Beləliklə, sultan hökumətinin apardığı bütün müharibələrdə onun nazirləri və paşaları da iştirak edirdilər.

Qeyri-məhdud hakimiyyət hüququna malik olan türk sultanları çox qəddar və amansız siyasət apararaq istədiyi vaxt hətta baş naziri də qılıncdan keçirirdilər (73, 572; 128, 57). Mənbələrdəki məlumatlara görə hakimiyyət xatirinə on doqquz qardaşını bir gündə boğduran Osmanlı sultanları olmuşdur (78, 301; 53, 551).

Beləliklə, XVI əsrin əvvəllərində hər cəhətdən zəif olan Kürdüstanın qonşuluğunda qüvvətli Səfəvi dövlətindən başqa, Şimal-Qərb hissəsində qüdrətli monarxiya quruluşlu Osmanlı hökuməti də mövcud idi. Böyük imperiya yaratmaq niyyətində olan Osmanlı sultanlarının nəzərdiqqətini Kürdüstan çox cəlb edirdi. Çünki Kürdüstan sultan hökumətinin istilalarında iştirak edən zadəganları torpaqla təmin etməkdən başqa, Səfəvi dövlətinə qarşı maddi və mənəvi imkanlara da malik idi.

Əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, Kürdüstanda olan bu imkanlar onun qonşusu Səfəvi dövlətinin də nəzərini cəlb edirdi. Bundan başqa onlar Ermənistan və Gürcüstanı da işğal etmək niyyətində idilər. Osmanlı hökuməti isə hətta Azərbaycana da göz tikmişdi. Çünki XVI əsrdə Kürdüstanın qoyunu, yunu və başqa məhsulları kimi, Azərbaycanın ipəyi və Şərq və Qərb bazarlarını zənginləşdirən xammallardan biri idi. Eyni zamanda Osmanlı hökuməti Şərq ilə Qərb arasındakı ticarət və hərbi yolların ağalığını öz əlinə almaq istəyirdi.

Beləliklə də, iki böyük dövlət arasındakı bu və ya digər rəqabət XVI əsrin əvvəllərindən etibarən Kürdüstanı təh-

lükəli bir vəziyyətə saldı. II Sultan Bayəzid Kürdüstan məsələsində əvvəlcə hiyləgər və yumşaq siyasət apardı. O, I Şah İsmayıl kimi kürd xalqına qarşı silah işlətmək siyasətindən vaz keçdi. Sünni məzhəbindən olan kürd tayfa başçıları öz tərəfinə cəlb etmək üçün özünü islam aləminin yeganə varisi və sünni məzhəbinin müdafiəçisi kimi göstərirdi.

Sultan hökuməti Kürdüstanı işğal etmək haqqında əsil məqsədini dini şüarlarla pərdələyərək, Səfəvilərdən narazı olan kürd tayfa başçılarından istifadə etmək qərarına gəldi «Münşaat səlatin» əsərində 1503-cü ildə Sultan Bayəzidin Cəməşgəzək əmiri Hacı Rüstəm bəyə göndərdiyi məktub, bu fikri bir daha təsdiq edir. Məktubda deyilir: «...Hacı bəy! Salam! Salamdan sonra padşah tərəfindən göndərilən bu naməni mütaliə edib biliniz ki, qızılbaşlar uzun müddət Bayandur dövlətinin başçıları ilə düşmənçiliyə başlayıb bizim yüksək məqamımıza təərrüz edirlər.

Bununla əlaqədar, o nahiyyəyə yaxın olan sizin vilayətə Əlaqrən Kiyvan və Cavusu göndərdik, bütün həqiqətlər Sizə məlumdur, bu məktub ilə sizi daha artıq xəbərdar edirik ki, o tərəfin hadisələrindən nə bilsəniz onlara məlumat verin və bilin ki, Sizin bu əməliniz şahənə mərhəmətə səbəb olacaqdır» (98, 353).

Hacı Rüstəm bəy sultanın bu tələbi ilə razılaşmayıb 1509-cu ildə öz əmirliyini I Şah İsmayıl Səfəviyə təslim etdi. II Sultan Bayəzid kürd tayfa başçıları Səfəvi dövləti əleyhinə təhrik etmək üçün Mövlana İdris Bidlisini əlvərişli vasitə hesab etdi. Bu məqsədlə Mövlana İdris sultan sarayına dəvət edilib guya dövlətin tarixini (123; 53) yazmaq üçün «Vəq'enevis» (hadisə yazan) təyin oldu. Əslində isə o, Kürdüstana göndərildi və Osmanlı hökumətinin mənafeyi üçün ciddi işə başladı.

Beləliklə, Kürdüstan bir-birinə əks siyasət aparan iki dövlət başçısının dini təbliğat mərkəzi və soyuq müharibə meydanı oldu. Bu zaman II Sultan Bayəzid öldü. Onun kiçik oğlu I Sultan Səlim öz ordusunun köməyi ilə böyük qardaşlarını öldürüb hakimiyyətə keçdi (128, 57) (1512-1520). O, hakimiyyətinin ilk günlərində sarayda çox rəhmsizliklə öz xeyrinə dəyişiklik apardığına görə Yavuz ləqəbi aldı (128, 57).

I Sultan Səlim atasının xarici siyasətində kürd xalqına olan münasibəti davam etdirdi. O, şiə məzhəbinə azacıq belə meyl göstərənərə amansız divan tutdu. Sulaqzadə qeyd edir ki: «Sultan hakimiyyətə keçdikdən sonra dövlət xadimlərinin müşavirəsini çağırdı və dedi: «hala Kəsrayi Əcəm olan Şah İsmayıl, tamam İran zəminə sahib olub, İraq-Ərəb, Azərbaycan, Gəncə, Şirvan, Gilan, Mazandaran, Təbəristan, Ümumkürdüstan və xüsusilə Gürcüstan vilayətlərini öz əlinə almışdır... buna görə də ilk növbədə şiə tayfasının şərini aradan qaldırmaq lazımdır» (85, 359). O, Osmanlı vilayətlərində yaşayan şiələrin 7 yaşından 70 yaşına qədər öldürülməsini və ya həbs edilməsini əmr etdi. Həmin əmrə əsasən şiəlik ittihadı ilə 40 min nəfər öldürüldü və qalanlarının alınları damğalanıb Osmanlı torpağının Avropa hissəsinə sürgün edildi (98, 395; 53, 258).

(Ardı gələn sayımızda)

Kürdlər və Kürdüstan

Kürdlərin coğrafiyası və yerləşməsi

Əvvəli ötən sayımızda

Bir neçə nəfər özünü müdafiə edərək zirzəmiyə girdi və qıçın sürətdə vuruşmağa başladı. Sonra isə çıxıb yoldaşları ilə birləşə bildilər. Çaxnaşma içində kürdlər az qala general qubernatoru tutmuşdular. Vuruşa-vuruşa bir boş otağa girib qapını bağladılar və gecəyə qədər atışdılar. Kürdlər divarın yuxarisında dəmir sobanın borusu üçün açılmış oyuğu görüb bir-birinin çiyinə çıxaraq hörgünü sökdülər və yaralı yoldaşlarını götürüb oyuqdan taxta-puşa, oradan isə başqa qonşuların damına, divarına çıxı-çixa, bağlardan, dalandan keçərək gizli sürətdə mühasirəni yarib nəhəng Təbriz şəhərindən qurtula bildilər. Səhər onları izləməyə başladılar. Kürdlər məhərdə onları diqqətini yayındırıb, sonra isə onların atına minib öz Çehriklərinə çapdılar. Səkkiz nəfərdən altısı xilas oldu. Öldürülmüş iki nəfər də Cəfər ağa ilə birlikdə qubernator həyətinin darvazasında, keçib gedənlərə ibrət olsun deyə, dar ağacından asıldı. Yerli qəzet təmtəraqlı sözlərlə müdrik siyasətin tənənesini təriflədi.

Hekayətin izahə ehtiyacı yoxdur. O hadisədən beş il sonra Qoturda mənə xilas olunmuşların hamısını görməklə vaxtilə Təbrizdə yazdıqlarımın təsdiqini eşitmək qismət oldu. Əgər kürdlərin əlindən gələn igidlik belədirsə, onda onlarla mübarizədə tələb lunan metodlar da az xarakter deyil. Farslar və türklər bir ərəb kəlamını nahaq təkrar etmirlər. «innəl-əkrad taitəfun minəl-acinne». Kürdlər cin tayfalarıdır. Və bunu təsdiq üçün onlar kürdlərlə mübarizədə özlərini hər cür təmkinli, səbirlə başlanğıcdan azad hiss edirlər. Şeyx Übeydulla üsyanından sonra İran hərbi rəisi Əmir Nizam 1 kürd başçısı Həmzə ağanı yanına çağırıb Qurana and içdi ki, nə qədər o yerin üstündə yaşayır, ona toxunmayacaq. Bununla belə, çadırdə quyu qazdırdı və Həmzə ağa çadıra daxil olan kimi quyuda gizlənib işarə verdi. Güllələr çadırı deşik-deşik etdilər və Həmzə ağa öldürüldü. Əmir Nizam sonra izah edirdi ki, nə qədər o yerin üstündə idi, and pozulmamışdı, o yerin altına düşəndə pozuldu.

Miandabda bayrama dəvət olunmuş Bilbas başçıları da elə yalançı vasitələrlə öldürüldü. Türkiyədə məşhur Yezdandır də belə tutuldu. Nəhayət, aydın olur ki, kənardan gələn hər şey kürdlərdə inamsızlıq nədən yaranır və kürdlər nə üçün bir hissəsini təşkil etdikləri siyasi orqanizmlə qaynayıb-qarıxa bilmirlər.

Kürd həyatının ən yeni və olduqca yaxın müşahidəçisi Soan haqlı olaraq deyir «Daimi təhlükə kürdlərdə şübhə, cəsərdət, müstəsna çeviklik, zirəklik və yüksək inkişaf etmiş müşahidəçilik yaratmışdı. Sonuncu keyfiyyət mənim müşahidələrimlə də təsdiq olunur.»

1) Özü Gorusdan olan kürddür. Həmçinin Türkyədə İsmayıl haqqı paşa keçən əsrin 70-ci illərində itaətsiz kürdləri tabe etmişdi (sakitləşdirmişdi)

Üç ildən sonra mən həmin yerlərə bir də gələndə məndən soruşdular ki, bəs köhnə atım hanı və onun özümün də çoxdan unuduğum əlamətlərini xatırlayırdılar. Əbətə, bu, yeni təəssürlərin azlığı, bu səbəbdən də qavramaq qabiliyyətinin kütləşməsilə izah olunur. Kürdlərdə təzə adamlara diqqətlə, iti nəzərlə baxmaq adəti var. Hər dəfə məndə belə bir təəssürat yaranırdı ki, üzümə dikilmiş onlarla göz çəkimi çəkib xatirələrinə əbədi həkk etdilər.

Kürdlər qətiyyətlə süst və küt deyillər.

Təhsili, maarifi inkişaf etdirmək üçün onlara imkan düşmür. Qismən də onların təbəqəsinə ancaq hərbi məşqlər münasibdir – deyən başçıların xurafatı günahkar

dır. Ona görə də gündə iki yüz dənə patron2 atan, arada isə ancaq dördnala etmək öyrədilmiş öz kiçik dağ atlarını çapırlar. Bir fursət düşən kimi kürdlər oxumaqda tez uğurlar qazanırlar. Onlar yaxşı linqvistdirlər və əksəriyyəti türkçə, farsca danışırlar. Uzun illər sərt sərhəd ucqarlarına atılmış bir çox kürd zabitləri məktəbdə keçdikləri fransız dərslərini yada salır və bizə bir neçə fransız sözü deməyə çalışırdılar. Oskar Mann Souc – bulaqda işləyəndə onula məşğul olan Mirzə Cavad adlı biri tez almanca danışmaq öyrəndi və sonra Berlinə gedib müxtəlif idarələrdə Kürdüstan haqqında almanca dəbdə olan mühazirələr oxumaqla pul qazanmağa başladı. Elə həmin Souc-bulaqda bir-iki dəfə Nijni yarmarkasında olmaqla rus danışıq dilini çox gözəl mənimsəmiş kürdü gördüm. Konstantinapoda və xaricdə oxuyan kürdlər haqqında isə deməyə ehtiyac yoxdur. Onlar öz türk həmkarlarından heç nə ilə fərqlənmirlər.

1) Keçmiş zamanlarda kürdlər müsəlman aləminə bir sıra alim (Əbül Fidi, İdrisi), ilahiyyatçı və şair vermişdir. Lerx və Marr əsərləri.

2) Bununla onlar atmaqda məhərd göstərilər. Mən məşhur Simkonun patronun boş gilizini ağanın (əsnə) yellənən budağına asıb 15 addım məsafəsindən onu düz ortasından vurduğunu gördüm.

Kürd ağlının itiliyi doğma təbiətə məhərdə də özünü göstərir. Coğrafiyaşunas üçün Kürdüstan həsrəti çəkilən yerdir. Burada elə bir dağ, tənha ağac yoxdur ki, ona hər hansı bir ad verilməmiş olsun. 1914-cü ildə biz hələ cənubda olanda ərəblərdən, lurlardan bir silsilə sıra dağın, ya kiçik bir çayın adını bilməyə ağılaşmaz çətinliklərlə nail olurduq. Ancaq Kürdüstana düşən kimi mənərə dəyişdi. Qoyun-keçidən ibarət əlvan sürü otaran oğlardan soruşanda o, həvəslə danışmağa başladı «Bax. Bu daşın üstündə bir qadın canavarlardan xilas olub. İki düşmən qoşunun qarşılaşdığı o biri daş isə bu səbəbə görə parçalanıb. Qoşun başçılarından hərəsi bəd nəzəri ilə məşhur olan kəşfiyyatçıni irəli göndərir ki, düşməni gözə gətirsin. Təsadüfən kəşfiyyatçılar qarşılaşırlar və güclərini sınamaq qərarına gəlirlər. Biri daşa baxır. Daş ki

bölünür, o biri öz rəqibinə baxır, rəqibinin gözü tökülür və s.

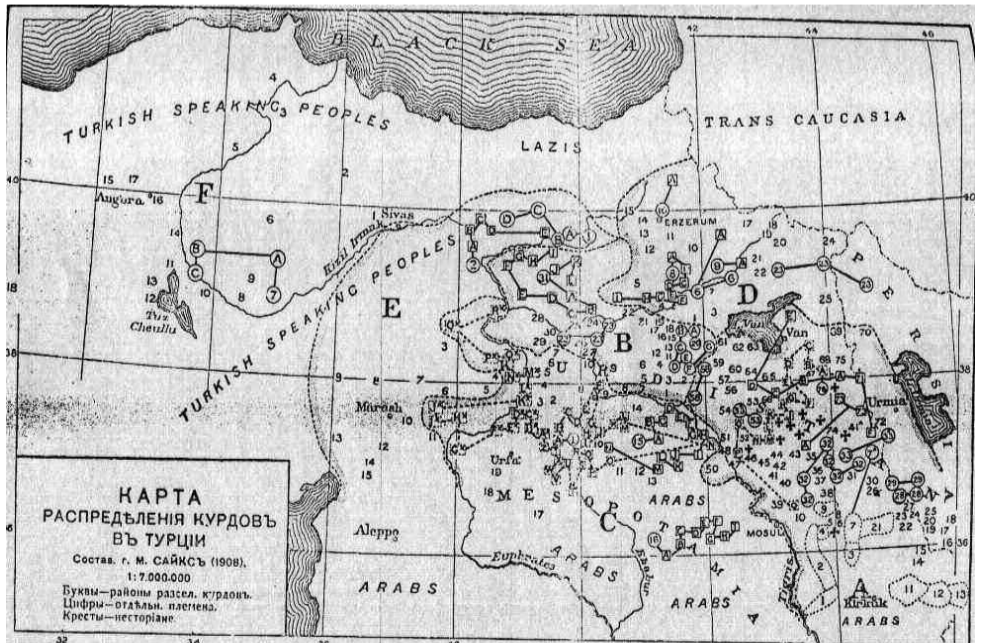
Kürdlər zarafatı sevirler, yenilikləri öyrənib bilməyi sevirler, öz azad həyatlarını tərifləməyi, şəfqəti sevirler. Öz azadlıqları ilə fəxr edir və onun qəbul olunmasını çox qiymətləndirirlər.

Bu vaxta qədər kürdlərin həyat və məişətini sakit öyrənənlər az olub. Kürdləri şəxsən görmüş səyyahların əksəriyyəti onlarda olan yaxşı cəhətləri qeyd ediblər. Ümumi ədəbiyyatda isə kürdlər haqqında olduqca mənfi rəy möhkəmlənib. Və nə qədər ki, bu münasibət mövzu ilə bilavasitə tanışlığa əsaslanmayan inam üzərində dayanacaq, hər hansı bir xurafat kimi onu dəyişmək çətin olacaq. Hadisəni bütün mürəkkəbliyi və müxtəlifliyi ilə görmək lazımdır. Ancaq əlbəttə, heç kim kürdlərin müasir həyatının və xarakterinin tutqun tərəflərini inkar edə bilməz. Kürdlər özündən tez çıxan və qaynar təbiətlidirlər. Soan söyləyir ki, yolla gedən bir neçə nəfər Zöhrenin göyün hansı tərəfindən çıxacağı üstə mübahisə etməyə başladılar. Bu parlaq ulduz yolçuların astronomik şübhələrini dağıdanacan artıq 2-3 nəfərin meyidi yerə sərilmişdi.

Başqa bir misal.

Kələmin və Sidəkan arasında uçurum karnizində qərribə bir mənərənin şahidi olduq. Bir qadın qəmli intizar içində yolda oturmuşdu. Həyəcanlı kürd çömbəlib əllə yamacda yıxılmış beləcə yüklü öküzün gözünü bağlayırdı. Məlum oldu ki, öküz tez getmək istəməyib, əsəbiləşmiş sahibi ağır bir daşı onun altına çırpıb. Ancaq sonra aqəbahətini anlayıb onu sağaltmağa çalışırdı.

Kürdlərin qisasçılıq və bəzən anlaşılmaz qəddarlığını qeyd etmək lazımdır. Onlar bir dəfə Souc-bulaqda heç bir günahı olmayan missioneri ona görə öldürmüşdülər ki, avropalıların təhlükəsizliyinə cavabdeh olan və onları qane etməyən qubernatoru nəzərdən salsınlar. Görünür.

Kürdə və bir çox şeydə ona bənzəyən albana öz gülləsinin 2 qüdrətini sınamaq və çaxmağın bir hərəkəti ilə sağlam, güclü insanın necə yıxılmağına baxmaq ləzzət verir. 1914-cü ildə Türk-İran sərhəd təyin etmə komissiyasındakı kədərli hadisə – heç bir əsas olmadan ingilis katibi cənab Xobbardın3 gəzinti vaxtı yaranılması əhəmiyyətli dərəcədə bununla izah oluna bilər. Kürdüstanda tez-tez baş verən ölüm və yaralanma hadisələrinə bizim Avropa nöqtəyi-nəzərcə deyil, yerli nöqtəyi-nəzərdən baxmaq lazımdır. Bu hadisələr ayrı-ayrı xalqların nöqsanından deyil, ümumi coşğunluqdan yaranır. Hər hansı bir alban, ya Siciliya statistikasının dalınca

uzağa getməyərək bizim Zaqafqaziya hər il min beş yüz ölüm hadisəsi baş verir. Yelizavetpol quberniyasına ildə 389 4 başqa sözlə, gündə biri düşür. Ancaq bu «çoxlu» ölümü heç kim kütləvi ölüm kimi izah etmir.

1) Kürdcə Gəlavəj; onun görünməsi istilərin düşməsi və dağlara köçün başlanması əlamətidir.

2) Başmakovun albanlar haqqında əsərləri ilə müqayisəlm--- yaratması

3) Həmçinin alman arxeoloqu V.Belkin (1898) məşhur yaralanması hadisəsi. Kürdlər bir neçə metr məsafədən ona, silahsız adama atəş açmış və o, qeyri-adi soyuqanlılığı nəticəsində xilas olmuşdur.

4) Qafqaz. Kalenldar. 1910-cu il.

Bəlkə də bir para, bir çox adi vaxtlarda yerlərdən daxil olan səthi məlumatlara da bir düzəliş vermək düz olardı.

Bir çox kürd qəbilələrinə bir müəlifin çox sərrast səciyyələndirdiyi özgə malından söhbət gedəndə «kommunizm» meylini də inkar etmək olmaz. Bir dəfə uzaqdan mənə (1905) Salmasın bir kəndinə kürdlərin gündüz basqınının görmək nəsim oldu. Kürdlər kəndliləri atəşlə qovub sürüyə cumdular və onu necə dağlara apardıqları durbinlə görünürdü. Bu zaman kənddə nə baş verdiyini mən başqa bir təəssüratımla (1911) mənim aynımda Kəngərli (Salmas) kəndində xoşbəxtlikdən yalan olan bir həyəcanın qalması ilə fikir söyləyə bilərəm. Bir anda uşaqlar mal-qaranı topladılar, kişilər dalda yerə oturdular, qadınlar ağlaya-ağlaya o yan, bu yana qaçmağa başladılar. Mən təəvvür etdim ki, bu səhnə kürdlərin lemək olar ki, rəsmi axınına verilmiş türk-erməni kəndinə necə ağır ola bilərdi. Əhali orada müqavimət1 barədə heç düşünə də bilməzdi. O biri tərəfdən də bütün bu kobud gündüz qarətləri daha çox bu faktların mövcud olduğu dövlət üçün rüsvayçılıqdır. Əgər rus hakimiyyəti və təşkilatı götürülsə idi, Qafqaz və Türkmənistanda nələr baş verərdi. Əgər

zülmə, zülmkara müqavimət, xüsusilə Türkiyə Kürdüstanının da xeyrə, yaxşılığa gətirməyibse, təcrübə özünü saxlamağın başqa yolunu göstərir. Ən etibarlı başqa dinə mənsub olan şəxsin hər hansı bir qüdrətli ağaya girov olmasından ibarətdir. Beləsi həmişə tanılır və o zaman onun himayə ediləninə hücum olarsa, o şəxsi böyük pislilər gözəlayir. Erməni və nestorianları öz qəbiləsinə çatmış çox kürdün adını çəkmək olar2.

1) Van və Bitlis vilayətlərinin təsvirində Kons. Mayevskinin təsvir etdiyi səhnələrə müqayisə et.

(Ardı var)

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

Zilan dərəsinin qanlı faciəsi

Dərə öz adını Aqırı (Ararat) dağının ətrafında və Van vilayətində qədim zamanlardan yaşayan güclü Zilan kürd qəbilə konfederasiyasından almışdır.

Hələ 13 iyul 1930-cu ildə baş verən faciəvi hadisələrdən əvvəl, kürdlər arasında Zilan dərəsi haqqında çoxlu mahnı, əfsanələr və nağıllar mövcud idi. Həmin mahnılarda Zilan dərəsindən gələn təhlükə və mistisizm öncədən ifadə olunur. Eyni zamanda bu mahnılar mərdlik, qəhrəmanlıq və sevgi duyğuları ilə bəstələnmişdi. Bu əsərləri kürdlər ilə qonşu olan ermənilər kürd dilində ifa etməyi çox sevirdilər.

Belə mahnıların birini Qurgen Marinin “Yanan bağlar” əsərinin qəhrəmanı kürdcə oxuyur:

“Belə idi... İki kürd qəbiləsi ta qədimdən bir-biri ilə ədavət aparırdılar. Bir qəbilənin başçısı Msto payızda digər qəbilə başçısının qardaşını ölümcül yaralayır. Nə isə... Cındonun qardaşını öldürür. Bahar gəlir, hər tərəf çiçəklənir. Əli silahlı Cındo isə Zilan dərəsinə enərək Mstonu gözləyir.

Bahar öz yaşıl paltarına büründü

Dərədə isə qardaş qardaşın intiqamını almaq üçün tələsir

Qan iyi gəlir oradan və təhqirdən sərxoş

Zilan dərəsində düşməni gözləyir Cındo

Heç kəs, yalnız o intiqam alacaq

Düşmən qəbiləsinin başçısı Mstodan

Qorxunu unudaraq

Mstonun canını külə döndərmək üçün

Ayaqlarını hiss etmədən ana oğlu dalınca qaçır

Getmə, oğlum, Zilan dərəsi ilə

Bir-iki günlük get Vana

Yuxu görmüşəm, yuxuda titrəyirdi

Və tüstülənirdi sənin gümüş xəncərin

Zilan dərəsini qara tüstü bürüyüb

Qara tüstü kəndimizi bürüyüb

Qalxdı Msto, atı yəhərlədi

Anacan, - dedi, saxlama məni

Sənin gəlininə güllər gətirəcəm

Sənə isə bir kəklik meşədə ovlayacam

Ana atın boynuna sarıldı

Getmə, parçalayacaqlar səni, his edir ürəyim

Oğlum, ürəyimi susdura bilmirəm

Oğlum, anana qulaq as...

Dörd gün və dörd gecə

Bir damcı su da içmədi Cındo

Böyük qaya arxasında pusqu qurub O

Zilan dərəsinin yuxusuz keşikçisi

Bahar gəldi, yaşllaşdı dağlar və dərələr

Dözməz Msto, gələcək O dalınca

Gələcək O kəklik ovuna

Qara ilan kimi, ac qurd kimi,

Pusquda gözləyir Cındo...

Arxadan vurmaq qəhrəmanlıq deyil

Cındo, silahı qoy yerə

Əgər belə mərdən çıx yola

Mstonu dayandır və vuruş onunla

Ədalətli döyüşdə, kim-kimi

Kim ölsə - qəbri nurla dolsun

Kim sağ qalsa – yüz il yaşasın

Evin dağılsın Msto

Atı çapır O, külək də papağundan tozu atır

Cındonun ürəyi titrədi, uzandı qarnı üstə, nişan aldı

Vay Zilan dağları, vay şər dərəsi...

1930-cu illərin faciəvi hadisələrdən sonra, xüsusən də türk ordusunun Zilan dərəsində yaşayan kürdləri tam məhv etdiklərindən sonra “Zilan dərəsi” mövzusu kürd xalqının yas mərasimlərində oxuduqları əsərlərin əsas mövzusu oldu.

XX əsrin əvvəllərində başlayan I-ci Cahan savaşı zamanı yüz minlərlə kürd türklərinin tərəfində dörd cəbhədə Türkiyənin azadlığı və ərazi bütövlüyünü qoruyurdular. Müharibədən sonra isə, Türkiyə hökuməti tərəfindən onlara söz verilənlərin əvəzinə Kürdüstan beş yerə parçalandı, kütləvi şəkildə repressiyalar və milli mənsubiyyətin yox edilməsinə başladılar. Kürdüstanın bütün tərəflərində kürd xalqına qarşı törədilən zorakılığa qarşı

bir-neçə kiçik və böyük üsyanlar baş verdi.

Bunların biri də Aqırı (Ararat) üsyanı idi. Bu üsyanın yatırılması üçün 13 iyul 1930-cu ildə Van vilayətinin, Ergiş rayonunun Zilan dərəsində Türkiyə dövləti tərəfindən kürdlərə qarşı soyqırım başlandı.

Zilan dərəsində yaşayan kürdlərə qarşı cəza əməliyyatını Türkiyə ordusunun korpus başçısı Səlih paşa başçılıq edirdi. Faktiki olaraq, bu bütöv bir xalqı məhv etmək üçün əməliyyat idi. Əməliyyat türk avisiyasının hava hücumundan başladı. Əsas zirvələr, dərələr və yollar artilleriya nəzarətində idi. Top zərbələrindən sonra Zilan dərəsindən giriş və çıxış yolları minlərlə türk əsgəri tərəfindən nəzərə alındı. Qoca, uşaq, qadın fərqi nə var-

mada insanların hamısını qırdılar.

Cəmi 44 kəndi məhv etdilər, 15 min əsir isə Gür çayı yaxınlığında güllələndi. Əməliyyatda iştirak edən bir əsgər söyləyir:

“Qadın və uşaqları, minlərlə insanları ətraf kəndlərdən əsir götürərək Zilan dərəsinə apardılar və pulemyotlar ilə əhatə etdilər. Pulemyotların arxasında biz idik, əsgərlər, barmağımız çaxmaqda, nişanımız isə toplaşan camaat idi. Arxamızda çavuşlar idi (serjant, unter-ofiser, erbaş). Onların barmaqları tüfəng çaxmaqda idi, nişanda isə biz idik. Onların arxasında zabitlər idi. Onlarda çavuşlara nəzarət edirdilər. Əgər biz atəş açmasaydıq, çavuşlar bizə atəş açmalı idilər, əgər onlar da atəş açmasaydılar, onda zabitlər çavuşlara atəş açmalı idilər.

Biz çaxmağı çəkdik. Uşaqların, gənclərin, qadınların, kişilərin, qocaların vahiməli qışqırıqları dərəni bürüdü... Bir müddətdən sonra səslər yavaş-yavaş iniltiyə çevrildi və kəsildi. Minlərlə qadın, uşaq, kişi, qoca meyidləri yeni yaranmış qan gölündə uzanmışdılar. Sonra onlar qurduşa yem oldular. Onlar elə həmin vəziyyətdə basdırılmamış qaldılar.”

Yaralanaraq meyitlərin altında qalan və möcüzə nəticəsində sağ qalan insanlardan biri də Tayfure Susakdı (Tayfure Zilani). Bir müddət sonra sağ qalanlar həmin hadisələrin dəhşətli məqamlarını açdılar. Bulanık rayonunda yaşayan Tayfure Zilani həmin günü belə xatırlayır:

“Dərviş bəyin başçılığı altında əsgərlər kəndlilərin üsyana qoşulmalarını zənn edərək Zilan dərəsində 7

kənddə axtarış apardılar. Kimi gəldi öldürürdülər. Hər yerdə meyitlər var idi. Mən qaçanda yıxıldım və meyitlərin altında qaldım. Əsgərlər elə bildilər ki, ölmüşəm. Meyitləri bir araya yığdılar və mən onların altında qaldım. Əsgərlərin gedişindən sonra çıxdım. Ailəməzdə tək mən sağ qaldım. Atam, anam, qohumlarım, hamısı öldürülmüşdü. Ümumiyyətlə az adam sağ qaldı və mənim kimi çoxları ağullarını itirdi. Bir müddət sonra əsgərlər qayıdıb sağ qalanları toplayaraq Muşa, Aqırıya, Doğu Bəyazidə göndərdilər. Mən də onların içində idim. Biz

sutkalarla ac qalırdıq, bizə işkəncələr verildirdi. Sonra, mən əsir kimi bir neçə il əsgərlərə çobanlıq etmişəm. Sonra məni Elaziğa dəlixanaya göndərdilər. Uzun illər orada qaldım. Müalicəmi vəhşicəsinə aparırdılar. Çox əziyyət çəkdim. Ara sakitləşəndə isə məni buraxdılar. Kəndimizə qayıtmaq istədim. Lakin qayıdarkən, heç bir ev tapmadım. Muşa qayıtdım, Bulanık bölgəsində məskunlaşdım. O vaxtdan burda qalıram və tullantılar ilə dolanıram.”

Əməliyyatdan sonra hakimiyyətin yarı rəsmi orqanı olan Cumhuriyyət qəzeti 13 iyul 1930-cu ildə Zilan dərəsində baş verən qətlə haqqında belə yazırdı: “Ağrı dağı bölgəsində üsyan etmiş kəndlər yandırılıb, əhali isə qovularaq Ergişdə məskunlaşdırılıb”.

Zilan hərəkətinə mənsub olan öldürülmüş insanların sayı 15 mindən artıqdır. Türkiyənin hərbi tarix arxivində baş qərargahın 1 iyul 1930-cu il tarixli belə bir əmr var: “Üsyan bölgələrində üsyançılara qoşulan bütün yaşayış məntəqələri yandırılıb”. 3 avqust 1930-cu il tarixli əmrdə bildirilir: “Üsyançılara cəzanın mütləq olduğunu anlatmaq üçün Oramar (dağ – red.) və ətrafda yaşayan və üsyan edən kürd qəbilələrinin yaşayış məntəqələri Hava Qüvvələri tərəfindən bombalanması zəruridir”.

2 iyul 1930-cu il tarixli məruzədə Kaymaz, Haçan, Kölesor, Çilli, Osmanlı və həmçinin Patnos bölgələrində üsyan edənlərə qarşı havadan zərbələr endirildiyini bildirilir. Türk hökumətinin qərarına əsasən: “Üsyan bölgələrində üsyançılara qarşı istənilən tədbirlər qeyri-qanuni hesab edilə bilməz”. Və təbii ki, heç bir məsuliyyət olmadan silah tətbiq etmək olardı.

20 iyul 1931-ci il verilən qanuna əsasən yerli hakimiyyət orqanlarına, məmurlara, hərbiçilərə, polis

dəstələrinə geniş səlahiyyət verildirdi və heç bir məsuliyyət daşımadan onlar silah tətbiq edə bilirdilər.

Əhalisinin tam məhvindən sonra Zilan dərəsi “gizli hərbi ərazi” elən edildi. İllər keçdikcə orada “Dövlət Kənd Təsərrüfatı istehsalat sahəsi” yaradıldı. Sonralar Zilan dərəsinə Əfqanıstandan türkmənlər köçürüldü.

Kunduk kəndində yaşayan, o vaxt hadisələrin 17 yaşlı şahidi, kürdlərin soyqırımını belə xatırlayır:

“Türk əsgərləri hamilə qadınları öldürərək, bətlərdən uşaqları çıxarırdılar. Gözümüzün önündə insan başlarını kəsirdilər. Mənim iki qardaşımı öləne qədər döydülər”.

Soyqırım zamanı Erdem yaxınlıqda olan mağaralarda gizlənərək hadisələrin şahidi olmuşdu.

“Türk ordusunun 7-ci korpusunun minlərlə əsgəri kəndlərə hücum etdilər. Onlar 72 kəndi sıx əhatəyə aldılar. Yaş və cinsinə baxmayaraq, hamını öldürürdülər. Cəzalandırma hissələrinin komandiri İbrahim və Dərviş bəy idilər. Onlar qətlə başlandıqda, yalnız qaçışla canımızı qurtara bilərdik. Bəzilərimiz taxıl sahələrində, bəzilərimiz isə evlərdə gizləndik. Sonra hamı dağlara qaçdı. Günlərlə ac qalırdıq. Əsgərlər kəndi tərk edəndən sonra, kəndə qayıtdıq. Mənim 35 qohumumu öldürmüşdülər. Yalnız böyük qardaşım sağ qalmışdı və o da hadisələrin şahidi olub”.

Erdem “Dövlətin bu işdə əli olmayıb”, “Ölkədə özbaşnallıq olub” kimi bəyanatları heç cür qəbul etmir. “Mən əminəm ki, əmr məs İsmət İnönü tərəfindən verilmişdi. Dərviş bəy isə Alparslan Türkeşin atasıydı. Kütləvi qətlərə görə onlar cavabdehdir. Həmin hadisələri xatırlayanda tükürüm biz-biz durur. Heç cür unuda bilmirəm. Onlar həтта həbs edilmiş insanları da öldürürdülər. Öldürülənlərin çoxu Qurtuluş savaşında (I-ci Dünya Müharibəsi) iştirak edən kürdlərdi. Axı onlar bu ölkəyə görə savaşırdılar. Mən də bu ölkə üçün Sarıqamışda xidmət etmişəm. Bizimlə çiyin-çiyinə xarici düşməne qarşı vuruşan türklər indi də gəlib bizi qırdılar”. **Kurdist.ru**

Karvedanên Şerê Xezeyê li ser Sûriyê

Ebdûlazîz Qasim

Wekî em dibînin, ku Şerê Xezeyê bûye bûyereke cîhanî ya here mezin û raya giştî ya cîhanê ber xwe dikîşîne, û roj bi roj zêdetir û diwartir dibe, tevî hewl-danên Amerîka yên rêgir li pêş berfirekîrîn û belavbûna Agirê şer ber bi aqar û arasteyên din, lê wisa diyar dibe ku eger çareseriyek bilez ya aştiyane bo vî şerî neyê dîtin, dê berdewam be û helbet dê karvedanên wê yên mezin li ser navçeyê hebe, bi taybetî li ser rewşa Sûriyê, hem wekî dewleteke hevsînor û dijberê Îsrailê û herwisa ji ber hebûna bi dehan rêxistinên terorîst wekî Hizbullah li nav qada Sûriyê, ku ji aliyê Tirkîyê û Îranê ve hatiye dagîrkirin, herwiha ji

ber qeyrana Sûriyê ya mirovî û siyasî bi dirêjahiya dîzde salan, ku îro bûye xeleka here lawaz di hev kêşe û trazûyên navdewletî û herêmî de, û ji ber vê yekê dîr nîne ku qada Sûriyê ji aliyê Îran û Hizbullah ve li dijî Amerîka û Îsrailê bihête bikaranîn, ku gotineke kurdî ya pêşiyane heye dibêjê: (Ta ji cihê zirav re diqete).

Tevî daxuyaniyên berpîrsên Amerîka û herwisa daxuyaniyên rayedar û karbidestên rêjîma Îranê, ku Îranê ti pêwendî bi êrîşa 7ê Cotmehê ya Hemasê ve nîne, lê ev yek rast nîne, ku rêjîma Îranê nikare heta dawiyê pêwendiyên xwe yên ligel Hemasê înkâr bike, û êrîşên saxte yên Hizbullah li ser xaka Îsrailê û herwiha êrîşên niha dibin ji aliyê milîsên terorîst yên Îranê li Sûriya û Îraqê bi drone û mûşekan li dijî serbazgehên Amerîkayî li Sûriyê û li Herêma Kurdistanê, bi awayekî rastiya destwerdana rêjîma Îranê ligel Hemasê û êrîşa 7ê Cotmehê aşkere dike û daxuyaniyên Amerîkiyan û

Îraniyan berovajî dike, tevî ku heta niha rêjîma Îran bi awayekî rasterast tevî şerê Xezeyê nebûye, lê bi awayekî tirsonek bi rêya milîsên xwe yên terorîst heta radeyekî dest heye di şerê Xezeyê de û di berjewendiyê wê de ye navçeyê ber bi şerê (saxte û bi wekalet) bibe, her wekî li pêka heman siyaseta xwe ya leşkerî ya piştî Şerê Sedam û Xwimênî (1980-1988), ku rêjîma Îranê dê hewl bide Şer ji meydana xwe dîr bike û dê qadên din yên (yedeke) li Îraqê, Yemen, Sûriyê û Lubnanê li dijî Îsrailê û Amerîka bikar bîne, herwisa dîr nîne ku rêjîma Îranê van qadên yedeke ji bo bazarên xwe yên siyasî jî bikar bîne, nemaze ku heta niha şerê Xezeyê belav nebûye û bi tenê maye di sînoren Xezeyê de, ku bi kurt û kurmancî dikarin bêjin: ku şerê Xezeyê di navbera Hemas û Îsrailê de şerê giran û rasteqîn e, li hember ku şerê milîsên Îranê li dijî Îsrailê li Sûriyê û Lubnanê şerê saxte û derewîn e!

Tevî ku şerê bi wekalet di

navbera rêjîma Îranê û hêzên Hevpeymanîya Navdewletî de li Sûriyê û bi taybetî li deverên Rojhilata Firatê (Dêrezorê) şerê rasteqîn e, lê di heman demê ku her şerê di navbera rêjîma Îranê û Îsrailê de, di nêv qada Sûriyê de bibe, çî şerê derewîn be yan jî rasteqîn be, dê karvedanên wê yên xirap li ser miletê Sûriyê hebe û dê qurbanîyê mezin bide, ku ticarî qada Sûriyê û miletê wê nikare barê şerê wisa giran hilgire.

Wekî hemû dizanin, ku Sûriya di nêv qeyraneke siyasî û mirovî û aborî mezin de derbas dibe, ku ev nêzikî dîzde salan heye hîç çareseriyek bo qeyrana wê nehatiye dîtin, zêdebarî ku Sûriya bûye qada şer û bazganiyê û ji hêla Tirkîyê û Îranê ve hatiye dagîrkirin, û heta vê gavê Miletê kurd li Rojavayê Kurdistanê baca here mezin ji qurbanîyan daye bê ku hîç danpêdanek navxweyî yan navdewletî bi maf û hebûna Miletê kurd li Sûriyê hebe.

Şerê Xezeyê heta niha bi

dijwarî û bi giranî didomîne û dibe ber bi arasteyên din biçe, di demê ku heta niha hîç destpêşxeriyek Navdewletî yan Erebi bo agirbestê nehatiye pêşkêşkirin, lewra heta îro nehatiye zanîn ku ev (Şer) dê ber bi çî aqar û çî arasteyî biçe, û helbet wê karvedanên vî şerî li ser astên navdewletî û herêmî hebin, bi taybetî li ser rewşa Sûriyê, û wekî gotina bav û bapîrên me ku dîr nîne (Ta yan werîs) di cihê zeyîf û xala lawaz re biqete, û goman di wê yekê nîne ku îro Sûriya xala here lawaz û zirav e, û xala here lawaztir Rojavayê Kurdistanê ye, nemaze ku heta niha hîç rêkeftinek û yekrêziyek siyasî û ne siyasî di navbera hêzên kurdî yên Rojava de nîne, hevdem ku Tirkîyê bi awayekî berdewan û rojane Rojavayê Kurdistanê topbaran dike, û dê hewl bide ku mifayê bigire ji her delîve û derfetekî bo timamkirina projeyê xwe yê ji bo dagîrkirina tevaya Rojavayê Kurdistanê û jinavbirina doza Kurdî ya neteweyî li Sûriyê.

Hecerin yadigarı

Azərbaycan xalqının əfsanəvi qəhrəmanı Qaçaq Nəbi öldürüldükdən sonra onun silahdaşı və ömür-gün yoldaşı qaçaq Həcər silahını yerə qoyaraq dinc əməklə məşğul olmuş və ərə getməyəcəyini qərara almışdır. Lakin pristav və bəylərin onu istəməsindən tənə gəlib ailə qurmağa məcbur olmuşdur. O, öz həmkəndlisi sadə və kasıb bir kişiylə ərə getmiş və ondan bir qız övladı olmuşdur. Həmin qızdan Əliş adlı bir oğlan dünyaya gəlmiş və Həcər yadigarı kimi böyüyüb boya-başa çatmışdır.

Həcər qız nəvəsi olan Əliş Məhərrəmov Böyük Vətən müharibəsinə getmiş və orada qəhrəmanlıqla vuruşaraq əlil kimi doğma yurduna – Qubadlı ray-

onunun Aşağı Mollu kəndinə qayıtmışdır. Əliş Məhərrəmov Sovet hakimiyyəti dövründə təsərrüfatın müxtəlif sahələrində rəhbər vəzifələrdə çalışmış və təqaüdə çıxmışdır. O, Qubadlıda adlı-sanlı bir el ağsaqqalı kimi hörmət qazanmış, nümunəvi ailə başçısı olmuşdur. 1988-ci ildən başlayaraq Azərbaycanın başqa bölgələrində olduğu kimi, erməni təcavüzkarları Qubadlında da əmin-amanlığını pozmuşdur. Qubadlı camaatı bu məkirli qonşuları ilə hər gün ölüm-dirim mübarizəsi aparmağa başlamışdı. Vətəni və doğma yurdunu canından artıq sevən Əliş Məhərrəmov həmişə söz düşəndə deyirdi ki, ölsəm də bu torpaqda öləcəm, heç yerə qaçmayacam, qoy mənim canım bu torpağa qarışsın, yoxsa nənəm Həcər ruhu məni bağışlamaz. Belə də oldu.

1993-cü ildə avqust ayının 30-da erməni işğalçıları Aşağı Mollu kəndini mühasirəyə aldı. Kənd camaatı məcburiyyət qarşısında qalib kənddən çıxmali oldu. Lakin Əliş Məhərrəmov öz sözlünə əməl etdi. O, kənddən çıxmadi. Ermənilər kəndi işğal edib yandırdı. Mühasirədə qalan Əliş Məhərrəmov öz ov tüfəngi ilə düşmənlərlə vuruşda qaldı. Hələ də Əliş Məhərrəmovun nə ölüsündən, nə də qaldısından bir xəbər yoxdur. Bəli, Həcər yadigarı Əliş Məhərrəmov öz sözündən dönmədi.

Zəngilanlıların əcdadları

Tarixi arayış

Xan Arazın o tayında Güdək kəndindən yuxarı Qaradağın zirvəsinə çıxıb bu taya baxan olsa Zəngilan, Qubadlı, Laçın və Cəbrayıl bölgələrinin füsunkar təbiətli, dağlı-aranlı mənzərələri nəzərləri oxşayan, ovqatı sığallayan bir tablo kimi göz önündə canlanacaq. Bu gözəlliyə baxdıqca baxırsan... Və qeyri iradi düşünürsən ki, İlahi! Ey böyük yaradan, şükür sənə! Sən bu gözəllikləri biz insanlar üçün yaratmışsan ki, biz bu gözəlliklərdən vəcdə gəlib xarüqələr yaradaq, özümüzə, öz qəlbimizdəki istəklərlə, arzularla mətnləşib, kamilləşib, gözəlləşib Sənin yaratdığın gözəlliyə qarışaq.

Bu gözəlliklərdən biri də biqeyrət, bişərəf, başgirişən başçıların satqınlığı və qeyrət-sizliyi ucbatından indi erməni diğalarının "at oynatdığı" Zəngilan bölgəsidir.

Ulu babalarımızdan gəlib bizə çatan sorağa görə, bütün Zəngilan əhalisi öz qoyun sürülərinə otlaq seçə-seçə gəlib bu yerlərə çatmış üç qardaşın – Sarı Alonun, Safonun və Dərzilinin törəmələridir.

Bütün Zəngəzur mahalında və Zəngilanda el ağsaqqalı kimi sayılan Gülü baba deyərmiş ki, Xəştəb, Düşmənlü, Komaran, Dərzili, Düşmənlü, Komaran, Canbar, Qırqılı, Göyalı, Şatarız, Sobu, Pirveyis, Müşlan, Udgün,

Vənətli və Kötəklü kəndlərinin əhalisinin əcdadları Türkiyədən gəlmə kürd Sarı Alo, Safo və Dərzili qardaşları olublar.

Təsədüfi deyil ki, 1926-cı ildə siyahıya alınma zamanı Zəngilanın əhalisinin böyük əksəriyyəti kürd kimi qeydə

qeyrət və casarət qanı ilə, can-gavər qanı ilə döyünən bir ürək gəzdirlər.

Qeyrətini pula-paraya dəyişib, ciblərinə təpişdirən, babalarının qüdrətini, cəsərətini vəzifəyə, kürsüyə dəyişib, dilini-donun dəyişib fısıldaya-fısıldaya kabinetində Allahlıq təmənnasında olanlar unutmaları ki, dinini, dilini, donunu dəyişməyi, ulu babalarının ruhu, bəlkədə onlara bağışlayıb... Amma həyatda hər şeydən müqəddəs olan torpağı dəyişməyi onlara, nə də onların övladlarına bağışlanmayacaqlar.

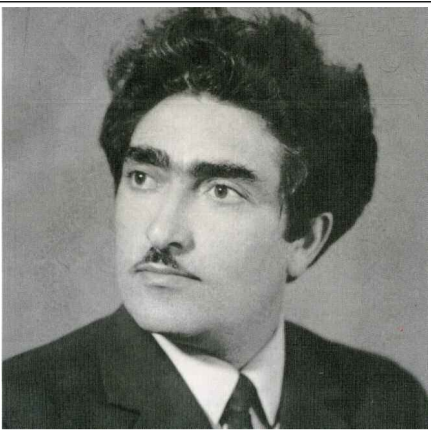
alınmışdır.

Kürdistanın uzun müddət ayrı düşdüklərinə görə bir çox başqa bölgələrimizdə olduğu kimi Zəngilan kürdləri də öz ana dillərini illər getdikcə unutmuşdur.

Zaman-zaman, əsr-əsr, il-il, gün-gün dilini, donunu dəyişsə də Sarallı, Safolu və Dərzili deyilən ellərin övladları sinəsində ulu babalarının

daya kabinetində Allahlıq təmənnasında olanlar unutmaları ki, dinini, dilini, donunu dəyişməyi, ulu babalarının ruhu, bəlkədə onlara bağışlayıb... Amma həyatda hər şeydən müqəddəs olan torpağı dəyişməyi onlara, nə də onların övladlarına bağışlanmayacaqlar.

"Denge Kurd",
№78, Mart, 2012

Hüseyin Kürdoğlu

ÇAĞIRIR QARABAĞ, ÇAĞIRIR LAÇIN

Düşmən əlindədir aman yerimiz,
Dağların əhvalı pozulu qalmış.
Bağ-bağat doğranıb, evlər talanıb,
Yerində kötüyü, özülü qalmış.

Qonşu xain imiş kökdən. mayadan,
Uzaqdır insafdan, abır-həyadan.
Vurublar çobanı aşıb qayadan,
Yal-yamac qoyunlu-quzulu qalmış.

Yadıma düşdükcə Məcnun bulağı,
Yüz yerdən qan verir sinəmin dağı.
Yaxşı ki dağların əzəlki çağı
Şeir dəftərimdə yazılı qalmış.

Dağlar haraylayır xilaskarını,
Ana ər oğlunu, gəlin yarını.
Tutublar atəşə toy mağarını,
Şərab qədəhlərdə süzülü qalmış.

Cocuqlar qər q olub sellənən çaya,
Qalxıb şivən səsi ulduza, aya.
Dərdli bir şairdi Damcılı qaya,
Orda qan ağlayan Füzuli qalmış.

Nə zaman açılar tilsimli düyn,
Qismətim olarmı gözlədiyim gün.
Yüzün yarısını keçən ömrümün
Elə bil dağlarda yüz ili qalmış.

Deməyin ağarıb saqqalın-saçın,
Çağırır Qarabağ, çağırır Laçın.
Kəsməyin yolumu, qabaqdan qaçın,
Gülləm qatarında düzülü qalmış.

Qoca Kürdoğlunu bir əsgər sayın,
Mən dura bilmərəm arın-axayın.
Vurulsam, qəbrimə yer axtarmayın,
Bir şəhid məzarı qazılı qalmış.

1992

Hewlêr: Balafirgeha Herîrê hat bombebarankirin

Bi dronan êrişî Balafirgeha Herîrê
ya li Hewlêrê hat kirin.

Beriya niha bi demeke kurt ji Balafirgeha Leşkerî ya Herîrê dengekî xurt ê teqînê hat bihîstin.

Dijî Terora Herêma Kurdistanê da zanîn ku balafirgeh "bi droneke bombebarankirî hatiye bombebarankirin."

Dijî Terora Herêma Kurdistanê herwiha da zanîn ku ev balafirgeh, dema şerê bi DAIŞê re ji aliyê hêzên Hevpeymaniya Navdewletî ve hatibû bikaranîn.

ERMƏNİLƏRƏ QAN UDDURAN KÜRD QADIN, QAÇAQ NƏBİNİN DOSTU "KİŞİ TAVAT" LƏQƏBLİ TAVAT HÜMBƏTOVA

Tarix bir çox xalqlar arasında müharibələrə şahidlik edib. Qanlı savaqlar yüz minlərlə, milyonlarla insanın həyatının sonunu gətirib. Ermənilərin Azərbaycan xalqına qarşı ötən əsrin əvvəllərindən başlayan və bu günə qədər davam edən qətliaamları, soyqırımları da bu qəbildəndir.

Amma bədnam qonşularımızın cavabını verən, qisası qiyamətə qoymayan qəhrəmanlarımız da hər zaman olub. Belə qəhrəmanlarımızdan bir də Tavat Hümbətovadır.

O, günahsız doğmalarına böyük müsibət yaşatmış ermənilərə elə dərs verib ki, xain qonşularımızın indiki nəslə də bunu unutmayıblar.

Zəngəzur qadınlarından olan Tavat Hümbətova torpaqlarımıza göz dikib, soydaşlarımıza diş qıcayan ermənilərə layiqli cavab verməkdə, at oynatmaqda, güllə atmaqda, elininobasının qeyrətini çəkməkdə kişilərdən geri qalmayıb.

Tavat Hümbətova 1898-cı ildə (bəzi mənbələrə görə 1897-ci ildə - A.T.) Yelizavetpol quberniyasının, Zəngəzur qəzasında (İndiki Qubadlı rayonunun Əliyanlı kəndində) böyük ad-san qazanmış kürd Harallı Kərbəlayı Məmmədin ailəsində dünyaya göz açıb. Onun Vətənə layiq övlad, qəhrəman qadın kimi yetişməsində atasının çox böyük rolu olub.

Dövrünün bir çox elmlərini mənimsəmiş, ərəb və fars dillərini mükəmməl öyrənmiş Kərbəlayı Məmməd ömrünün yarısını qaçqınlıqda keçirib. O, Azərbaycanın el qəhrəmanı Qaçaq Nəbi ilə də yaxın dost olub. O, qaçaq dostuna və onun tərəfdarlarına gizli dəstək verib.

Kərbəlayı Məmmədin Tavat adlı qızı ilə yanaşı, Həsən və Həsənəli adlı iki oğlu da olub. Mənbələrdə hər iki oğul mübariz, vətənpər kimi xarakterizə edilir.

Tavat Hümbətovanın dünyaya gəldiyi Haral kəndi erməni sakinlərin çoxluq təşkil etdiyi Xozabirdlə qonşu idi.

Məkrli niyyətlərinə nail olmağa çalışan ermənilər Ermənistanla Dağlıq Qarabağın sərhədlərini birbirinə yaxınlaşdırmaq üçün Xozabirddən sərhəd dirəklərini çıxararaq Fərəcan kəndinin yaxınlığındakı Topağac deyilən yerdə basdırırlar. Həsənəli yaranmış vəziyyətlə bağlı müvafiq yerlərə məlumat verir. Bunun heyfni almaq istəyən ermənilər Məmməd kişinin oğullarına tələ qururlar. Həsən və Həsənəli Məmməd kişinin Xozabirddən olan erməni tanışını nalbənd Sərkisin evində öldürürlər.

Onlar qardaşları qətlə yetirməzdən əvvəl bellərinə qaynar samovar bağlayırlar. Sonra isə kürəklərinin bişmiş ətindən kəsib onlara yedizdirməyə çalışırlar. Buna nail ola

bilmədikdə qardaşları ölənə kimi tikə-tikə doğrayırlar.

Məmməd kişi və harallılar Həsənəli Həsənəlinin ermənilər tərəfindən qəddarlıqla qətlə yetirilmələrindən bir neçə gün sonra xəbər tuturlar. Sakinlər günahsız həmkəndlilərinin qisasını alacaqlarına söz verirlər.

Lakin Tavat onlara etiraz edir. O, özü qardaşlarının qisasını alacağına and içir.

Qardaşların meyiti kəndə gətirilərək dəfn edilir. Tavat qardaşlarının dəfnindən sonra Qaçaq Nəbinin

patronlaş bağlayar, çiyində tüfəng gəzirmiş. Köç vaxtı günlərini dağda-daşda keçirən cəsur qız əli qardaşlarının qanına batmış, habelə azərbaycanlılara qarşı cinayətlər törətmiş bir çox erməni öldürür.

Tavatın ailə qurmadığı bildirilir. Mənbələrdə qeyd edilir ki, zəhminə görə, onu yaxından tanıyan bəzi oğlanlar Tavata ürək açma bilmirlər. Bəzi mənbələrdə isə ("Laçın yurdu" jurnalı, №3) Tavat Hümbətovanın nişanlısının toy ərəfəsində ermənilər tərəfindən öldürüldüyü deyilir. Deyilənə görə, Tavat ermənilərin yaşadığı Diğ kəndinə hücum edərək nişanlısını öldürən Hamparsunu, dörd oğlunu və bu cinayətdə əli olan digər şəxslərin hamısını güllələyib. Bu qəhrəmanlığından sonra onu "Kişi Tavat" deyər çağırmağa başlayıblar.

On ildən çox qaçaqlıqlıq həyatından sonra Tavat doğulduğu kəndə qayıdır. Sovet dövrünün hakimiyyət mənsubları ermənilərə qan uddurmuş qadına və onun atasına toxunmur.

Əksinə, Qubada Səməd Ağamalı oğlunun savadsızlığı ləğv etmək üçün təşkil etdiyi məktəbdə təhsil alan Tavat Hümbətova ölkənin idarəetmə strukturlarında çalışmağa da müvəf-

həyat yoldaşı olan Həcərin yanına gedirərək ondan xeyir-dua alır.

Tavat qardaşlarından birinin nişanlısının paltarını geyinib qəbri üstündə and içdikdən Xozabird kəndinin yaxınlığında - Topağacda pusqu qurur. Bir neçə gün sonra Sərkis oğlu ilə birlikdə ərazidə görünür.

Tavat əvvəlcə oğlunu, sonra isə Sərkisi öldürür. Onların harayına gələn erməniləri də güllələyən Tavat evə qayıdır. Atasını Kərbəlayı Məmməd qızını həyətdə qarşılayaraq, alından öpür. Onlar çox yaxşı başa düşürdülər ki, ermənilər onlara qarşı yeni qətliaamlar törədəcəklər. Nəticədə iki kəndin sakinləri arasında növbəti qanlı mübarizə başlayacaq. Çox götür-qoy etdikdən sonra Məmməd kişi qızı ilə birlikdə kəndi tərk edir.

Atası ilə birlikdə kəndi tərk edən Tavat bir müddət gah Arazın o tayında, gah da bu tayında gizlənir. Müasirlərinin sözlərinə görə o, əyninə kişi libası geyir, belinə kəmər yerinə

fəq olur.

Alxaslı kəndinin qəza icrayə komitəsinin sədri vəzifəsinə təyin edilən Tavat xanım kəndin abadlaşmasında, kolxoz təsərrüfatının təşkilində, ambarların, ictimai tövlələrin, məktəbin tikilməsində, əhali arasında savadsızlığın ləğv edilməsində mühüm xidmətlər göstərib.

Xeyli müddət Kəlbəcər, Ağdam, Laçın rayon qəza icrayə komitələrinin sədri vəzifələrində çalışıb. Bir neçə dəfə kənd sovetinə, rayon sovetinə deputat seçilib.

Şübhəsiz ki, qəhrəmanlığı ilə ad çıxarmış qadının işgüzar və vətənpərvərliyi də dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. Tavat Hümbətova bir neçə dəfə orden və medallarla, fəxri-fərmanlarla təltif olunub. Azərbaycan Kommunist Partiyasının üzvü olmuş qadın sonralar dövlət qulluqçusu təqaüdünü alıb.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

Vüqar Həsənov Teymur Müskanlı

Güney Afrika'da vefat eden Kürt alim Ebubekir Efendi Xoşnav'ın torunları ata topraklarına döndü

İki yüzyıl sonra Kürt kıyafetleriyle memleketlerine dönen Güney Afrika'ya gönderilen Kürt alim Ebubekir Efendi Xoşnav'ın torunları Xoşnav Aşiret ileri gelenleri ile bir araya geldi.

Osmanlı yönetimi döneminde 1800'lü yıllarda Güney Kürdistan'dan Güney Afrika'ya gönderilen Kürt alim Ebubekir Efendi Xoşnav'ın torunları Şaqlewa'nın Herir kasabasının Sisawa Köyünde toplanan Xoşnav Aşiret ileri gelenleri ile buluştu.

Buluşmayı Rûdaw muhabiri Peyam Serbest takip etti.

Aşiret, Kürt alim Ebubekir Efendi Xoşnav'ın beşinci kuşak torunları Abdullah Ebubekir ve Muhammed Zobri'ye her yıl gelip yaşayabilecekleri bir evin inşa edileceği arazi parçası hediye etti.

Ünlü Molla Ebubekir Efendi'nin soyundan gelen Abdullah Ebubekir ve Muhammed Zobri, Sisawa köyünde akrabalarıyla bol bol sohbet etti.

"150 yıllık hayalimiz gerçekleşti"

Muhammed Zobri Rûdaw'a dedesinin köyünde olmasına ilişkin şunları söyledi:

"Bu bizim hayalimizdi. Babamın, kardeşlerimin ve kuzenlerimin 150 yılı aşkın süredir bu köye gelme hayalinin gerçekleşmesidir. Deneyim muhteşemdi. Kürtler dünyanın en misafirperver

milletidir. Normalde 3 öğün yemek yiyen bir insanım. Ama burada Kürdistan'daki yemekler çok lezzetli olduğu için beş ile altı öğün yemeyi öğrendim."

"Bu kıyafetlerle kendimi gerçek bir Kürt gibi hissediyorum"

Molla Ebubekir Efendi'nin bir diğer torunu Abdullah Ebubekir ise "Bu kıyafetlerle kendimi gerçek bir Kürt gibi hissediyorum. Kuzenim ve ben Kürt kıyafetlerini ve rengini seçtik" dedi.

Buluşma törenine Xoşnav ileri gelenleri ile Şeqlawa bölgesinden yaklaşık 700 ak sakallı ve dini önderler katıldı.

Şeqlawa Piskoposu da katıldı

Afrikalı Kürt soydaşları her ne kadar bir İslam hocasının torunları olsa da bölgede barış, birlikte yaşam hoşgörüsü ve kültürünün hakim olduğu Şeqlawa'nın Piskoposu Anis Yakub da karşılama törenindeki yerini aldı.

Şeqlawalı Hristiyan din adamı Piskopos Anis Yakub, "Kürdistan'dan bir kişinin Kürt halkını, adını ve dininin dünyaya tanıtması bizim için büyük bir onurdur" şeklinde duygularını dile getirdi.

800 yıllık tekkede Molla Ebubekir Efendi'nin parmak izi var

Kürt yemeklerinin yer aldığı toplu yemeğin ardından Xoşnav aşiretinin ileri gelenlerinden Celal Beg, Afrikalı ünlü akrabalarını Kaki

Sisawayi Tekkesine götürdü. Yöre halkı, 800 yıllık olduğu söylenen Tekke'de Molla Ebubekir Efendi'nin parmak izinin olduğundan emin olduklarını söylüyor.

Sisawa sakinlerinden Celal Beg, "Allah biliyor ya, bir haftadır uyumuyorum. Bu insanlar karşısında utanmayalım, yerlerine büyük bir memnuniyetle dönsünler diye, onların itibarıyla geçmişleriyle gurur duymaları için çabalıyoruz" dedi.

Köyde bir evleri olacak

Xoşnav Aşireti, Sisawa Köyünde Kürt alim Ebubekir Efendi Xoşnav'ın torunlarına bir arazi parçası bağışladı. Üzerine bir ev inşa edilecek ve torunlarının her yıl gelip memleketlerinde kalmaları sağlanacak.

Rûdaw aracılığıyla atalarını buldular

Rudaw Medya Grubu, 'Cape Town Gökyüzündeki Kürdistan Yıldızı' adlı belgesel ve kitap aracılığıyla Afrika'daki Kürtleri buldu ve onları tüm Kürtlerle tanıştırdı.

Güney Kürdistanlı Molla Ebubekir Xoşnav 1800'lü yıllarda, Hollandalılar tarafından Güney Afrika'ya köle olarak götürülen Müslümanlara rehberlik etmesi ve irşad için dönemin Britanya Kraliçesi Alexandrina Victoria'nın talebini yerine getirmek için Osmanlı Sultanı Abdülaziz tarafından Cape Town'a gönderilen bir Kürt alimiydi.

Rûdaw Medya Grubu, Kürdistan'dan Afrika'ya giden ve burada önemli işlere imza atan Kürt alim Ebubekir Efendi Xoşnav'ın torunlarına ulaştı.

Kürt yönetmen Sirwan Rehim, Molla Ebubekir Xoşnav'ın izini sürerek Cape Town'a gitti, hayatını araştırdı, torunları ile görüştü. Kürt alim hakkında 'Cape Town Semalarında Parlayan Bir Kürt Yıldızı' isimli bir kitap yazdı ve aynı isimle bir belgesel yaptı.

Rûdaw ekibi Ebubekir Efendi Xoşnav'ın belgesin tanıtımını başkent Erbil'de gerçekleştirdi.

Nerçirvan Barzani Boris Johnson'ı kabul etti

Neçirvan Barzani eski İngiltere Başbakanı Boris Johnson'ı kabul etti.

Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani, görüşme ardından X hesabından eski İngiltere Başbakanı Boris Johnson ile çekilmiş fotoğrafını yayımladı.

Başkan Neçirvan Barzani paylaşımında "Bu akşam Erbil'de Kürdistan halkının dostu ve değerli arkadaşım eski İngiltere Başbakanı Boris Johnson'ı ağırlamaktan büyük memnuniyet duydum" ifadelerini kullandı. Barzani, Johnson ile yaptıkları görüşmenin içeriğine ilişkin "Bölgedeki son gelişmeler, zorluklar, olasılıklar ve geleceğe yönelik tahminler hakkında görüş alışverişinde bulunduk" dedi.

Eski İngiltere Başbakanı Boris Johnson, yeniden başbakan olması halinde Kürdistan Bölgesi'nin attığı adımları destekleyeceğini belirterek, Irak'ın Kürdistan Bölgesi'nin anayasal haklarına saygı göstermesi gerektiğini söyledi.

Duhok'taki Amerikan Üniversitesi'nde düzenlenen forumda konuşan Boris Johnson'a yeniden başbakan olması halinde Kürdistan'ın bağımsızlığını tanıyıp tanımayacağı soruldu.

Johnson ise "Söyleyebileceğim şey bu ülkenin kendi demokratik meselesi olduğudur. Ama özellikle Kürdistan'ın seçtiği adımla ilgili olarak iki şey söyleyebilirim: Öncelikle bizim desteğimizi alacaksınız, benim desteğimi alacaksınız, İngiltere'nin desteğini alacaksınız. İkincisi; Kürt halkının mevcut anayasadaki meşru özelemlerinin tanınması ve tam anlamıyla saygı duyulması gerekiyor" şeklinde yanıtladı.

Eski İngiltere Başbakanı Johnson'dan Kürdistan'ın bağımsızlığına ilişkin yorum

Eski İngiltere Başbakanı Boris Johnson, yeniden başbakan olması halinde Kürdistan Bölgesi'nin tercih ettiği adımları destekleyeceğini belirterek, Irak anayasasında Kürdistan halkının haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini söyledi. Eski İngiltere Başbakanı Boris Johnson Duhok'taki Amerikan Üniversitesi'nde düzenlenen forumda konuştu.

Boris Johnson'a yeniden başbakan olması halinde Kürdistan'ın bağımsızlığını tanıyıp tanımayacağı soruldu. Johnson ise "Söyleyebileceğim şey bu ülkenin kendi demokratik meselesi olduğudur. Ama özellikle Kürdistan'ın seçtiği adımla ilgili olarak iki şey söyleyebilirim: Öncelikle bizim desteğimizi alacaksınız, benim desteğimi alacaksınız, İngiltere'nin desteğini alacaksınız. İkincisi; Kürt halkının mevcut anayasadaki meşru özelemlerinin tanınması ve tam anlamıyla saygı duyulması gerekiyor" şeklinde yanıtladı.

Johnson sözlerini şu şekilde sürdürdü: "İnsanlar küçümsediklerini veya dışlandıklarını hissediyorlarsa ve kendilerine eşit derecede saygı duyulmadığını hissediyorlarsa, bunun uzun vadede kötü sonuçları olacaktır. Bu sorunun çözülmesi Bağdat hükümetinin çıkarımadır."

Nadhim Zahawi: Kürdistan petrolünün ihracatına yeniden başlanmalı

Eski İngiltere Maliye Bakanı Nadhim Zahawi, Irak Hükümeti ile Kürdistan Bölgesi Hükümetinin petrol ihracatının yeniden başlaması konusunda anlaşmasının önemli olduğunu söyledi.

Eski İngiltere Maliye Bakanı Kürt siyasetçi Nadhim Zahawi, katıldığı 4. Orta Doğu Barış ve Güvenlik Forumu'nda açıklamada bulundu.

Konuşmasında iklim değişikliğinin etkilerine değinen Zahawi, iklim değişikliğinin tüm insanlığı tehdit ettiğini belirtti.

Irak ve Kürdistan Bölgesi hükümetlerinin iklim değişikliğiyle mücadele konusunda ortak adım atması gerektiğini bildiren Nadhim Zahawi, Kürdistan petrolünün ihracatının yeniden başlamasına yönelik şu ifadeleri kullandı:

"Irak ve Kürdistan Bölgesi hükümetleri, gelir kaynakları olan Kürdistan petrolünün ihracatına yeniden başlama konusunda anlaşmaya varmalı. Sorunların çözümü için petrol ve gazdan vazgeçemeyiz, bu üzerinde çalışmamız gereken bir gündem."

Mesur Barzani: Kürdistan parlamento seçimleri zamanında yapılmalı

Başbakan Mesur Barzani, Kürdistan Parlamento seçimlerinin yapılmasının önemine değinerek, seçimlerin belirlenen tarihte yapılmasını ve daha fazla ertelen-

memesini umut ettiğini belirtti.

Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesur Barzani, 4. Orta Doğu Barış ve Güvenlik Forumu'nun (MEPS 2023) ikinci gününde, Kürdistan24 muhabirinin sorduğu soruyu, "Biz bölgede demokrasinin feneri olmak istiyoruz, bu yüzden hiçbir zaman seçimlerin ertelenmesinden yana olmadım." ifadeleri ile yanıtladı. Seçimlerin daha önce 3 kez ertelenmesine işaret eden Başbakan Barzani, "Hiçbir zaman seçimlerin ertelenmesinden yana olmadım, bu nedenle Kürdistan Bölgesi'ndeki seçimlerin önümüzdeki yıl şubat ayında mevcut takvime göre yapılmasını ve artık ertelenmemesini umuyorum." dedi. "Kürdistan Bölgesi'nde demokrasiye inancımız tam. Bölgede demokrasinin feneri olmak istiyoruz, partilerden biri ya da bir taraf seçim yapmak istemiyor diye seçim yapmanın anlamı yok." diyen Başbakan Barzani, vatandaşların seçim hakkından mahrum edilmemesi gerektiğini söyledi.

Seçimlerde istismar olmaması gerektiğini vurgulayan Başbakan Barzani, Kürdistan Bölgesi halkı değil, seçimleri ertelemeye çalışanların sorumlu tutulması gerektiğini ifade etti.

Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani, parlamento seçimlerinin Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu'nun gözetiminde 25 Şubat 2024'te gerçekleştirileceğini açıklamıştı.

ABD'li siyasetçi Peter Galbraith: Kürdistan devletinin kurulması bölgeye güvenlik ve istikrar getirecek

ABD'li siyasetçi ve diplomat Peter Galbraith, Kürdistan devletinin kurulmasının bölgeye güvenlik ve istikrar getireceğini, Kürdistan ile Irak'ın iyi komşu olmasının tüm Orta Doğu'nun için faydası olacağını söyledi. ABD'nin Hırvatistan'daki ilk büyükelçisi, siyasetçi ve diplomat Peter Galbraith, 20 Kasım 2023 Pazartesi günü Dördüncü Orta Doğu Barış ve Güvenlik Forumu (MEPS 2023) kapsamında Kürdistan24'e açıklamalarda bulundu.

Galbraith, Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesur Barzani'nin, forum kapsamında yaptığı konuşmada, Filistin halkını destekleyip iki devletli çözümü dile getirdiğini söyledi. Referandumda Kürt halkının yüzde 92,3 oranında bağımsızlıkta yana oy kullandığına işaret eden ABD'li siyasetçi, "Bu durum, Kürdistan ve Filistin devleti için aynı şekilde geçerlidir.

Bunların sorunu devletin kurulmasıyla çözülecektir. Eminim ki Irak ile Kürdistan Bölgesi arasında da iki devletli bir çözüm var, bu iki devletin kurulmasıyla ilişkiler çok daha iyi ve normal hale gelecektir, bu da bölgedeki güvenlik ve istikrar açısından çok iyi olacaktır." ifadesini kullandı. Galbraith, "bazı kişilerin Hamas'ın 1200'den fazla İsrailli öldürmesi için bahaneler bulmaya çalıştığını, ancak İsrail'de bir müzik festivalinde insanları katletmenin hiçbir zaman mazereti olmadığını" belirterek, "Kürtler 60 yıla yakın bir süre rejimlerle karşı karşıya geldi ama ne insan katletti ne de terör eylemi gerçekleştirdi." dedi. ABD'li siyasetçi, Kürdistan'ın diğer ülkeler gibi bir ülkeye sahip olma hakkı olduğunu belirterek, "Kürdistan Bölgesi, Filistin halkının sahip olduğu tüm haklara sahiptir. 22 Arap ülkesi var ve Filistin 23'üncü Arap ülkesi olacak. Ancak Kürtlerin henüz bir devleti yok. Adaletten söz edersek Kürt halkının bir ülkeyi hak ediyor." diye konuştu. Federal Mahkemenin dürüst bir mahkeme olması gerektiğini vurgulayan ABD'li siyasetçi ve diplomat Galbraith, "(Federal Mahkemenin) yaptığı şey anayasaya aykırıdır. Federal Mahkemenin Kürdistan il meclisleri ve Kürdistan petrol kanunuyla ilgili oy kullanma hakkı yoktur. Bunların hepsi anayasaya aykırıdır. Bu, Kürt halkının Irak'ta kalıp kalamayacağı sorusunu gündeme getirdi." dedi.

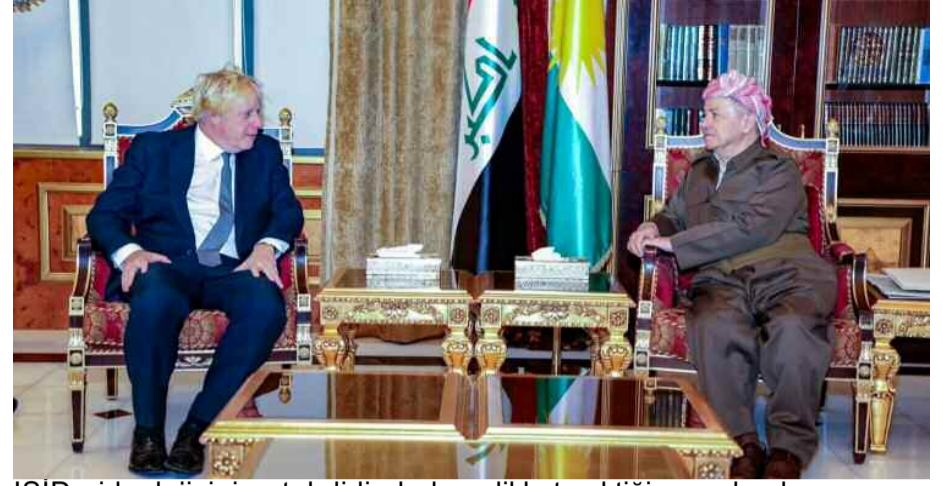
Galbraith, Irak'taki Kürt sorunu çözülmeyecek ve haklarına saygı gösterilmediği barışın sağlanamayacağını söyledi. Irak ve Kürdistan Bölgesi'ndeki durum, güvenlik, ekonomik ve siyasi zorluklar, Orta Doğu'daki güvenlik durumu, iklim değişikliği konularının ele alındığı 4. Orta Doğu Barış ve Güvenlik Forumu (MEPS 2023) Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani, Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesur Barzani, Başbakan Yardımcısı Qubad Talabani, Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) Başkanı Bafıl Talabani'nin yanı sıra Irak, Orta Doğu, Avrupa ve Kuzey Amerika'dan çok sayıda önde gelen siyasi figürün katılımıyla devam ediyor.

Başkan Barzani ile Boris Johnson arasında önemli görüşme

Başkan Mesud Barzani, eski İngiltere Başbakanı Boris Johnson ve beraberindeki heyeti Sala-haddin'de karşıladı.

Görüşmeye ilişkin Barzani'nin Ofisinden yapılan açıklamada, "Boris Johnson, Başkan Barzani ile görüşmekten duyduğu memnuniyeti dile getirerek, onun terörle mücadeledeki rolünü ve savaşın ön saflarındaki varlığını övdü. Kendisi aynı zamanda İngiltere ile Kürdistan Bölgesi arasındaki dostane ilişkilere de değinerek, bu ikili ilişkiyi geliştirmeye devam etmek için iki taraf arasında sürekli koordinasyon, destek ve ortaklığa duyulan ihtiyacı vurguladı." ifadelerine yer verildi.

Açıklamada Başkan Barzani, Boris Johnson'ı karşıladıktan sonra, askeri savaşa bitmeyen

İŞİD ideolojisinin tehdidi hala devam ederken, terörle mücadelede oynadığı büyük rol nedeniyle İngiltere'ye teşekkür ettiği belirtildi.

Başkan Barzani'nin İŞİD teröristlerinin tehdidinin hala bölgenin istikrarını tehdit ettiğine

dikkat çektiği vurgulandı.

Kürdistan Bölgesi Hükümeti ile federal hükümet arasındaki ilişkilerin de ele alındığı görüşmede, tüm sorunların anayasaya uygun olarak fikir birliği, denge ve ortaklık temelinde çözülmesi gerektiği vurgulandı.

Kommagenes (Kom-Ma-Geli) Aryen Aşiretler Birliği ve Nemrut Denilen Kralları, İnkâr ve Aşağılamak Amacıyla Uydurulan Rivayet

Günümüzde tanrı heykelleri ve Kommagene topluluğun ilk kralı olan 1.Anticos'a ait tümülüsün (mezar yeri) bulun-

Türk Dil Kurumu'nun yüzyıllık çabasına rağmen Kürdçe kelimelerin yerine aynı anlamı taşıyan Türkçe kelimeleri bulup

bir canlıya zarar verilmemiştir" diye belirtilip izleyicinin hayvan sevgisine gönderme yapılıyor.

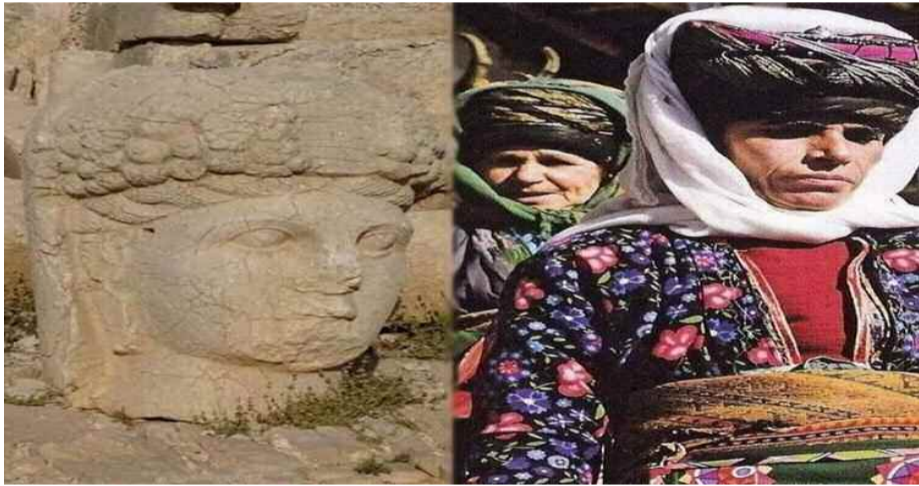
Kürdistan'da yapılan arkeolojik kazılarda çıkarılan ve imha edilmekten kurtulan düzinelerle tarihi eserlerin bulunması silinmek istenen varlıklarının aksine Kürd'lerin kadim medeniyetlerini inkara meydan bırakmayacak şekilde ortaya koyuyor.

Bu konuda Aryen aşiretlerinin birleşerek Samsat'ta kurduğu Kommagene krallığının bıraktığı tarihi kalıntılar, Nemrud dağındaki Tümülüs, tanrı ve kral heykelleri verilebilecek güzel örneklerden sadece biridir. Adından da anlaşılacağı gibi Kommagene-Kom-ma geli-Halk topluluğu anlamında Kürdçedir. Kommagene halkı barış ve refah sağlayan kralarını öldükten sonrada sevdiklerini belirtmek için isimlerinin başına Nemir yani ölümsüz diyerek anmışlardır. Halk arasında yüreklerde yer etmiş liderlere duyulan saygıdan dolayı söylenen Nemir zamanla tarihçiler tarafından bilinçli olarak çarpıtılarak halkına karşı acımasız ve zalimlikte sınır tanımayan hükümdar anlamına dönüştürüldü. Zamanımızda da Kürd tarihini çarpıtmak isteyen tarihçilerde bunu çeşitli rivayetler uydurarak aslı dışında anlamlar yükleyerek kullanıyorlar. Çocukluğumuzda bu hikayeleri dinleyerek büyüdük. Aklimız erdikçe de uydurulan rivayetlerin amacının ne olduğunu anladık.

Uydurulan rivayete göre kendi adını verildiği dağda Nemrud diye kral yaşamış. Bu kral çok zalim ve kendini beğenmiş biriymiş. Tek bir adımda Fırat nehrinin bir yakasından diğer yakasına geçebilecektir kadar iri yarı ve karnı acıktığında onlarca koyun ve büyük baş hayvanı bir defada ağzına atarak yiyen bir yaratıkmış. Gurura kapılan bu kral kendini tanrı ve ölümsüz ilan ederek her gün ok attığı Allah tarafından yok edilmiş.

Günümüzde tanrı heykelleri ve Kommagene topluluğun ilk kralı olan 1.Anticos'a ait tümülüsün (mezar yeri) bulunduğu dağ da ölümsüzlük anlamına gelen Nemrud adını almıştır. Güney Kürdistan'da atalarından aldığı mirası Peşmergeleri ile birlikte onlarca yıl efsanevi bir direniş ile devam ettiren M.Mustafa Barzani'yi ölümünden sonra sevgi ve saygı ile gönüllerinde yaşatan Kürd halkı Nemir, yani ölümsüz olarak anmasının nedeni de budur.

Aşağıda Nemrud dağında bulunan, asırlar öncesine ait kadın heykeli ile resimdeki Kürd kadınının baş bağlama şekli görülüyor. Atalarından kalma binlerce yıllık geleneği Kürd kadınları başlarına bağladıkları örtü ve kofî (taç) ile hala devam ettiriyorlar.

duğu dağ da ölümsüzlük anlamına gelen Nemrud adını almıştır. Güney Kürdistan'da atalarından aldığı mirası Peşmergeleri ile birlikte onlarca yıl efsanevi bir direniş ile devam ettiren M.Mustafa Barzani'yi ölümünden sonra sevgi ve saygı ile gönüllerinde yaşatan Kürd halkı Nemir, yani ölümsüz olarak anmasının nedeni de budur.

Kürtler göçlerle gelmeyen otokton (yerli) ve tarih öncesinden beri adını verdikleri ülkeleri olan topraklarında yaşayan bir halktır. Zengin tarihe ve kültüre sahiptirler.

Günümüzde bir ulusu zorla asimile edip kendi ulusuna katmak için o ulustan daha üstün bir tarihe, dile ve kültürel değerlere sahip olmak gerekiyor. Çin defalarca farklı kavimler tarafından işgal edilmesine rağmen işgal edenler Çin kültürüne karşı koyamamış ve zamanla Çin uygarlığı içinde eriyip yok olmuşlardır.

Günümüzde işgalci devletler Çin'i işgal edenler gibi asimile olmamak için işgal ettikleri halkın önce varlığını inkar edip üstün kültürel değerlerini de kendilerine mal ediyorlar.

Kürt'ler tarihin her döneminde var olan inkar edilen tarihleri, talan edilen dilleri ve kültürleri ile uygulanan jenosit ve mecburi iskan politikalarına, anadillerine konan yasaklara rağmen direnen gelenekleri ile varlıklarını sürdüren kadim bir halktır.

Selçuklu ve Osmanlı'nın saray ve yazışma dilinde ağırlıklı olarak Kürdçe'nin kullanılması Kürd dilinin zenginliğinin kanıtıdır. Dil uzmanlarının yaptığı bilimsel araştırmaların sonucunda Hindi-Avrupa dillerinin kökeni sayılan Kürdçe, dört lehçesi ile birlikte bütün engellemelere ve yasaklara rağmen dünyada konuşulan kelime zengini diller arasında 8. sırada yerini aldı.

koyamamıştır. Diller etkileşim içerisindedir, ancak kullanılan kelimelerin kökeni belirtilir. Türkçe'ye geçip kullanılan Kürdçe kelimelerin kökeni bildik nedenlerden dolayı belirtilmez. Kökeni belirtmek zorunda kalan Kürdçe kelimelere de Farsça kökenli denir.

Türk Tarih Kurumu ve bir kısım egemen ulus tarihçileri Alparslan'ın Bizans İmparatoru Romenos Diogenes ile yaptığı savaşta Kürd mirlerinin yaptığı katkılarından, Osmanlı'nın batıya yaptığı her seferde doğusunu güven güven altın da tutan kimi otonom, kimi bağımsız Kürd mirliklerinden söz etmezler. Yine Osmanlı'nın katıldığı 1.paylaşım savaşında ve yenilgiden sonra Yunanistan ile yapılan son savaşta verilen sözlere inandığı için Türk halkını savaşta yalnız bırakmayan Kürd'lerin adı ve iki savaşta yaptıkları katkılar 24 anayasası ile birlikte artık anılmaz oldu.

Kürt'lerin folklorik değerlerini çeşitli uluslar arası yapılan yarışmalarda egemen uluslar kendilerine mal edilerek kullanılıyor. Kürd kadın ve erkek kıyafetleri ve oyunları ile (Diyarbakır veya Urfa folklor ekibi gibi) uluslar arası yarışmalarda Kürd'lerin adı anılmadan Türk'ler adına çeşitli birincilik kazanıldı. Karacadağ bölgesinin ve aslı Kürdçe olan "Kara üzüm habbesi" gibi, yine kavga ve yiğitliğe davet türküsü olan "Cane Cane" ve daha binlerce Kürdçe olan türküler Türkçe yazılarak kopyalanan müzikleri ile birlikte sahiplenildi.

Günümüzde hazırlanan Kuruluş, Alparslan ve Selahaddin Eyyubi gibi diziler "bu karda olmaz" denilecek biçimde çarpıtılan tarihi gerçekler ibretle izleniyor. Tarihi bilgilerin eksik anlatımı ve çarpıtılması ile birlikte dizinin her bölümünde yüzlerce insanın fetih ve ganimet uğruna boğazlanmasına rağmen "Çekimlerde hiç

Rêzdar Serok Mesûd Barzanî Pêşewazîya Heyeta Partîya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) Kir

Rêzdar Serok Mesûd Barzanî roja 14.11.2023yê li Pîrmam pêşewazîya heyeta Partîya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) kir.

Rêzdar Serok Mesûd Barzanî roja 14.11.2023yê li Pîrmam pêşewazîya heyeta Partîya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) kir.

Heyeta Partîya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) ji Serokê Giştî yê PWKyê Rêzdar Mustafa Ozçelîk, Cîhgirên Serokê Giştî Rêzdar Mehmet Can Azbay û Rêzdar Vahîd Aba, Endamê Komîteya Birêvebir a Navendî û Serokê Komîteya Ewropayê Rêzdar Baran Boskan, Endamê Meclîsa Partiyê û Berpirsê Başûrê Kurdistanê Rêzdar Orhan

Kaya, Endama Meclîsa Partiyê û endama Komîteya Ewropayê Rêzdar Seval Mert pêk hatibû.

Berpirsê Mekteb Eleqat a PDKyê Rêzdar Cefer Emînkî û endamê Komîteya Rêveber a Mekteb Eleqat Rêzdar Nîzar Botanî jî beşdarî hevdiîtinê bûn.

Rêzdar Serok Mesûd Barzanî bixêrhatina heyeta PWKyê kir.

Serokê Giştî yê PWKyê Rêzdar Mustafa Ozçelîk jî ji ber vê pêşewazîyê spasîya Rêzdar Serok Mesûd Barzanî kir û heyeta partîya xwe da nasîn.

Rêzdar Mustafa Ozçelîk di derbarê kongreya damezrandina PWKyê û bîr û bawerî û siyasêtên

wê de , di derbarê bernamêya PWKyê ya ji bo çareserîya pîrsa Kurd û Kurdistanê û daxwazên acîl yên miletê Kurd û rewşa Bakurê Kurdistanê de agahdarî da. Herweha PDK wek partîyeke dost û bira pênase kir û girîngî û pêwîstîya berdewamîya peywendîyên PDK û PWKyê anî zimên.

Rêzdar Serok Mesûd Barzanî ji kongreya damezrandina Partîya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) pîrozbahî kir û ji bo xebat û çalakîyên PWKyê destxweşî li endam û rêberên PWKyê kir. Herweha Rêzdar Serok Mesûd Barzanî hêvîya xwe ya ji bo berdewamî û serkeftina PWKyê anî zimên. Rêzdar Serok Mesûd Barzanî di berdewamîya axaftina xwe de, di derbarê rewşa Başûrê Kurdistanê û Iraqê de bîr û bawerîyên xwe anî zimên û bal kişand ser girîngîya rêyên aştiyane di çareserîya pîrsa Kurd de li her perçeyekî Kurdistanê de.

Peywendî û hemahengîya di nebera herdu partîyan de jî mijareke din ya hevdiîtina heyeta PWKyê ya li gel Rêzdar Serok Mesûd Barzanî de bû. Hevdiîtina heyeta PWKyê ya li gel Rêzdar Serok Mesûd Barzanî di atmosferê berhemdar de bidawî hat.

Nêçîrvan Barzanî bi Boris Johnson re civiya

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî pêşewazî li serokwezîrê berê yê Brîtanayê Boris Johnson kir.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, piştî hevdiîtinê, wêneyê xwe û yê serokwezîrê berê yê Brîtanayê Boris Johnson, li ser hesabê xwe yê Xê parve kir. Nêçîrvan Barzanî her wiha di parvekirina xwe de got: "Ez bi pêşewazîkirina dostê Kurdan, hevalê xwe yê bi nîrx serokwezîrê berê yê Brîtanayê Boris Johnson re gelekî kêfxweş im."

Barzanî li ser naveroka hevdiîtinê wiha anî ziman: "Me geşedanên dawî yên li herêmê nîrxandin û me di warê zehmetî, tiştên heyî û pêşerojê de texmîn û ramanên xwe bi hev re parve kir." Serokwezîrê berê yê Brîtanayê diyar kir ku eger ew careke din were hîlbjartin, dê piştgirî bide Herêma Kurdistanê. Herwiha Johnson diyar kir divê Iraq rêzê li mafên destûrî yên Herêma Kurdistanê bigire. Boris Johnson beşdarî foruma li Zanînga Amarîkanê ya Dihokê bû.

Di forumê de ji Johnson hat pirsîn, dema ew careke din were hîlbjartin dê serxwebûna Kurdistanê nas bike an na. Johnson wiha bersiva pirsê da: "Tiştê ku ez dikarim bêjim ev e ku ev welat xwedî pîrsgirêkên demokratîk e.

Ez dikarim têkildarî gavên ku Kurdistan diavêje du tiştan bibêjim; Di serî de hûn dê alîkariya me bigirin. Hûn dê piştgiriya min û ya Brîtanayê bigirin. Ya duyemîn; divê daxwazên rewşa yên gelê Kurd bîr naskirin û divê rêzê jê re bê girtin."

Rewşa Iraq û deverê aloz bûye û pêşbîniya hejîneke mezin tê kirin

Berdevkê Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) ragihand, "Rewşa Iraq û deverê têk çûye û pêşbîniya hejîneke mezin tê kirin.

Berdevkê Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) Mehmûd Mihemed îro Pêncşema 16.11.2023, li ser rûdanên dawiyê yên li Iraq û navçeyê daxuyaniyek belav kir.

Mehmûd Mihemed dibêje: "Rewşa Iraq û deverê bi awayekî

aloz bûye ku tê pêşbîniya hejîneke mezin tê kirin, di vê rewşê de berpirsariyê mezin li ser milê hemû hêz û aliyên iraqî bi giştî û aliyên pêkhênerên Hevpeymanîya Birêvebirina Dewletê bi taybetî ye ku rewşê ji nêzîk ve binirxînin, bi taybetî jî bûyera biryara dawî ya Dadgeha Federalî ya Iraqê ya li ser dîrxistina Serokê Parlamentoyê ku aloziyan zêdetir û kûrtir dike.

Dîrxistina Helbûsî di demekê de ye ku tê çaverêkirin nakokî û pîrsgirêkên heyî bîr çareserkin, ne ku zêdetir pîrsgirêk bîr berhevkin, bi awayekî ku aştiya civakî û aramiyê bixe metirsîyê.

Partiya me bi nîgeranî li pêşatên siyasî yên dawî dinêre, ji ber wê jî em pêwîst dibînin ku rewşa Iraqê di warê siyasî, ewlekarî, aborî û egerên çaverênekirî yên navçeyê de, li ber çavan bê girtin û bi berpirsaryane gav ji bo rêxistina rewşê di çarçoveya destûra herdemî de, cîbicîkirina made, xal û pîrensîpên Peymana Hevpeymanîya Birêveberîya Dewletê û bernamêya Hikûmeta Federal, bi taybetî jî bendên girêdayî Encûmena Federal û Dadgeha Federalî, bêne avêtin.

Divê em veşerî ser prensîpên avakirina Iraqê nû (hevparî, lihevkerî, hevsengî) û serwerîya destûrê bê çespendin, ku tenê garantiya pêkvejiyanê, aramî û yekrêziya Iraqê ye."

Qubad Talebanî: Pêwîstiya Herêmê bi Destûrê heye

Cîgirê Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Qubad Talebanî pêwendiyên Hewlêr, Bexdad û dahatoya Êraqê di çaremîn Dîdara Aştî û Asayîşa Rojhilata

Naverast ragihand: Pêwîstiya Herêmê bi destûreke wek Bexdadê heye û dive pîrsa fîdralîzmê li Êraqê were çareserkin ji berk u bi bê çareserî wê pîrsgirêkê destûra Kurdistanê jî çareser nabe. Zanîngeha Amerîkî ya Duhokê di panêlekê de derbarê pêwendiyên Hewlêr û Bexdadê û paşeroja Êraqê de ev tişt got: Hebûna destûrê ji bo Herêma Kurdistanê gelekî girîng e û divê destûra me hebe, lê divê li gorî destûra Êraqê be, ne berovajiyê wê. Herweha Talebanî amaje bi wê yekê jî kir ku em wek kurdî dive li pêş her tiştêkî em mala kurdî yek bixin, li gel wê jî nabe pêwendiyên xwe li gel Bexdadê paşguh bikin lê pêwîste bi hêztir bikin, dive pîrsa fîdralîzmê jî li Êraqê bê çareserkin, ji berk u bi bê çareserkirina wê pîrsa destûra Êraqê jî nayê çareserkin ji berk u bi hev ve girêdayî ne.

Derbarê pîrsa federalîzmê de jî Qubad Talebanî got: Pêkhatiyên Êraqê pênaseyên cuda cuda ji federalîyê re hene, lewma avakirina Encûmena Federalê dê hevsengiyê di navbera pêkhatiyên de çêbike, bi pêwîstiya diyalogêke cidî û rastgo derbarê paşeroja Êraqê. Weke Herêma Kurdistanê pêwîstiya me bi destûrê heye û ji bo Êraqê jî pêwîstî bi jinûhve birêxistinkirina destûrê heye ji bo ku gelê wê bikarin di Êraqê azad de bi aramî bi hev re bijîn. tekez kir ku pîrsgirêk siyasî ne û divê li ser paşeroja Êraqê diyalogêke cidî û eşkere bê kirin.

Cîgirê Serokwezîrê Herêmê diyar kir ku welatparêzî bi dirûşmên bilind û gotegotan û bilindkirina hest û hestên welatîyan nayê pîvan, ji bo min welatparêziya rast xizmetkirina gel û dabînkirina mafên wan e.

Dilşad Şehab: Siyaset û Hikûmeta Herêma Kurdistanê li ser rêya rast e

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê Dilşad Şahab ragihand ku yek ji mezintirîn kêşeyên cîhanê û Rojhilata Navîn nebûna diyalog û têgihîştinê ye.

Dilşad Şahab di çarçoveya Forumê MEPS2023 de ku îro jî berdewam dike, bersiva pirsên nûçegihanê K24ê da.

Şahab bal kişand ser girîngîya MEPS2023 ya ku li Duhokê berdewam dike û wiha got: "Afirandina derfeteke wisa girîng, ku nêrînen cuda, aliyên cuda, kesayetên cihê beşdar bibin û mijarên girîng ên ku niha li cîhanê her pîrsgirêk in nîqaş bikin, bandorê li her kesê dike."

"Li Rojhilata Navîn pîrsgirêkên mezin hene, Herêma Kurdistanê faktora aramiyê ye, siyaseta û hikûmeta Herêma Kurdistanê ber bi rêyê rast ve diçe." Sahab got, "Em ne partiyeke herêmeke tijî pîrsgirêk in. Em alîgirê çareseriyê ne, li gorî min ev peyama herî girîng a MEPSê bû."

Şahab da zanîn, pîrsgirêkên Rojhilata Navîn an jî Iraqê ban-

dorê li aborî, ewlehî û îstîqrarê dike û diyar kir ku her pîrsgirêk li her herêmê rû bide bi hemû cîhanê ve girêdayî ye.

Mesrûr Barzanî: Em dixwazin bibin çiraya demokrasiyê...

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî, li ser hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê ragihand ku ew hêvîdar in hilbijartin di meha Sibata de bîn kirin û êdî

neyên paşxistin.

Serokwezîr Barzanî firo 21ê Mijdarê 4. Korbenda Aştî û Ewlehiya Rojhilata Navîn (MEPS23) de bersiva pirsan da û got: "Em dixwazin bibin çiraya demokrasiyê li herêmê, lewma ez ti carî afgirê paşxistina hilbijartinan nebûme."

Mesrûr Barzanî da zanîn: "Ev cara sêyem e hilbijartin tîn paşxistin. Ez ti carî ligel paşxistina hilbijartinan nebûme, lewma hêvîdar im hilbijartinên Herêma Kurdistanê di dema xwe ya meha Sibata sala bê de bîn kirin."

Mesrûr Barzanî destnîşan kir: "Baweriyê me ya temam bi demokrasiya Herêma Kurdistanê heye. Em dixwazin bibin çiraya demokrasiyê li herêmê. Eger partiyek nexwaze hilbijartinan bike, ti wateya nekirina hilbijartinan nîne."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got: "Pêwîst e welatî ji vî mafî bîpar nemînin. Divê civaka navdewletî û Komîsyona Bilind a Hilbijartinan a Iraqê rê nede paşxistina hilbijartinan."

Di berdewamê de jî Mesrûr Barzanî diyar kir, ew kesên ku hewla paşxistina hilbijartinan didin, divê ew berpirsyar bin, ne xelkê Herêma Kurdistanê.

Peter Galbraith: Çêbûna dewleta Kurdistanê ewlehî û seqamgiriya ji bo deverê peyda dike

Siyasetvan û diplomatkarekî Amerîkayî radigehîne, "Çêbûna dewleta Kurdistanê ewlehî û seqamgiriya ji bo deverê peyda dike". Herwesa dibêje, "Eger Kurdistan û Iraq bibin du cîranên baş, di berjewenda hemî Rojhilata

Navîn de ye". Duh roja Duşemê, 20ê Mijdara 2023ê, Balyozê Yekê yê Amerîkayê li Kirwatya û Siyasetvan û Diplomatkarê Amerîkayî Peter Galbraith di nav korbenda MEPSê de ji ajansa K24ê re got, "Serokwezîrê Herêma Kurdistanê di gotara xwe de li korbenda MEPSê amaje da çend mijarên girîng, wekî ku wê korbendê peywendî bi aştî û ewlehiya Rojhilata Navîn ve heye, di demê de ku çend hevrikî li Rojhilata Navîn hene".

Galbraith herwesa got, "Serokwezîrê Herêma Kurdistanê amaje da wê yekê ku piştevaniya gelê Filistinê dikin, di eynî demê de çareseriyê dudewletîyê ji bo wê arêşeyê diyar kir". Galbraith herwesa amaje da, "Eger gelê Filistinê hejî dewletê ye, gelo Kurd hejî dewletê nînin?".

Diplomatkarê Amerîkayî behsa wê yekê kir, "Xelkê Kurdistanê di referandumê de 92.3% dengê xwe da serxwebûnê ku piroseyeke temam azad û dadperwerane bû. Ew mijar li ser dewleta Filistinê û dewleta Kurdistanê bi eynî rengî tî bicihanîn, çareseriyê arêşeyên wan herdu welatan çêkirina dewletan e. Galbraith tekez kir, "Ez piştrast im ku çareyê dudewletîyê di navbera Iraq û Herêma Kurdistanê de jî heye, bi çêbûna wan herdu dewletan peywendî dê gelek baştir û asayîtir bibin. Ev dê ji bo ewlehiya deverê bi tevahî gelek baş be".

Di derheqê mafên gelê Kurd de, Galbraith difikire, "Ev nêzî 70 salan e ku Kurd di demên cuda cuda de ji bo mafên xwe berhingarî rijêman bûne lê xelk nekuştîye û karên teroristî nekirine, ew jî helwesteke xweşik e."

Galbraith mafê Kurdistanê dibîne ku wekî hemî welatên din dewleta xwe hebe, got, "Xelkê Herêma Kurdistanê li Iraqê hemî ew maf hene wan ku xelkê Filistinê jî hene. 22 dewletên Erebi hene û Filistinê dê bibe dewleta Erebi ya 23ê lê Kurdan heta niha çî dewletek nîne. Eger behsa dadperweriyê bê kirin, xelkê Kurdistanê hejî dewletekê ye û bi rengê demokratîk jî deng ji bo welatê xwe daye, lewma parek ji sedemê Amerîka û welatên din ên zilhez in ku herdem dixwazin cîhana hejî her wekî xwe bimîne û guhertin rû nedin lê rastî ew e ku rastî tîn guhertin û nayên qebûl kirin. Galbraith wesa difikire, "Eger arêşeya Kurdan li Iraqê neyê çarekirin û rêz li mafên Kurdan ji bo serxwebûnê neyê girtin, çî aştî berqerar nabin".

Nêçîrvan Barzanî li ser pirsgerêka Filistin û Îsraîlê peyamên girîng dan

Nêçîrvan Barzanî da zanî ku çareseriyê pirsgerêka Îsraîl û Filistinê avakirina du dewletan e.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, li Dihokê beşdarî foruma ku ji aliyê Zanîngeha Amerîkayê ya Kurdistanê ve tê lidarxistin bû.

Nêçîrvan Barzanî li vê derê axivî û da zanî ku çareseriyê pirsgerêkê Îsraîl û Filistinê avakirina du dewletan cuda ye û berdewam kir: "Şerê Hamas û Îsraîlê ev rastî nîşanî me da ku ewlehiya cîhanê têgeheke rasteqîn e.

Berfirehbûna şer û tevlîbûna hêzên din dê rewşê dijwartir bike."

Serokê Herêma Kurdistanê herwiha bal kişand ser girîngiya aştîyê û anî zimên: "Rêya rast aştî ye û wêrekiya rasteqîn jî çareserkerina pirsgerêkan e.

Şer ji bilî mezinbûna ramanên tolhildan û wêrankirinê rê nade tişteki din."

Nêçîrvan Barzanî, da zanî ku li herêmê rewş aloz e û ev alozî hem ji bo herêmê hem jî ji bo cîhanê metirsî ye û got:

"Aramî, ewlehî û aboriya cîhanê bi hev ve girêdayî ne. Bûyer li kû dera cîhanê bin jî li gorî asta xwe bandorê li hemû cîhanê dikin."

"Divê em rê nedin ku Iraqê bi ti awayî bi nav vî şerî de bikişînin"

Serokê Herêma Kurdistanê diyar ku dê berbelavbûna şerê Îsraîl û Hamasê bandorê li tevê herêmê bike û berdewam kir:

"Divê em di rewşê wiha de li Iraqê ji hemû deman baldartir bin.

Bi çî awayî dibe bila bibe, divê em rê nedin ku Iraqê bi ti awayî bi nav vî şerî de bikişînin û rewş aloztir bibe çimkî dê ev ziyaneke mezin bigihîne Iraqê.

Ji bo ku Iraq bi pêş bikeve divê aramî hebe. Dem dema wê ye ku Iraq bibe qada çareserkerina pirsgerêkê gelên Iraqê, ne qada dirêjkerina şer û pevçûnan li herêmê.

"Pirsgerêk bi taloqkirin û piştguhkirinê nayên çareserkin"

Şerê Îsraîlê rastiyek payitand: Pirsgerêk bi taloqkirin û piştguhkirinê nayên çareserkin, berovajiyê ve mezintir dibin û dibe ku rojekê dibine der û biteqin.

Hêz, şer û tundî ti pirsgerêkan çareser nakin. Dibe ku pirsgerêkan demekê taloq bikin lê wan kûrtir dikin.

Rêya rast aştî ye û wêrekiya rasteqîn jî çareserkerina pirsgerêkan e.

Şer, ji bilî mezinbûna ramanên tolhildan û wêrankirinê rê nade tişteki din.

Wê demê jî wekî ku niha li herêmê diqewime divê hemû kes baceke mezin bide. Eger rê li berê neyê girtin dê pirsgerêk mezintir û xerabtir bibe.

Ji bo aloziyên Îsraîl û Filistinê bi dawî bibin û pirsgerêk werin çareserkin divê çareseriyê dudewletî were dîtin.

Çareseriyê dudewletî di qada navnetweyî de jî hatiye qebûl kirin û dê mafên her du

"Çareya aştîyê îrade û wêrekiya micid e"

Ev bi dehsalan e ku ku şer û pevçûn hene û xwîn dirije lê ne ji bo Îsraîlê ne jî ji bo Filistinê ti encameke wan çênebûye.

Çareya aştîyê îrade û wêrekiya micid e. Niha dema wê hatiye ku hemû cîhan ji bo rawestandina vî şerî hewl bide.

Niha dema wê hatiye ku hemû cîhan hewl bide da ku li Xezeyê dawî li kuştina xelkê sivîl were û dîlên sivîl werin berdan.

Divê piştî vî jî pirsgerêka Îsraîl û Filistinê li ser bingeha dudewletî bi awayekî mayînde were çareserkin.

Heke na dubarekirin dîrokê dê heman encamê bide û dema ku em rojekê rabin em dê ji nişka ve aloziyê gurtir bibînin li ber çavên xwe."

Nêçîrvan Barzanî herwiha da zanî, "Eger destûr û sistema federal bihatana bicihkirin dibû ku di 20 salên çûyî de serpahiya azadiyê ya Iraqê gelekî baştir bûna."

Serokê Herêma Kurdistanê amaje pê kir ku pabendbûna bi destûrê û sistema federal bûye haveynê pirsgerêkê hejî.

"Sistema federal hîmê destûra Iraqê ye"

Barzanî daxuyand ku divê hemû aliyên li Iraqê ji bo bicihkirina destûrê hewl bidin û pê de çû:

"Sistema federal hîmê destûra Iraqê ye. Federalî dikare ji navbera hemû herêm û pekhatiyên Iraqê de wekhewî û şirkatiyêke kamil ava bike.

Xelkê Iraqê dikare bi rêya vî şirkatiyê ji aliyê aborî ve bi pêş bikeve û ji aliyê civakî ve jî hevdu bigire.

Nexşeya çareseriyê pirsgerêkê li Iraqê her ev e. Ji bo ku Iraq karibe li cîhanê bibe xwediyê cihekî girîng divê mafên hemû pêkhatayan bîn parastin."

Nêçîrvan Barzanî amaje pê kir ku çareseriyê pirsgerêkê li Iraqê mimkin e û ji bo vî "Pêwîst e şeweyê fikirinê biguhere."

"Niha parastina aramiya Iraqê ji hemû deman girîngtir e"

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî bal kişand ser metirsiyên li herêmê û got:

"Di dema van aloziyên li herêmê de divê em li Iraqê gelekî bi zanayî û hişyarî tevbigerin. Ji bo Iraq karibe rûbirûyî pirsgerêkan bibe divê berê pirsgerêkê xwe çareser bike.

Niha parastina aramiya Iraqê ji hemû deman girîngtir e. Iraq vêga jî

ji ber encamên şerê DAIŞê dinale. Li Iraqê hîn jî pirsgerêka aborî û xizmetguzariyê heye.

"Kilîla aramiya Iraqê çareserkerina pirsgerêkê Herêma Kurdistanê ye"

Her pêgava ku aramiya Iraqê têk bide jiyana xelkê dixwe metirsiyê. Li gorî me, kilîla aramiya Iraqê çareserkerina pirsgerêkê Herêma Kurdistanê ye."

Nêçîrvan Barzanî bi bîr xist ku Destûra Iraqê ji bo çareseriyê pirsgerêkan nexşerêyek daniye û "Pêwîstî bi îradeyê heye."

Serokê Herêma Kurdistanê herwiha dubare kir ku "Herêma Kurdistanê ji bo pirsgerêk li gorî destûra bingehîn werin çareserkin amade ye." Nêçîrvan Barzanî herwiha da zanî ku diyaloga Hewlêr û Bexdayê ne di wê astê de ye ku tê xwestin lê dîsa jî berdewamiya diyalogê girîng e û got:

"Em ji bo çareseriyê pirsgerêkan dev ji hewlên xwe bernadin û em dê berdewam bikin."

Barzanî amaje pê kir ku ew piştgiriya didin hewlên Serokwezîrê Iraqê Mihemed Şiya Sûdanî yê ji bo çareseriyê.

Nêçîrvan Barzanî herwiha da zanî ku divê pirsgerêkê mûçe û budceyê jî demildest werin çareserkin.

Serokê Herêma Kurdistanê destnîşan kir ku divê Petrola Kurdistanê jî di dema herî nêzik de were hinartin û rawestandina veguhastina petrolê xisareke mezin dide tevê aboriya Iraqê.

"Çavê Kurdistanîyan li yekîtiya siyasî ye"

Nêçîrvan Barzanî bal kişand ser pirsgerêkê aliyên siyasî yê Herêma Kurdistanê û got:

"Aliyên siyasî yê Herêma Kurdistanê tenê dikarin bi rêya yekdengiyê jiyana xelkê baştir bikin û berjewendiyên Herêma Kurdistanê biparêzin.

Çavê Kurdistanîyan ji her wextî zêdetir li yekîtiya siyasî ye û tekane rêya parastina destkeftiyên gel ev e."

Serokê Herêma Kurdistanê di dawiya axaftina xwe bal kişand ser metirsiyên guherîna avhewayê û got:

"Ji bo em bandorên xerab ên guherîna avhewayê kêmkirin kar û xebatên gelekî micid pêwîst in.

Divê em bi awayekî gelekî cidî nêzîkî vî mijarê bibin."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî: Pêşhatên vê dawiyê yên li Iraqê cihê nîgeraniyê ne

Serokwezîr Mesrûr Barzanî ragihand: "Divê em ne tenê şer û tundûtûjiyê şermezar bikin, belkû çareseriyên ji pirsgirêk û nakokiyên heyf re jî bibînin."

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 20ê Mijdara 2023an di Çaremîn Korbenda Aştî û Asayîşa Rojhilata Navîn de ku ji aliyê Zanîngeha Amerîkî ya Kurdistanê li Dihokê vê tê lidarxistin de gotara destpêkê pêşkêş kir. Serokwezîr Mesrûr Barzanî got: Di rojê ku ji aliyê organîzatorên korbendê ve hatiye danîn de, pirsgirêkên ku em hemû rojane rûbirûyê wan dibin hene. Mijarên wekî guherîna keşûhewayê, koçberiya girseyî, tundrewî û mebestên wê, berdewamiya çavkaniyên xwezayî û pergala rêvebirinê, dê bêne gotûbêj kirin. Ez pêşbîniya wê dikim ku hin gotûbêj derbarê biryar û bijardeyên siyasî de bêne kirin. Civîn û nîqaşên wiha yên rewşenbîr û pisporan, dikarin bibin alîkar ku encamên baş werin bidestxistin."

Got jî: "Kêfxweş im ku kesên beşdar ji çend welatên cuda hatine. Dostên ji welatên cîran û dût, ez bixêrhatina we dikim û hêvî dikim ku têkiliyên me kûrtir bibin."

Serokwezîr got: "Divê em amade bin ku têbigihîjin û bipejirînin ku hin mijarên ku li vir werin nîqaşkirin, ji bo me hemûyan metirsî ne. Zêdebûna germahiya gozemîne dê encamên pir xeternak ji bo herêma me û cîhanê çêbike,

bêwlehiya xwarinê, kêmbûna avê û koçberiya girseyî leztir bike. Ev pirsgirêk jî nabin werin derexistin. Pêlên germahiyê û lehî zêdetir bûne. Li gorî nîşanên herî dawî, pêşbîniyên bilindbûna pileya germê li Rojhilata Navîn pir nêzîk in ku rû bidin. Pêdivî ye ku em karekî çêtir bikin, da ku rê li ber belavbûna karbonê bigirin."

Tekez kir jî: "Niha ne dema ku meriv xwe ji berpirsiyariyê vedizin an jî bêdeng bimîne û pirsgirêkan dût bixin. Divê em ji bo berjewendîya giştî kar bikin, berî her tiştî wek hemwelatî, lê bi pîvaneke cîhanî kar bikin. Di rûbirûbûna dijwariyên ku em hemî pê re rûbirû ne, divê hest bi wê bikin ku cihê em lê dijîn, dê encamên xirab li ser me hebin. Wek mînak, Kurdistan nikare ji encamên germbûna Kuweytê rizgar bibe."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî di beşeke din a gotara xwe de got: "Me hemûyan dîmenên trajîk ên sivilên bêguneh, zarok û extiyar dîtine ku bûne qurbanîyên şerekî din ê wêranker. Divê ev dîmen me şiyar bikin. Tundiya ku em dibînin qet ne çareserî ne û aştîyê nayîne, lê dibe sedema berdewamiya wêranî û karesatan."

Herwiha got: "Divê em ne tenê şer û tundûtûjiyê şermezar bikin, lê divê em çareseriyên ji bo pirsgirêk û nakokiyên hilawîstî bibînin. Ji bo çareserîkirina pirsgirêkan çaverê bimînin, di dema ku em dikarin wan çareser bikin, berî ku ew ji kontrolê

derkevin. Divê em cudahiyan hev qebûl bikin û fêr bibin ku bi hev re bi rêzdarî bijîn, ne ku li hincetan bigerin ku hevdu red bikin."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got jî: "Em hemû ji destpêkirina tundiyê li Rojhilata Navîn matmayî man. Çareserîkirina nakokîyêke bi dehan salan e û teşekirina wê jî bi heman awayî pirsgirêk e. Mînak ev 30 sal in çareserîya du dewletî ji bo Filistin û Îsraîliyan weke pêwîstî û mod-elekê tê dîtin. Kurdan jî daxwaza heman maf û rûmetê dikirin, lê dîsa jî doza me hatiye paşguhkirin. Hûn çawa dikarin ewqas piştgirî bidin doza kesekî û li hemberê jî doza kesên din, xwe bêdeng bikin? Niha dema wê ye ku karekî baştir bikin. Pirsgirêkên neçareserîrî, pêwîstiya wê bi bersivên wêrek heye. Niha ku cîhan ji bo pirsgirêka Filistinê li çareserîyê mayînde digere, ez bang li rêyêke nû dikim ku em Kurd çawa bi cîranên xwe re bi hev re bijîn."

Pêşketinên dawiyên yên li Iraqê jî nîgeran in. Berdewam binpêkirinên destûra Iraqê û pabendbûna bi rêkeftina ku bûye sedema avakirina hikûmeta niha, metirsiya bêstiqrarîyê û vejîna mezhebî û dabeşbûna di navbera civakên sereke de jê derdikeve. Nêzîkatiyêke giştî û berfireh ji bo birêvebirina Iraqê û cîbicîkirina karên temamnekirî yên herêmê, pêwîstiya wê bi lezê heye."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî destnîşan kir: "Niha ku hûn li vir in, ez we han didim ku hûn tiştên ku wek em Kurdistanî pêşkêş dikin, hambêz bikin. Ez bi rêya we bang li hemû cîhanê dikim ku gavên ku me di warê aborî û jiyana hevbeş a aştîyane ya pêkheteyan de avêtine, bibînin. Gelek tiştên me hene ku em nîşanî cîhanê bidin, û ez we vedixwînim ku hûn beşdarî van gavan bibin."

Di dawiyê de got jî: "Ligel destpêkirina vê korbendê, ez daxwazê ji we dikim ku hûn li vê salonê bi hev re guftûgoyêke jîrane bikin. Ez hêvî dikim ku guftûgoyên me, dê bibin hender ji bo bîrokeyên nû û çareseriyên kirdarî."

Ebdûlazîz Qasim: Karvedanên Şerê Xezeyê li ser Sûriyê

Îro Sûriya xala here lawaz û zirav e, û xala here lawaztir Rojavayê Kurdistanê ye, nemaze ku heta niha hîç rêkeftinek û yekrêziyêk siyasî û ne siyasî di navbera

hêzên kurdî yên Rojava de nîne, hevdem ku Tirkîyê bi awayekî berdewan û rojane Rojavayê Kurdistanê topbaran dike, û dê hewl bide ku mifayê bigire ji her delîve û derfetekî bo timamkirina projeyê xwe yê ji bo dagîrkirina tevaya Rojavayê Kurdistanê û jinavbirina doza Kurdî ya neteweyî li Sûriyê.

Wekî em dibînin, ku Şerê Xezeyê bûye bûyereke cîhanî ya here mezin û raya giştî ya cîhanê ber xwe dikîşîne, û roj bi roj zêdetir û dijwartir dibe, tevî hewldanên Amerîka yên rêgir li pêş berfirehkirin û belavbûna Agirê şer ber bi aqar û arasteyên din, lê wisa diyar dibe ku eger çareserîyêk bilez ya aştîyane bo vî şerî neyê dîtin, dê berdewam be û helbet dê karvedanên wê yên mezin li ser navçeyê hebe, bi taybetî li ser rewşa Sûriyê, hem wekî dewleteke hevşinor û dijberê Îsraîlê û herwisa ji ber hebûna bi dehan rêxistinên terorîst wekî Hizibulaha li nav qada Sûriyê, ku ji aliyê Tirkîyê û Îranê ve hatiye dagîrkirin, herwiha ji ber qeyrana Sûriyayê ya mirovî û siyasî bi dirêjahiya dîzde salan, ku îro bûye xelesa here lawaz di hevkeşe û trazûyên navdewletî û herêmî de, û ji ber vê yekê dût nîne ku qada Sûriyê ji aliyê Îran û Hizbullah ve li dijî Amerîka û Îsraîlê bihête bikaranîn, ku gotineke kurdî ya pêşiyane heye dibêje: (Ta ji cihê zirav re diqete).

Tevî daxuyaniyên berpirsên Amerîka û herwisa daxuyaniyên rayedar û karbidestên rêjîma Îranê, ku Îranê ti pêwendî bi êrîşa 7ê Cotmehê ya Hamasê ve nîne, lê ev yek rast nîne, ku rêjîma Îranê nikare heta dawiyê pêwendiyên xwe yên ligel Hamasê înkâr bike, û êrîşên saxte yên Hizbullah li ser xaka Îsraîlê û herwiha êrîşên niha dibin ji aliyê milîsên terorîst yên Îranê li Sûriya û Iraqê bi drone û mûşekan li dijî serbazgehên Amerîkayî li Sûriyê û li Herêma Kurdistanê, bi awayekî rastîya destwerdana rêjîma Îranê ligel Hamasê û êrîşa 7ê Cotmehê askere dike û daxuyaniyên Amerîkîyan û Îraniyan berovajî dike, tevî ku heta niha rêjîma Îran bi awayekî rasterast tevî şerê Xezeyê nebûye, lê bi awayekî tirsonek bi rêya milîsên xwe yên terorîst heta radewekî dest heye di şerê Xezeyê de û di berjewendîya wê de ye navçeyê ber bi şerekî (saxte û bi wekalet) bibe, her wekî li pêka heman siyaseta xwe ya leşkerî ya piştî Şerê Sedam û Xwimênî (1980-1988), ku rêjîma Îranê dê hewl bide Şerê jî meydana xwe dût bike û dê qadên din yên (yedeke) li Iraqê, Yemen, Sûriyê û Lubnanê li dijî Îsraîlê û Amerîka bikar bîne, herwisa dût nîne ku rêjîma Îranê van qadên yedeke ji bo bazarên xwe yên siyasî jî bikar bîne, nemaze ku heta niha şerê Xezeyê belav nebûye û bi tenê maye di şnorên Xezeyê de, ku bi kurt û kurmancî dikarin bêjin: ku şerê Xezeyê di navbera Hamas û Îsraîlê de şerekî giran û rasteqîn e, li hember ku şerê milîsên Îranê li dijî Îsraîlê li Sûriyê û Lubnanê şerekî saxte û derewîn e!

Tevî ku şerê bi wekalet di navbera rêjîma Îranê û hêzên Hevpeymanîya Navdewletî de li Sûriyê û bi taybetî li deverên Rojhilata Firatê (Dêrezorê) şerekî rasteqîn e, lê di heman demê ku her şerek di navbera rêjîma Îranê û Îsraîlê de, di nêv qada Sûriyê de bibe, çî şerekî derewîn be yan jî rasteqîn be, dê karvedanên wê yên xirap li ser mîletê Sûriyê hebe û dê qurbanîyê mezin bide, ku ticarî qada Sûriyê û mîletê wê nikare barê şerekî wisa giran hilgire. Wekî hemû dizanin, ku Sûriya di nêv qeyraneke siyasî û mirovî û aborî mezin de derbas dibe, ku ev nêzîkî dîzde salan heye hîç çareserîyêk bo qeyrana wê nehatiye dîtin, zêdebarî ku Sûriya bûye qada şer û bazganiyê û ji hêla Tirkîyê û Îranê ve hatiye dagîrkirin, û heta vê gavê Mîletê kurd li Rojavayê Kurdistanê baca here mezin ji qurbanîyan daye bê ku hîç danpêdanek navxweyî yan navdewletî bi maf û hebûna Mîletê kurd li Sûriyê hebe.

Şerê Xezeyê heta niha bi dijwartî û bi giranî didomîne û dibe ber bi arasteyên din biçê, di demê ku heta niha hîç destpêşxeriyek Navdewletî yan Erebi bo agirbestê nehatiye pêşkêşkirin, lewra heta îro nehatiye zanîn ku ev (Şer) dê ber bi çî aqar û çî arasteyî biçê, û helbet wê karvedanên vî şerî li ser astên navdewletî û herêmî hebin, bi taybetî li ser rewşa Sûriyê, û wekî gotina bav û bapîrên me ku dût nîne (Ta yan werîs) di cihê zeyîf û xala lawaz re biqete, û goman di wê yekê nîne ku îro Sûriya xala here lawaz û zirav e, û xala here lawaztir Rojavayê Kurdistanê ye, nemaze ku heta niha hîç rêkeftinek û yekrêziyêk siyasî û ne siyasî di navbera hêzên kurdî yên Rojava de nîne, hevdem ku Tirkîyê bi awayekî berdewan û rojane Rojavayê Kurdistanê topbaran dike, û dê hewl bide ku mifayê bigire ji her delîve û derfetekî bo timamkirina projeyê xwe yê ji bo dagîrkirina tevaya Rojavayê Kurdistanê û jinavbirina doza Kurdî ya neteweyî li Sûriyê.

Li Kerkûkê êrîş li ofîsa Şaxawan Ebdullah hat kirin

Li Kerkûkê îro danê sibê êrîş li ofîsa Cîgirê Serokê Parlamentoya Iraqê Şaxawan Ebdullah hat kirin.

Şaxawan Ebdullah di peyamekê de got: "Îro danê sibê di kiriyareke tirsonek de, êrîş li ofîsa me ya Kerkûkê

hate kirin û yekser pasewanan bersiva dan."

Aşkere kir jî, otomobîl ku teqê kiriye ji cureya Toyota Camry ye karî bireve rizgar bike û me daxwaz ji dezgehên ewlekarî kiriye ku êrîşkeran bibînin.

Şaxawan Ebdullah tekez kir jî: "Em xelkê Kerkûkê piştrast dikin ku ev êrîş weke êrîşên berê, dê me ji xizmeta hemû pêkhateyên Kerkûkê ranewestîne."

Şaxawan Ebdullah sala 1979an li Kerkûkê jidayik bûye, endamê Partiya Demokrat a Kurdistanê ye û 9ê Çileyê 2022an wek Cîgirê Duyem ê Serokê Parlametoya Iraqê hat hilbijartin.

Siyasetmedarê Amerîkî dewleta Kurdistanê dê aramiyê bîne Rojhilata Navîn

Siyasetmedarê Amerîkî Peter Galbraith li korbenda Aştî û Ewlehiya Rojhilata Navîn (MEPSê),

ragihand ku damezrandina dewleta Kurdistanê dê ewlehî û îstîqrar bîne herêmê û heger ku Kurdistan û Iraq bibin 2 cîran dê sûda vê yekê ji bo hemû Rojhilata Navîn hebe.

Siyasetmedar, dîplomat û Balyozê Amerîkayê yê li Xirvatîstanê Peter Galbraith balê dikişîne ku gelên li Kurdistanê di Referandûmê (Rapirsîyê) de ji %92.3 dengên xwe ji bo serxwebûna Kurdistanê dane û wiha got:

"Ev rewş ji bo dewleta Filistin û Kurdistanê weka hev in. Pirsgirêka vana dê bi damezrandina dewletên wan çareser bibe. Ez piştrast im ku rêbaza çareseriyê ya 2 dewletî di nabera Iraq û Kurdistanê de dê rê xweş bike ku pêwendiyên herdu dewletan jî xweş û normalîze bibe û ev jî dê sûda wê ji bo îstîqrar û ewlehiya hemû herêmê çêbe."

Galbraith daxuyand ku hin kes ji bo êrişên Hamasê ku di mîhrîcanê de 1200 mirovên sîvil kuştin li hêncetan digerin, lê tu hêncetekî nikare qetlîfama di festîvala muzîkê de rave bike. Ji aliyê din de Kurd, 60 sal e li hember rejîman berxwe didin, lê tu car qetlîfam nekirin û kesên sîvil nekuştin. Loma jî ger ku em behsa dadweriyekî bikim, dadwerî dewletbûna Kurdistanê mafê Kurda ye.

PDK: Dûrxistina Serokê Parlamentoya Iraqê dê aloziyan kûrtir bike

Berdevkê Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) di daxuyaniyekê de ragihand, "biryara dawî ya

Dadgeha Federalî ya Iraqê derbarê dûrxistina Serokê Parlamentoya Iraqê de, dê aloziyan kûrtir bike." Berdevkê PDKê Mehmûd Mihemed îro 16ê Mijdarê daxuyaniyek derbarê rewşa niha ya Iraq û herêmê û biryara Dadgeha Federalî ya hilweşandina endametiya Serokê Parlametoyê Mihemed Helbûsî de belav kir. Mehmûd Mihemed dibêje: "Rewşa Iraq û herêmê bi awayekî aloz bûye ku tê pêşbîniya helweşeke mezin tê kirin, di vê rewşê de berpirsyarî mezin li ser milê hemû hêz û aliyên Iraqê bi giştî û aliyên pêkhênerên Hevpeymaniya Birêvebirina Dewletê bi taybetî ye ku rewşê ji nêzik ve binirxînin, bi taybetî jî bûyera biryara dawî ya Dadgeha Federalî ya Iraqê ya li ser dûrxistina Serokê Parlamentoyê ku aloziyan zêdetir û kûrtir dike."

Berdevkê PDKê di wê baweriyê de ye, dûrxistina Helbûsî di demekê de ye ku "tê çaverêkirin nakokî û pirsgirêkên heyî bîn çareserkerin, ne ku zêdetir pirsgirêk bîn berhevkerin, bi awayekî ku aştiya civakî û aramiyê bixe metirsîyê."

Herwiha Berdevkê PDKê got: "Partiya me bi nîgeranî li pêşhatên siyasî yê dawî dinêre, ji ber wê jî em pêwîst dibînin ku rewşa Iraqê di warê siyasî, ewlekarî, aborî û egerên çaverênekirî yê navçeyê de, li ber çavan bê girtin û bi berpirsyarane gav ji bo rêxistina rewşê di çarçoveya destûra herdemî de, cîbicîkirina made, xal û pîrensîpên Peymana Hevpeymaniya Birêveberiya Dewletê û bernamaya Hikûmeta Federal, bi taybetî jî bendên girêdayî Encûmena Federal û Dadgeha Federalî, bîne avêtin. Herwiha Mehmûd Mihemed got: "Divê em vegehin ser prensîpên avakirina Iraqê nû (hevparî, lihevkerin, hevsengî) û serweriya destûrê bê çespendin, ku tenê garantiya pêkvejiyanê, aramî û yekrêziya Iraqê ye."

Kurdên Afrîkayê vageriyan warê bav û kalên xwe

Xoşnawên ku bapîrê wan beriya niha bi du sed salî çûbû Afrîkayê vegeriyan gundê Sîsawayê yê navçeya Herîrê ya Hewlêrê.

Zaneyê Kurd Mela Ebubekir Efendî Xoşnaw salên 1800î ji Kurdistanê çûbû Afrîkayê.

Neviyên wî vegeriyan gundê bav û kalên xwe û li gund bi kêfxweşî hatin pêşwazîkirin.

"Ev serpehatiya me ya li vê derê wekî xewnekê bû"

Mihemed Zobriyê ku yek ji naviyên Mela Ebubekir Efendî Xoşnaw e got:

"Xewnên min tên cih. Ev zêdetir ji 150 salî ye ku hatina Sîsawayê xewna bavê min, apê min û pîsmamên min e.

Ev serpehatiya me ya li vê derê wekî xewnekê bû. Kurd gelê herî mêvanperwer ê cîhanê ye.

Min li Cape Townê roja 3 danan nan dixwar lê ji ber ku xwarinê vê derê gelekî xweş in niha 5-6 danan dixwim."

Evdila Ebûbekirê ku neviyekî din ê Mela Ebubekir Efendî Xoşnaw e jî wiha axivî:

"Ez pê dihisim ku Kurdên resen ev nifş in. Min û pîsmamên xwe cilên xwe yê Kurdî li xwe kirin."

Neviyên Mela Ebubekir Efendî Xoşnaw, ji aliyê 700 meqûl, rûspî û pêşengên olî ve hatin

pêşwazîkirin.

Metranê Şeqlaweyê Enîs Yeqûb jî yek ji wan kesan bû ku Kurdên dûrketî bi dilgermî pêşwazî kirin.

"Em pê serbilind in"

Enîs Yeqûb got, "Em pê serbilind in kesên Kurd, kesên ji Kurdistanê li warê bav û kalên xwe dengê xwe gihand cîhanê."

Celal Begê ku yek ji şênîyên Sîsawayê ye hestên xwe wiha anîn zimên:

"Xweda dizane, ev hefteyek e ku ez ranezame. Me go bila em li hemberî wan rûreş nebin û bila bi Xoşnawetiya xwe serbilind bibin."

Mela Ebubekir Efendî Xoşnaw sala 1814an wekî zarokê mal-

bateke ji eşîra Xoşnawan li gundê Sîsawayê yê navçeya Herîrê ya Hewlêrê hatiye dinê.

Sala 1863yan koçî bajarê Cape Townê yê Afrîkaya Başûr kiriye.

Mela Ebubekir Efendî Xoşnaw 18 salên dawî yê jiyana xwe li Cape Townê derbas kirine.

Zanayê Kurd ji roja yekem a çûyîna xwe ya Afrîkaya Başûr ve taybetî ji bo ku keç fêrî xwendin û nivîsandinê bibin, kedeke mezin daye.

Mela Ebubekir Efendî Xoşnaw li Cape Townê dibistaneke keçan vekirîye û wî bi sedan xwendekarên keç perwerde kirine.

Zanayê Kurd sala 1880î çûye ser dilovaniya xwe.

Bakirhan: Mafdarî têrê nake, divê bi milyonan mirov bêne birêxistinkirin

Hevserokê Giştî yê HEDEP'ê Tüncer Bakirhan got, "Eger hûn dixwazin pirsgirêka Kurd çareser bikin, beriya her tiştî divê tecrîda li ser Birêz Ocalan bînin." Bakirhan got, "Mafdarî têrê nake, divê bi milyonan mirov bêne birêxistinkirin."

Hevserokê Giştî yê Partiya Demokratî û Wekhevîyê ya Gelan (HEDEP) Tüncer Bakirhan li kongreya partiya xwe ya bajarê Agiriyê axivî.

Bakirhan anî ziman ku carna mezlûmbûyîn, cihêbûyîn ji bo wergirtina mafê xwe têrê nake û got, "Nifûsa Kurdan li cîhanê 70 milyon mirov e. Lê belê daxwaz û têkoşîna me ya ji bo mafê xwe gelek caran bi darvekirinê, girtinê û sirgûnê hate tepisandin. Em hîne negihîştine armanca xwe. Em bi hev re şer, zilma li gelên Ukrayna û Qerebaxê tene kirin, dibînin. Di dema nêz de komkujî û qirkirina li ser doza mafdar a gelê Filîstînê yê mezlûm jî tê dîtin. Ev tê çî wateyê? Tê wê wateyê ku mafdarî ji bo wergirtina mafê xwe têrê nake. Wê demê pêwîstî bi rêxistinbûyîne heye. Hingî divê 70 milyon Kurd bi hev re li dora heman dozê û paşerojê bicivin û bikevin nava hewldanan. Naxwe zilma ku li gelê Filîstînê tê kirin dikare bibe qedera me. Mêtînger hovîtiyeke mezin dikin. Welatên mêtînger tekperestiyê li ser etnîk û baweriyên cuda ferz dikin. Dixwazin bibin yek; dixwazin bibin yekane; bi zext, cezakirin, darizandinê hewl didin

bêdeng bikin. Selahattîn Demîrtaş, Gultan Kışanak, Fîgen Yuksekdağ, Sebahat Tüncel û hemû hevrêyên me yê girtî, ji ber li mafê xwe digeriyan hatin girtin. Ji ber ku gotin, 'Em Kurd in, dixwazin bibin welatîyên wekhev' lewma hatin girtin."

Bakirhan anî ziman ku Rojhilata Navîn veguheriyeke qada şerekî giran û got, "Ev şer bandorê li me Kurdan jî dike. Yê ku li ser Filîstînê rondikên tîmsahî dibarînin, yê ku qala ummet û Îslamiyetê dikin, li Rojava zarokên me qetil dikin, jinan qetil dikin, qadên jiyane tune dikin. Roj nîne ku li Rojava li serê gelê Kurd bombe nayên barandin. Ev yek çî nîşanî me dide? Ev desthilatdarî û sîstem ne alîgirê maf e, li dijî Kurdan e, li dijî Kurdistan di nava têkoşînekê de ye."

TECRÎDA LI ÎMRALIYÊ

Di dewama axaftina xwe de Tüncer Bakirhan got, "Dibêjin, gelo

Kurd çî dixwazin. Ji wan heye ku bi girtina me wê karibin pirsgirêka Kurd çareser bikin. Ji wan heye ku bi koçberkirina me wê karibin pirsgirêka Kurd çareser bikin."

Bakirhan got, "Çareserkirina pirsgirêka Kurd hêsan e. Beriya her tiştî divê hûn dest ji nêzikatiya înkare berdin. Beriya her tiştî divê hûn tecrîda li ser Birêz Ocalan rakin ku gelê Kurd wî weke îradeya xwe dibîne û pêşengê danûstandinê Pêngava Çareseriyê bû."

'HETA KU STATUYA KURDAN NEYÊ NASKIRIN, KRÎZ ÇARESER NABE'

Bakirhan diyar kir ku krîzên li Tirkiyeyê bi hêsanî dikarin çareser bibin û got, "Ji bo vê jî hûn ê statuya Kurdan nas bikin, bi nêzikatiyeke çareseriyê tevbigerin, qeyûm li ser îradeya Kurdan tayîn nekin, dest ji girtinê siyasî berdin, girtiyan vala bikin, Qanûna Têkoşîna li dijî Terorê biguherînin."

Başbakan Barzani: Kürtlerin de kendi kaderlerini tayin etme hakkı olmalı

Kürdistan'ın jeopolitik olarak dünyanın çok stratejik bölgesinde yer aldığını belirten Başbakan Mesrur Barzani, "Kürtlerin de kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahip olmayı hak ettiklerini düşünüyorum" ifadelerini kullandı. Duhok'ta Kürdistan Amerikan Üniversitesi'nde düzenlenen forum kapsamında BBC News sunucusu Maryam Moshiri'nin moderatörlüğünü yaptığı panele konuşmacı olarak katılan Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesrur Barzani, gündeme ilişkin önemli değerlendirmelerde bulundu.

"İsrail-Hamas çatışması"

Başbakan Barzani, ilk olarak İsrail-Hamas çatışması ve Gazze'ye yönelik saldırılara ilişkin soruya yanıt verdi.

Her halükarda savaşa karşı olduğunu ve savaşın son çare bile olmaması gerektiğini vurgulayan Barzani, "Gazze'deki insanlar bugün 7 Ekim'den öncekinden daha iyi durumda mıydı? Bence cevap çok açık. En büyük bedeli masum insanlar ödüyor. Savaş kınıyoruz, sivilere yönelik saldırıları kınıyoruz ve Orta Doğu'daki her çatışmanın barışçıl yollarla çözülmesi gerektiğine inanıyoruz" dedi.

Onlarca yıldır süren bu çatışmanın askeri yöntemlerle çözülemeyeceğinin altını çizen Barzani, bu çatışmanın Orta Doğu'nun farklı bölgelerine yayılmasından endişe duyduklarını kaydetti. Barzani, "Savaşlardan çok yorulduk, umarız savaşlar sona erer ve bu çekişmeye barışçıl çözümler bulunur" diye ekledi.

"Irak bu çatışmadan uzak durmalı"

Irak'ın yapabileceği en iyi şeyin bu çatışmadan uzak durmak olduğunu vurgulayan Başbakan Mesrur Barzani, "Iraklıların zaten yeterince sorunu var. İnsani yardım sağlamanın bir yolu olursa olur. Bizim Kürdistan Bölgesi'nde yaptığımız da budur. Hayırseverlerimiz aracılığıyla insani yardımları ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaya çalışıyoruz" ifadelerini kullandı.

Irak Federal Yüksek Mahkemesi'nin Parlamento Başkanı Muhammed Halbusi'nin milletvekilliğini düşürme kararının "yanlış" olduğunu belirten Barzani, "Karar hakkında konuşmayacağım ama zamanlama kesinlikle Irak için iyi değildi" dedi ve Irak'ın bu süreçte bir çok farklı sorunla boğuştuğuna dikkati çekti.

"(Kürdistan petrolü) Kürdistan'ın Anayasal hakları göz ardı ediliyor"

Başbakan Barzani, Erbil ile Bağdat arasında özellikle Türkiye'ye petrol ihracatı konusunda yaşanan krize ilişkin değerlendirmesinin sorulması üzerine, şu ifadeleri kullandı: "Bu çok uzun yıllara dayanan bir konu. Bağdat ile Erbil arasında petrol konusunda yaşanan anlaşmazlık, Anayasa'nın yazıldığı anlamda yorumlanmaması ve buna saygı gösterilmemesinden kaynaklanıyor. Maalesef Kürdistan'ın Anayasa'da bazı hakları göz ardı ediliyor. Bu haklar petrolün çıkarılması, üretilmesi ve satılmasıdır. Ne yazık ki yıllar geçtikçe Bağdat ile Erbil arasındaki çekişmeler de artıyor ve asıl soru çok net. Irak federal bir devlet mi yoksa Bağdat merkezli bir hükümet mi? Bence temel mesele bu. Federal bir devlette,

anayasada belirtildiği gibi yetki paylaşımının ve yetkilerin bölgele dağılımının olması gerektiğine inanıyoruz. Maalesef Bağdat'ta her şeyin merkezi hükümet tarafından kontrol edilmesi gerektiğine inanan bir zihniyet var. Petrol meselesi özelinde bakarsak Kürdistan'ın anayasasının gerek-

yeniden ne zaman başlayacağı konusunda net bir tarih veremeyeceğini aktardı.

"Tarıma, sanayiye ve turizme büyük yatırımlar yaptık"

Kürdistan'ın verimli topraklarla sahip olduğunu, ekonominin çeşitlendirebilerek gelir kaynaklarının artırılabilceği birçok

tirdiği her şeyi yaptığını görüyoruz. Üzerimize düşen görevlerin hepsini yaptık ama anayasada da sahip olduğumuz haklardan hiçbir zaman yararlanamadık."

"Uluslararası petrol şirketleriyle sözleşmelerimiz geçerli ve yasaldır"

Petrol üretimi ve satışı konusunda ilke olarak federal hükümetle birlikte çalıştıklarını ancak Iraklı kurumlardan gereken desteği alamadıklarını anlatan Barzani, "Uluslararası petrol şirketleriyle anlaşmalarımız var. Bu sözleşmeler geçerli ve yasaldır. Ve tabii ki Kürdistan Bölgesi Hükümeti olarak bu sözleşmelere saygı duyuyoruz" diye konuştu.

Barzani, petrol üretiminin bir maliyeti olduğunu, Kürdistan Bölgesi ile Irak'ın güneyinde petrol üreten şirketlerin maliyetinin aynı olamayacağını söyledi. aynı var.

Bağdat'ın uluslararası şirketlere ödenmesi gereken maliyet konusunda gerçek olmayan rakamlardan bahsettiğini belirten Barzani, "Kürdistan'da varil başına üretim maliyeti 6 dolara getirmek istiyorlar ama mesela Geyara'daki (Musul) kuyuda petrol üretim maliyeti 34 dolar. Peki nasıl oluyor da Kürdistan'daki maliyeti 6 dolar oluyor?" diye sordu.

"Yeterli üretime sahip olduğunda Türkiye üzerinden petrol ihracatına başlanır"

Petrol konusunda Erbil ile Bağdat arasında varılan anlaşmanın detayları hakkında da bilgi veren Barzani, "Bağdat'la yaptığımız görüşmeler şöyle: Kürdistan Bölgesi Hükümeti uluslararası petrol şirketleri ile sözleşme imzalayan taraf. Bu da Kürdistan Bölgesi'nin hakkıdır ve biz bundan vazgeçmeyeceğiz. Bağdat'taki hükümetle, bu şirketlere ödenecek üretimin gerçek maliyetinin ne olacağını konuşuyoruz. Bu yapıldıktan sonra ihracat rahatlıkla yapılabilir çünkü üretim olmadan ihracat olmaz. Bu yüzden üretime odaklanıyoruz, yeterli üretime sahip olduğunda Türkiye üzerinden petrol ihracatının bir sonraki aşamasına geçebiliriz" ifadelerini kullandı.

Ceyhan Limanı üzerinden petrol ihrac edilmesi konusunda "Artık top Bağdat'ta" diyen Barzani, Irak Petrol Bakanı Hayyan Abdugani ile yapılan son görüşmelerin "olumlu" geçtiğini ancak ihracatın

alan bulunduğunu ifade eden Başbakan Barzani, "Evet, petrolümüz var ve petrol ihrac edebiliriz. Ama bir sektörden elde ettiğimiz gelirleri başka sektörlerde de yatırıp farklı sektörlerde gelir elde etme şansımızı artırabileceğimizi düşünüyorum. Bu yüzden tarıma, sanayiye ve turizme büyük yatırımlar yaptık" dedi.

Bu kabine döneminde tarım ürünlerinin Körfez ülkeleri ile Avrupa'ya ihrac edilmeye başladığını kaydeden Barzani, bunun çiftçiyi de teşvik ettiğini söyledi.

Barzani, "Tarımsal ürünlerde ve bundan elde edilen gelirlerde artış olduğunu görüyoruz. Bu yüzden ekonomimizi çeşitlendirmek için elimizden gelen her şeyi yapıyoruz. Bunun reformumuzun bir parçası olduğunu ve Kürdistan'ı farklı bir aşamaya dönüştürmede bir devrim olarak adlandırdığımızı söylemek istiyorum" diye konuştu.

İklim değişikliğinin Kürdistan Bölgesi ve Irak üzerinde ciddi etkileri olduğuna işaret eden Barzani, "Irak'ın geri kalanının bundan daha da fazla etkilendiğini düşünüyorum. Biz Kürdistan'da kendi kaynaklarımıza sahibiz. Ama insanlar bunu ciddiye alıyor mu? Maalesef istedikleri ölçüde değil" dedi.

"Gençler bu ülkenin geleceğidir"

"Gençler bu ülkenin geleceğidir" diyen Başbakan Barzani, "Gençleri ve genç yetenekleri güçlendirmemiz gerektiğine kesinlikle inanıyorum. Kürdistan'daki reform ve dönüşümün lokomotif de bunlar olacak" yorumunu yaptı.

Başbakan Mesrur Barzani, Kürdistan Bölgesinde 100 bin yabancı çalıştığını, s dönemde özel sektörle çalıştıklarını ve iş gücünün en az yüzde 75'inin yerli olması şartını belirlediklerini anlattı.

Kürdistan'daki diğer kabinelerden çok sayıda kadın bakanın mevcut kabinede bulunduğunu hatırlatan Barzani, "İhtiyacımız olan tek şey kadın ve erkekler eşit fırsatlar sunmaktır. Ben de bunu yapıyorum" değerlendirmesinde bulundu.

"Kürdistan'da herkes eşittir"

Kürdistan'da farklı etnik ve dini topluluklar olduğunu belirten Başbakan Barzani, "Hepsi aynı haklara sahip. Hukuk her şeyden öncedir, bu nedenle azınlığı görmeyip çoğunluğu destekle-

meyeceğiz. Kürdistan'da herkes eşittir" diye konuştu.

Mesrur Barzani, Kürdistan Bölgesi'nin şu anda Irak'ın diğer bölgelerinden gelen 1 milyondan fazla yerinden edilmiş kişiye ve ayrıca komşu ülkelerden gelen yaklaşık 250 bin mülteciye ev sahipliği yaptığını söyledi.

"Ezidi Kürtler onurlu bir şekilde geri dönmeli"

Barzani, IŞİD'in saldırıları nedeniyle yerinden edilen Ezidilerin Şengal'e dönmeye nasıl yardımcı olacakları sorusuna şu yanıtı verdi:

"Geri dönme hakları var ama onurlu bir şekilde dönmeleri gerekiyor. Onlar maalesef IŞİD mağduru insanlar ve ne yazık ki şu ana kadar koşullar geri dönüşlerini destekleyici değil. Evlerine geri dönmek istiyorlar. Kendilerini güvende hissetmek istiyorlar. Hizmet almak istiyorlar. Okul istiyorlar. Kendi şehirlerinde sağlık hizmetleri istiyorlar. Bunu nasıl kolaylaştırabilirsiniz? Irak federal hükümetiyle bir anlaşma imzaladık ve bu anlaşmanın hayata geçeceğini umuyorduk. Maalesef federal hükümet tarafından uygulanmadı çünkü Şengal'de Kürdistan'da bize meydan okumayan ama aynı zamanda federal hükümete ve bizzat başbakanın kararına da meydan okuyan unsurlar var. Tabii ki kimseyi Kürdistan'dan çıkıp belirsiz koşullarda yaşamaya zorlayamayız. İşte bu yüzden Şengal Anlaşması'nın olduğu gibi uygulanması için baskı yapmaya ve destek istemeye çalışacağız."

"ABD bizim için büyük bir müttefik"

Mesrur Barzani, 2003'ten bugüne kadar sağladığı destek için ABD'ye teşekkür ederek "Tüm Irak ve Kürdistan'ın desteklediler ve özellikle IŞİD'le savaşta çok yardımcı oldular. Peşmergelere askeri destek sağladılar, IŞİD'e karşı hava saldırıları düzenlediler. Bu yüzden hepimiz ABD'nin desteğine çok müteşekkirimiz" diye konuştu.

ABD'nin çekilmesi ile oluşan boşluğun farklı unsurlar tarafından avantaj olarak kullanıldığını ifade eden Barzani, "ABD'nin bu ülkeyle, özellikle de Kürdistan'la iyi ilişkilerini sürdürmesinin önemli olduğunu düşünüyorum. Ekonomik düzeyde daha aktif olmalarını istiyoruz. Yani askeri varlığa bakıldığında öyle olmaları gerekmiyor ama ben ekonomik katılımdan, siyasi katılımdan bahsediyorum" diye konuştu.

"Benim Kürdistan halkının haklarını savunma sorumluluğum var"

Başbakan Mesrur Barzani, Erbil ile Bağdat arasındaki sorunların nasıl çözüleceğine dair bir perspektifi olup olmadığı sorusuna da şu yanıtı verdi: "Benim Kürdistan halkının haklarını savunma sorumluluğum var. Benim işim kimseyi memnun etmek için Kürdistan halkının anayasal haklarından vazgeçmek değil. Ama kim beni ortak olarak, gerçek bir ortak olarak kabul ederse, kim anayasayı bu şekilde uygulamaya hazırsa, beni gerçek bir dost olarak görebilir. Bağdat ile Erbil arasındaki ilişkiyi kesinlikle geliştirebiliriz ve ben de bu yönde hareket ettim. Bu mesajların Başbakan'a, hükümete iletilmesi konusunda Bağdat'ın kapısını çal-

mak için çok çalışıyoruz ama anayasada belirtilen haklarımızdan asla vazgeçmeyeceğiz."

"İngiltere ile ilişkilerimiz hiç bu kadar iyi olmamıştı"

Başbakan Barzani, İngiltere ile Kürdistan Bölgesi arasındaki ilişkilere dair bir soruya, "Sanırım hiçbir zaman Birleşik Krallık'la şimdikinden daha iyi ilişkilerimiz olmamıştı. İngiltere ile mükemmel ilişkilerimiz var ve çok memnunuz ama daha fazla etkileşimin, daha fazla destek olacağını düşünüyorum" dedi.

"Kürtlerin de diğer uluslar gibi yaşama hakları var"

Güvenlik meselesinin yalnız ele alınamayacağını kaydeden Başbakan Mesrur Barzani, "Güvenlik, siyasi istikrar, ekonomik kalkınma ile birlikte ilerliyor. Dolayısıyla güvenli bir bölgeye sahip olmak için yukarıdakilerin hepsine sahip olmamız gerekiyor. Bu yüzden ekonomimizi nasıl geliştirebileceğimize bakmamız gerekiyor. Daha güvenli bir bölgeye sahip olabilmek için nasıl daha fazla siyasi istikrara sahip olabileceğimize bakmamız gerekiyor, ya da tam tersi. Yani bunların hepsi üç sütun halinde çalışıyor ve bunu yapmamız gerekiyor. Ancak değinmek istediğim bir şey var, o da uluslararası hukuk. Biliyorsunuz, diğer birçok ulus gibi Kürtlerin de kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahip olmayı hak ettiklerini düşünüyorum. Diğer birçok ulus gibi onların da yaşama hakları var" ifadelerini kullandı.

Başbakan Mesrur Barzani, "Her şeyden çok ihtiyacımız olan şey, uluslararası garanti. Dolayısıyla eğer uluslararası toplum bize yardım etmek istiyorsa, Kürtlerin bir daha asla saldırılara, zulümlere, kimyasal bombardımanlara, herhangi bir etnik temizlik ya da soykırıma maruz kalmayacağı garantisini vermeleri gerekiyor. İşte bugün uluslararası toplumdaki duyduğumuz gereken şey bu" dedi.

Şubat ayında yapılması planlanan Kürdistan Parlamentosu seçimlerine ilişkin Barzani, "Umarım ertelenmezler çünkü geçen yıl seçimlerin ertelenmesini asla desteklemedim. Ekim 2022'de olması gerekiyordu, sonra 2023'e, şimdi de Şubat 2024'e ertelendi. Temelde Kürdistan'da demokrasiye inanıyoruz ve bölgede demokrasinin feneri olmak istiyoruz" yorumunu yaptı.

"Diasporadaki Kürtlere seslendi"

Başbakan Mesrur Barzani, "Diaspora Kürtlerine ne tavsiye edersiniz?" sorusuna, "Buldukları ülkelerden ders almaları ve geri dönüp Kürdistan'ı inşa etmelerini istiyorum" yanıtını verdi.

"Biz Kürtler bölgede bölücü değil birleştirici olmak istiyoruz"

Konuşmasının sonunda "Kürdistan jeopolitik olarak dünyanın çok stratejik bir bölgesinde yer alıyor" diyen Mesrur Barzani, Biliyorsunuz, etrafımızda Türkiye var, İran var, Irak ve Suriye var, tüm Orta Doğu var. Biz aslında tutkal gibiyiz. Bütün bu farklı toplulukları, binlerce yıllık tarihi, farklı kültürleri birbirine bağlıyoruz. Dolayısıyla biz Kürtlerin bölücü, istikrarsızlaştırıcı unsurlar değil bölgeyi birleştirici unsurlar olmak istiyoruz. Bölgeye daha fazla istikrar getirmek istiyoruz" dedi.

Qetlîama Dersîmê û Îdama Serokê Kurdistanê Seyîd Riza

İbrahim GUÇLU

Di destpêka sedsala 20an de beşek berpirsiyarên kurdan xwe wusa qane kirin ku dema Atatürk û hevalên wan yên İttihad Terakkiyê desthilatdarî ji Osmaniya werbigirin, dê rewşa kurdan û Kurdistanê baştir bibe. Ozerkbûna Kurdistanê dê firehtir bibe. Li Kurdistanê neteweya kurd dê zêdetir xwediyê maf be û desthilatdar û serwer be.

Atatürk û hevalên wî ji bona ku şerê xwe yê desthilatdarî veşêrin, ji Tirkan û kurdan re gotin ku "welat ketiyê bin destê kafiran û gawûran, Ol a İslamî jî ji dest diçe."

Kurdan û Tirkan jî bi vê derewê bawer kirin, piştigiriyê Atatürk û hevalên wî kirin.

Tiştêkî gelek aşkere hebû ku Atatürk û hevalên wî eleqeya wan bi misilmanîyê re tune bûn. Ji bona vê jî piştî ku bûn desthilatdar, siyaseta wan ya stratejîk li dijî tevaya Tirkên ne burokratên sivîl û leşker, li dijî misilmanan û kurdan bûn.

Li Rûsyayê bolşewîkan encama darbeyeke leşkerî desthilatdarî di Oktobra 1917an de ji Çar girtibûn. Li Rûsyayê dîktatoriya xwe îlan kiribûn. Li dijî kapitalîzmê û emperyalîzmê jî di nav şer de bûn. Atatürk û hevalên wî ji bona ku piştigiriyê Yekîtiya Sovyetan bigirin, gotin ku "em li dijî emperyalîzmê nî."

Lenîn jî di derbarê Atatürk û hevalên wî de pesindar bû. Nivîsand ku "li Rojhilatê (li Şerqê) li dijî emperyalîzmê şerê yekemîn yê milî şerê Atatürk û hevalên wî ne."

Atatürk bi siyaseta xwe bi dualî serkeftî bû. Ji aliyekî de dostanî û piştigiriyê İngîltereyê û Ewropayê wergirt. Li aliyê din, xwe li dijî emperyalîzmê nîşan da, piştigiriyê Yekîtiya Sovyetan wergirt. Lê hîn di nav şerê desthilatdarî de bû, hevalên Yekîtiya Sovyetan û berpirsiyarên Partiya Komûnîst ya Tirkîyeyê Mistefa Sûphî û hevalên wî di behra reş de bi destê Topal Osman dan kûştin.

Atatürk û hevalên wî (yanî burakrasîya sivîl û leşker) piştî ku desthilatdarî ji Osmaniyan girtin, demêkî dirêj derbas nebû dîktatorîyek ava kirin. Di vê dîktatorîyê de li dijî piraniya gelê Tirk yên İslam û li dijî nereweya kurd siyaseteke qirêj û xeter û stratejîk ya tunekirinê meşandin.

Rejîma Dîktatorî ya Atatürk, gelek aşkere diyar kir ku Kurdistan tune ye. Kurdistan axa wan e. Loma jî dagir kir. Tunebûna kurdan wek îdeolojiyê fêrmî ya dewletê pejirand. Tirkbûna kurdan wek sistem û îdeolojî pêşve ajotin. Ew otonomiya Kurdistanê ya teng ya dema Împaratoriya Osmanî jî, ji holê rakirin. Hemû mafên milî yên neteweya kurd xesip kirin. Ew kesên ku ji neteweya kurd, Kurdistanê, hêjayiyên neteweya kurd qal kirin, siza kirin û kûştin. Gelek aşkere tunekirina kurdan

û jenosîdeke xurt meşandin.

Li dijî Dewlet û Dîktatoriya Atatürk, ji bona kurdan xebat û têkoşîna milî ferz bibû. Loma jî di sala 1919an de kurdan li Koçgiriye ji bona serxwebûna Kurdistanê ketin nav têkoşîneke neteweyî. Dewleta Atatürk ew serhildanan, bi qetlîamê temirand. Pişt re jî Serhildan û Têkoşîna neteweyî ya sala 1925an û Serhildana Agriyê û têkoşînên din yên neteweyî bi qetlîaman temirandin. Serokên wan tevgeran kûştin û îdam kirin. Kurd, ji Kurdistanê dûr xistin. Xwestin ku demografiya Kurdistanê biguherin û Kurdistanê bikin Tirk.

QETLÎAMA DERSÎMÊ

Dersîm di nav aramî de jiyana xwe didomand. Xwediyê jiyana otonom û taybet bû.

Dersîmê bi awayekî bêdeng, jiyana û sîstemê û dîktatoriya Kemalîstan nepejirand. Ew sîstema qebûl nekir.

Wê demê Dewleta Atatürk biryar da ku Dersîmê terbiye bike û teslîm bigre. Loma ji bona dest bi hereketeke leşkerî ya xurt bike, amadekarî kir. Rapor amade kirin. Ajan/sixûrên xwe şandin Dersîmê.

Piştî amadekariyek mezin, li Dersîmê tevger û hereketa leşkerî ya dewletê dest pê kir. Raste rast dest bi qetlîamê kirin. Li Dersîmê jin û mêr, kal û pîr, ciwan û zarok bi metodekî barbarî û hovîfî kuştin.

Ji bona ku vê qetlîama xwe jî rewşa û meşrû nîşan bide, diyar kir ku li Dersîmê serhildan û îsyaneke li hemberî Dewleta Atatürk heyê.

Gelek aşkere bû ku li Dersîmê serhildanek û îsyaneke tune bû. Dewleta Atatürk ji bona ku Dersîmê teslîm bigre, bike cîwarê Dewleta Atatürk ya resen, dest bi tevger û hereketa leşkerî kiribû.

Hemû belge û helwesta serok Seyîd Riza û hevalên wî jî, vê rastîyê nîşan didin. Eger niyeta Seyîd Riza û hevalên wî serhildan û îsyaneke bibûya, wê demê ji bona ku pirsê çareser bikin nedîçûn Erzîncanê û dîl nedahat girtin.

Lewra helwesta wî ya dervekirinê jî diyar dike ku ew kurdekî û serokekî çiqas eqit û bê tirs e. Heger serhildan hebûya, wî wê demê li çiyayên Dersîmê mirin û şehîdbûn dida ber çav, li dijî Dewleta Atatürk serhildana xwe didomand. Di çiyayên Dersîmê de jî Dewleta Tirk ya wê demê, nedikarî ku wî teslîm bigre.

Di şertên teknolojî de Dewleta Tirk 50 sal e ku li Dersîmê nikare zora çend îsyankara bibe.

Ji bona ku Dewleta Atatürk li Dersîmê qetlîam bike raporên dewletê bi xwe hene.

Di van salên dawî de serokwezîrê

Dewleta Tirk R.T. Erdogan jî diyar kir ku li Dersîmê serhildanek tune bû, lê dîsa jî dewleta wê demê li Dersîmê qetlîam çê kir.

Beşek dîrokzanê dewletê dibêjin ku di qetlîama Dersîmê de biryar û rola Atatürk, an jî ya İsmet İnönü tune ye.

Ev nêrîna dereweke mezin e û ji aliyê bûyer û belgeyan de jî derewîn derdikeve.

Keça Atatürk ya menewî, Dersîm bi teyyareyê bombabaran kir.

İnönü, bi xwe li Dersîmê kontrola (mûrakabeya) tevgera qetlîamê dike.

Di navbeyna İnönü û Atatürk de, di mesela kurdan de, cûdabûnek tune bû. Nekokiyên wan li ser pirsên din bû.

Dîktatoriya Atatürk, ji bona ku li Dersîmê jî serhildanekê provake bike, gelek planên xirab çêkirin. Ew jî diyar bûne û derketine holê.

Min van nêrînan, di gelek telewîzyonên Tirk de anîn ser zimên, bi gelek kesan re niqaşê min bûye. Gelek kesan jî piştigiriyê nêrînan min kirine.

ÎDAMA SEYÎD RIZA

Serokê Neteweya Kurd Seyîd Riza, di 5 Îlona 1937an de dema ku ji bona aşitiyê diçû Erzîncanê, ew û 37 hevalên xwe dîl hatin girtin. Salên wî hat mezin kirin, ew di 15.11.1937an de li Elazîzê li Qada Bazara Genim hat derve kirin. Hemen rojê kurên wî yê delal jî salên wî jî hat mezin kirin, berî wî hat derve kirin.

Wek Serok Seyîd Riza gotiye, ji vê yekê mezintir zilûm, hovîfî, barbarî nabe.

Divê tevayî kurd tu demê serokê neteweyî Seyîd Riza û hevalên wî yên şehîd bîra nekin. Her dem bi rêz bibîrbînin. Ji ceribandînan wan ders derxin.

EW KESÊN PIŞTIGIRÊN NÊRÎNÊN KEMALÎSTAN E, JI KURDAN RE ÎXANET DIKIN

Dewletê li Kurdistanê xirabiyên mezin kir, qetlîam û komkujî pêk anî, lê ev bi gelek hêsanî veşart. Bûyer manîpule kirin. Piştî demêkê ji bona xwe dîrokzan çêkirin. Dîrokzanên dewletê rastî teorîze kirin. Ji bona xirabiyên dewletê, ji bona komkujî û qetlîamên li Kurdistanê îdeolojiyê fêrmî ava kirin.

Demêkê dirêj piraniya wan kurdan bawerî bi nazarî û teoriyên fêrmî yên Dewleta Kemalîst anîn.

Beşek kurd jî ji tirsan re nikarî li dijî van teoriyên dewletê û îdeolojiya fêrmî derkevin.

Hîç şik tune ye ku beşek kurd jî, ji bona berjewendîya xwe ya burokratik û akademîk û aborî û wekî din, ev nêrîn û teoriyên dewletê û îdeolojiya fêrmî parastin. Heta îro jî parastina wan dom dike.

Piştî salên 1965-69an û bi taybetî jî piştî sala 1974an, ew derewên Dewleta Kemalîst û teoriya wan a fêrmî û îdeolojiya wan ji aliyê kurdperwer û rewşenbîrên kurd, rêxistin û siyasatmedarên Kurdistanê ve hatin teşhîr kirin. Rastîyên dîrokî derketin derve. Lê dîsa jî dewletê û hevalbendên wan dev ji vê teorî û îdeolojiya xwe ye fêrmî ber neda.

Min jî ev teoriyên Dewleta Kemalîst ya Kolonyalîst di gelek bernameyên telewîzyonên tirkan de rexne kir, derewîn derxistin.

2 bin yıllık Kürtçe kitap bulundu - Kürtlerin ataları Zerdüştî'lerin el yazması

Ceylan derisine yazılmış 2 bin yıllık Kürtçe kitap

Eski Avestaca olarak bilinen Kürtçe'nin Ahuramî (Hawramî) lehçesiyle yazıldığı belirtilen kitabın ceylan derisine Arami harflerle yazıldığı ve 20 sayfadan oluştuğu belirtildi. Yapılan incelemelerde kitabın yaklaşık iki bin yıllık olduğu belirtildi.

Kürdistan Arkeoloji Müdürlüğü yaptığı açıklamada bulunan kitabın 2 bin yıllık olduğunu söyledi. Kitabın Eski avesta dili olan Hawramî (Ahura-mani) Kürtçesi'nde, ceylan derisi üzerinden yazıldığı açıklandı. Tarihi kitabın Arami alfabesiyle Kürtçe yazıldığı verilen bilgiler arasında.

Zerdüşt kelimesi eski Kürtçede 'Zarathustra'dır. Yunanlılar bu ismi "Zoroaster" olarak telafuz ederek kendi eski kayıtlarına geçirdiler. Adına eklenen uştra sözcüğünün bilinen anlamı deve ile ilgisi yoktur. Günümüz Kürtçesinde altın "Zêr"dir. Eski Kürtçede ise "Zeretha" idi. eski Kürtçe'de "uş" parıldamda anlamına gelirken "Uştra" da "ışık" anlamına gelir. Zerdüşt kelimesinin tam anlamı "Altın ışığın adamı"dır.

Kitabı Hawraman'da bulan doğu Kürdistanlı aile, Kitabın İran Devleti eline geçmemesi için sakladığını, ekonomik sıkıntılardan dolayı İngiltere'de satmak için götürdüğü, fakat birçok duyarlı Kürd'ün girişimleriyle Kürdistan Bölgesi'ne teslim etmeye ikna olduğu açıklandı.

Kürdistan'da Zerdüştler olarak da bilinen Bahdini'lerden kalan ve Avesta'nın Gatalar (Gotin) bölümü olduğu sanılan iki bin yıllık bir kitabın bulunduğu açıklandı.

Şûnwarên Kurdistanê (Kürdistan'ın Mirası) internet sitesinde yer alan bilgiye göre Doğu Kürdistan'ın Hawraman İlçesi'nden bir aile, bulduğu kitaba İran Devleti'nin el koymaması için kitabı Britanya'ya (İngiltere) götürdü.

Sitede yer alan bir açıklamada Kürdistan Bölgesi hükümetine çağrı yapılarak 'Kitabın Kürdistan'a geri getirilmesi için gerekli girişimlerde bulunulmasını istiyoruz. Çünkü bölge hükümeti yasal olarak bütçe ayırarak kitabı satın alabilir' ifadelerine yer verildi.

Bahdin Dini'nin Peygamberi olan Hz. Zerdüşt'e vahy edildiğine inanılan Avesta en eski kutsal tekstlerden olarak biliniyor.

Avesta'nın en eski ve en orjinal bölümleri olduğuna inanılan Gata (Gotin) bölümünün M.Ö 7 YY'da yaşadığına inanılan Peygamber Zerdüşt tarafından söylenen şiirlerden oluşuyor. Bulunan kitabın bu şiirler olduğu düşünülmüyor.

Milattan önce Kürt krallar için "Mirdad". Örneğin 1. Mirdad, 2. Mirdad, 3. Mirdad.... Osmanlıdaki Sultan, Mısır'daki Firavun gibi düşünülebilir. Aslında Nemrud'da "Mirdad"lara bağlıydı. Zerdüşt gelmesi ile benzer bir şekilde Mirdad (Güneş'ten gelen, güneşin verdiği) anlamına gelir. Günümüzdeki. Mir: Güneş, Dad (daden): Verme.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Aa

av

Ev çîye? Ev **a**ve.
Bu nədir? Bu sudur.
Что это? Это вода.
What is it? It is water.

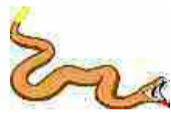
diran

Ev çîye? Ev dir**a**ne.
Bu nədir? Bu dişdir.
Что это? Это зуб.
What is it? It is a tooth.

agir

Ev çîye? Ev **a**gire.
Bu nədir? Bu oddur.
Что это? Это огонь..
What is it? It is fire.

mar

Ev çîye? Ev **m**are.
Bu nədir? Bu ilandır.
Что это? Это змея..
What is it? It is a snake.

Bb

bizin

Ev çîye? Ev **b**izine.
Bu nədir? Bu keçidir.
Что это? Это коза.
What is it? It is goat.

balon

Ev çîye? Ev **b**alone.
Bu nədir? Bu şardır.
Что это? Это шар.
What is it? It is a balon.

bacan

Ev çîye? Ev **b**acane.
Bu nədir? Bu pomidorur.
Что это? Это помидор.
What is it? It is a tomato.

otomobil

Ev çîye? Ev otomob**i**le.
Bu nədir? Bu maşındır.
Что это? Это машина.
What is it? It is a car.

Cc

taC

Ev çîye? Ev ta**C**e.
Bu nədir? Bu tacdır.
Что это? Это корона.
What is it? It is a crown.

Canî

Ev çîye? Ev **C**anîe.
Bu nədir? Bu daydır.
Что это? Это жеребенок.
What is it? It is a horse.

cûcîk

Ev çîye# Ev **C**ûcîke.
Bu nədir? Bu cücüdür.
Что это? Это цыпленок.
What is it? It is a chicken.

finCan

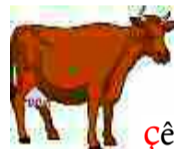
Ev çîye# Ev fin**C**ane.
Bu nədir? Bu fincandır.
Что это? Это чашка.
What is it? It is a cup

Çç

çav

Ev çîye? Ev **ç**ave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

çêlek

Ev çîye? Ev **ç**êleke.
Bu nədir? Bu inəkdir.
Что это? Это корова.
What is it? It is cow.

defter

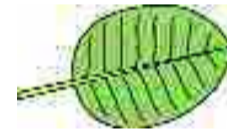
Ev çîye? Ev **d**eftere.
Bu nədir? Bu dəftərdir.
Что это? Это тетрадь.
What is it? It is a copybook.

dar

Ev çîye? Ev **d**are.
Bu nədir? Bu ağacdır.
Что это? Это дерево.
What is it? It is a tree.

Ee

belg

Ev çîye? Ev **b**elge.
Bu nədir? Bu yarpaqdır.
Что это? Это лист.
What is it? It is a leaf.

elok

Ev çîye? Ev **e**loke.
Bu nədir? Bu hinduşqadır.
Что это? Это индюк.
What is it? It is a turkey.

çaynîk

Ev çîye? Ev **ç**aynîke.
Bu nədir? Bu çaynikdır.
Что это? Это чайник.
What is it? It is a teapot.

çakûç

Ev çîye? Ev **ç**akûçe.
Bu nədir? Bu çəkicdir.
Что это? Это молоток.
What is it? It is hammer.

dest

Ev çîye? Ev **d**este.
Bu nədir? Bu əldir.
Что это? Это ладонь.
What is it? It is a hand.

dil

Ev çîye? Ev **d**ile.
Bu nədir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

ker

Ev çîye? Ev **k**ere.
Bu nədir? Bu ulaqdır.
Что это? Это осёл.
What is it? It is a donkey.

zebeş

Ev çîye? Ev **z**ebeşe.
Bu nədir? Bu qarğızdır.
Что это? Это арбуз..
What is it? It is a water melon.

Êê

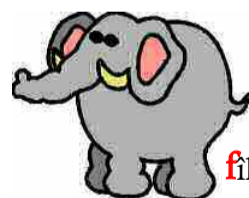
êleg

Ev çîye? Ev **ê**lege.
Bu nədir? Bu jiletir.
Что это? Это жилет.
What is it? It is a jumper.

hêk

Ev çîye? Ev **h**êke.
Bu nədir? Bu yumurtadır.
Что это? Это яйцо.
What is it? It is an egg.

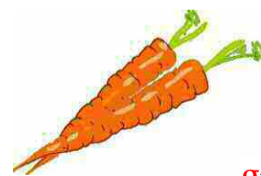
fil

Ev çîye? Ev **f**ile.
Bu nədir? Bu fildir.
Что это? Это слон.
What is it? It is an elefant.

firok

Ev çîye? Ev **f**iroke.
Bu nədir? Bu təyyarədir.
Что это? Это самолёт.
What is it? It is a plane.

gizêr

Ev çîye? Ev **g**izêre.
Bu nədir? Bu kökdür.
Что это? Это морковь
What is it? It is a carot.

gêzi

Ev çîye? Ev **g**êziye.
Bu nədir? Bu süpürgədir.
Что это? Это веник.
What is it? It is a broom.

pê

Ev çîye? Ev **p**êye.
Bu nədir? Bu ayaqdır.
Что это? Это пятка.
What is it? It is a heel.

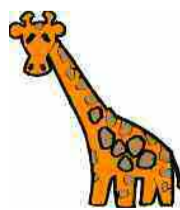
kêr

Ev çîye? Ev **k**êre.
Bu nədir? Bu bıçaqdır.
Что это? Это нож.
What is it? It is a knife.

fînd

Ev çîye? Ev **f**inde.
Bu nədir? Bu şamdır.
Что это? Это свеча.
What is it? It is a candle.

zerafe

Ev çîye? Ev zera**f**e.
Bu nədir? Bu zürafədir.
Что это? Это жираф.
What is it? It is a giraffe.

gore

Ev çîye? Ev **g**oreye.
Bu nədir? Bu corabdır.
Что это? Это носки.
What is it? It is a stocking.

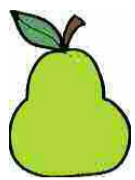

guh

Ev çîye? Ev **g**uhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это уха..
What is it? It is an ear.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

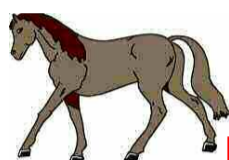
hirmê

hirç

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

hêştir

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dævêdir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

li

dil

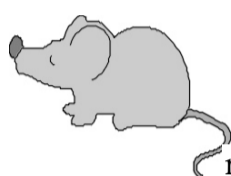
lepik

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürêkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu êlcêkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

miş

Ev çîye? Ev linge.
Bu nêdir? Bu qêçdir.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îî

dîk

îsot

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

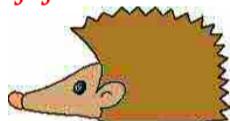
keştî

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gæmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

roj

Ev çîye? Ev jûjîye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günêşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

rojname

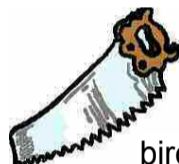

kevjal

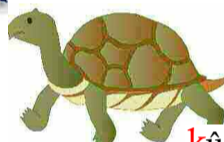
Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qezetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

Ev çîye? Ev kevjale.
Bu nêdir? Bu xerçengdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

Kk

birek

kûsî

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

Ev çîye? Ev kûsîye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

kund

kevçî

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşıqdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

Li

lêv

lîmor

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdır.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

xezal

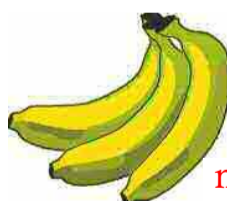

kûlî.

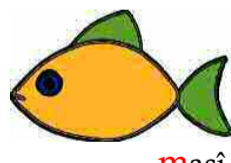
Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

Ev çîye? Ev kûlîye.
Bu nêdir? Bu çeyirtkêdir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

mûz

masî

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

gamêş

meymûn

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu samışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

Nn

nan

trên

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörêkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

reng

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zerrêbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

Ev çîye? Ev rene.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

Oo

ode

otobûs

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

sol

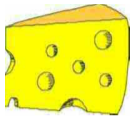
top

Ev çîye? Ev sole.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

Ev çîye? Ev tOpe.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

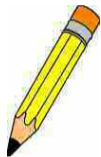
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

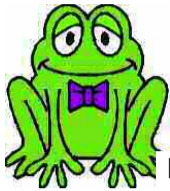
Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

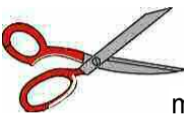

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qayçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

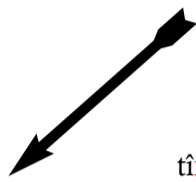
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîške.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

tiîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzumdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtîye.
Bu nədir? Bu tutuquşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsal

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu timsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ildırımdır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

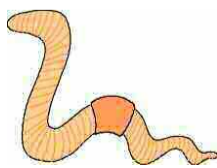
keVo

Ev çiyey? Ev keVoqe.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupîşk

Ev çiyey? Ev dupîške.
Bu nədir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

biVir

Ev çiyey? Ev biVire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is a glass.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

werdek

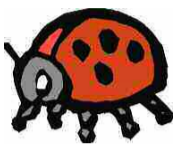
Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

wêne

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şêkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

Xx

xalxalok

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzendir.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

xanî

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

Yy

xîyar

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardır.
Что это? Это огурец.
What is it?
It is a cucumber.

heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

ew r

Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

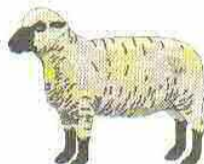
kew

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kéklikdir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

xaç

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

berx

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

1

yek

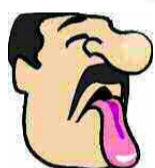
Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountain.

Zz

ziman

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

zengil

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zengdir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

derzi

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirîlî	Latinî	
1	Aa	Aa	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ее	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Iı	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, fimon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, nevî, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şirîn, sekir, şewağ
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Uu	Юю	Üü	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Хх	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Иран казнил еще одного курдского заключенного

В иранском городе Бокан был казнен еще один курдский заключенный. Сиаманд Оствар - 40-летний отец двоих детей, житель села Дангуз. Он был арестован два года назад и приговорен к смертной казни по обвинению в хранении наркотиков.

Эта казнь показывает тревожный рост количества казней по всему Ирану, считают в правозащитной организации "Hengaw". По ее данным, только в октябре иранские власти казнили 78 заключенных, что на 65% больше, чем в предыдущем месяце. 35 из состоявшихся в октябре были связаны с заключенными, обвиненными в преступлениях, связанных с наркотиками.

Согласно печальной статистике, в среднем, каждые два дня пятерым заключенным грозит смертная казнь.

Премьер-министр Барзани призывает партии поддержать правительственные проекты развития

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани 19 ноября призвал все политические партии курдского региона поддер-

жать правительство, чтобы оно могло выполнить свое обещание о предоставлении более качественных и современных государственных услуг.

"Чтобы развивать экономический сектор, нам необходимо объединить рынки в Курдистане. И это возможно, когда у нас есть хорошие дороги, чтобы облегчить поездки и сократить продолжительность поездок", - сказал курдский лидер во время выступления, которое он сделал в Захо во время закладки первого камня в фундамент промышленного комплекса и завода по переработке отходов. "В последние годы мы работали над этим аспектом экономики. Теперь у нас есть современные дороги, соединяющие города и поселки Курдистана".

Говоря о заводе по переработке отходов, премьер-министр подчеркнул, что проект предназначен для создания хорошо оплачиваемых рабочих мест и содействия постоянным усилиям по защите окружающей среды.

Он также призвал все политические партии в Курдистане, а также друзей и союзников поддержать программу развития Регионального правительства Курдистана (КРГ) для более качественного обслуживания населения.

Глава Независимой группы ООН прибыл в Курдистан

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани провел встречу с Волкером Пертесом, главой Независимой группы стратегического обзора Организации Объединенных Наций.

"Мистер Пертес подчеркнул цель [своего] визита, которая заключается в оценке задач Миссии Организации Объединенных Наций по содействию Ираку (МООНСИ), оптимизации ее мандата, а также в предоставлении рекомендаций и эффективных кадровых изменений для поддержки Ирака в расширении регионального сотрудничества", - заявили в офисе премьер-министра Барзани.

Согласно заявлению, в ходе встречи премьер-министр подчерк-

нул исключительную важность миссии МООНСИ в Ираке и Курдистане, а также ее значение в поддержке федеральной системы, выполне-

Ираке. В ходе встречи с другим курдским лидером, Масудом Барзани, президентом "Демократической

партии Курдистана" (ДПК), глава Независимой группы стратегического обзора ООН обсудил последние события в Ираке и работу групп ООН в координации с федеральным правительством и Региональным правительством Курдистана (КРГ) в предстоящем году.

Как говорится в заявлении штаб-квартиры президента ДПК, в ходе обсуждений Барзани выразил благодарность организациям ООН за их значительную роль в содействии иракскому политическому процессу и разрешении кризисов последних лет. Курдский лидер представил обзор исторических региональных интервенций в Ираке, подчеркнув такие проблемы, как экстремизм, сектантство и трудности, с которыми сталкивается курдский и иракский народ.

На встрече также обсуждалась текущая политическая ситуация в регионе, оценивались угрозы и вызовы стабильности Ирака и региона в целом.

которой мы работаем".

Коррупция: "Мой стиль борьбы с коррупцией — искоренить ее. Должна существовать система, которой коррумпированные люди не смогут злоупотреблять. Наша цель — построить хорошо функционирующую прозрачную систему, а также оцифровать государственные услуги в попытке повысить прозрачность и искоренить коррупцию.

Более того, должна быть ответственность. Люди должны нести ответственность за свои действия".

Палестино-израильский конфликт: "Мы, как нация, достаточно пострадавшая от бедствий войны, знаем, насколько разрушительны войны. Мы против войны. Мы не должны прибегать к войне для разрешения споров.

Мы осуждаем войну, а также нападения на мирное население. Мы считаем, что необходимо приложить усилия для достижения мирного решения любого соперничества, происходящего на Ближнем Востоке. Нам необходимо найти решения проблем до того, как они перерастут в военную конфронтацию. Мы все обеспокоены расширением войны в регионе. Мы надеемся увидеть

окончание войны и достижение мирного решения этого конфликта".

Позиция Ирака по палестино-израильскому конфликту: "Я думаю, что лучшее, что может сделать Ирак, — это дистанцироваться от этого конфликта. У Ирака есть свои проблемы. Однако доставка гуманитарной помощи жертвам войны — это хорошо. Мы в Региональном правительстве Курдистана (КРГ) пытались отправить гуманитарную помощь тем, кто пострадал от этой войны, но не смогли доставить ее, потому что ворота были закрыты".

Об отставке спикера парламента Ирака: "Я думаю, что время для этого вопроса было выбрано неправильно. Я не имею в виду само постановление. Время было неподходящим для Ирака. У нас есть целый ряд проблем в стране, и весь Ближний Восток сталкивается с такого рода проблемами.

В Ираке существуют разные общины. Сунниты — одна из тех общин, которых следует уважать. Точно так же следует уважать и их представителей. Изменения должны осуществляться через надлежащие и приемлемые каналы правительства и сообщества".

Премьер-министр Барзани: Споры между Эрбилем и Багдадом происходят из-за пренебрежения конституцией

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани 21 ноября заявил, что сохраняющиеся проблемы в отношениях между Эрбилем и Багдадом в основном связаны с пренебрежением конституцией страны.

Заявление было сделано в интервью главной ведущей Британской радиовещательной корпорации Марьям Мошири на Ближневосточном форуме мира и безопасности в Дохуке. Приводим основные выдержки из его выступления.

Отношения Эрбиля и Багдада: "Грубые споры между Эрбилем и Багдадом возникли из-за того, что конституция не была реализована в ее нынешнем виде. К сожалению, конституционные права Курдистана, включая право на бурение, добычу и продажу нефти, были проигнорированы".

Федерализм в Ираке: "Очевидный вопрос заключается в том, является ли Ирак федеральной страной или центральной. Это ключевой вопрос. Мы считаем, что в федеративной стране полномочия должны быть распределены между всеми регионами, как это закреплено в конституции.

К сожалению, в Багдаде царит монополистический менталитет, и я не имею в виду

всех. Эти люди хотят, чтобы все контролировалось из центра. В этом разница".

Возобновление экспорта сырой нефти Регионального правительства Курдистана (КРГ): "Курдистан по-прежнему привержен конституции. И мы работали с федеральным правительством над преодолением разногласий по добыче и продаже сырой нефти, но, к сожалению, не получили необходимой поддержки от федеральных учреждений.

Министерство природных ресурсов Регионального правительства Курдистана сегодня готово возобновить экспорт сырой нефти. Но мяч на стороне Багдада. Будут ли они финансировать добычу нефти компаниями в Курдистане? Мы, как региональное правительство Курдистана, продолжим защищать наши конституцион-

ные права. Мы также, безусловно, будем защищать права инвестиционных компаний, оказавших нам доверие".

Экономическая диверсификация: "Курдистан имеет плодородную землю. Есть много областей, с помощью которых мы можем диверсифицировать нашу экономику и увеличить источники доходов. С самого начала работы в этом кабинете я пытался сделать это.

Я очень серьезно работаю над развитием секторов сельского хозяйства и туризма. Мы также стремимся развивать секторы образования и здравоохранения".

Нехватка воды: "У нас есть планы построить большие плотины, чтобы хранить воду и лучше использовать ее в разные сезоны. Надлежащее управление водными ресурсами — одна из наших целей, над

Прошу и умоляю Вас!

(завещание Барие Бала)

Мой отец Барие Бала - курдский поэт, писатель и драматург, член Союза писателей Курдистан PEN-a Kurd, ушел из жизни 25 мая 2020 года, оставив после себя колоссальное литературное наследие.

Его патриотические стихи вдохновляли и вдохновляют наших воинов на поле боя, а лирические стихи уже давно стали песнями, которые влюбленные молодые парни поют свои возлюбленным.

Вплоть до своей кончины, будучи тяжело больным, он не выпускал перо из рук и писал, повторяя:

– Я не увидел твоей независимости, Родина моя, так пускай мои дети и внуки хотя бы увидят, а я до последнего своего вздоха буду продолжать служить тебе!

Недавно я перебирал рукописи отца и нашел среди них обращение к курдским лидерам «Hîvî û îltîmaê dikim (Прошу и умоляю Вас)», что по сути является его завещанием. Я счел нужным перевести его на русский, так как не все курды владеют курдским языком.

Прошу и умоляю Вас!

(завещание Барие Бала)

Наши мудрые руководители, знатоки политики, патриоты, благородные, достойные, храбрые, именитые и уважаемые лидеры, я обращаюсь к вам. Сегодня судьба нашего народа в ваших руках. Всевышний Бог наконец-то вспомнил про нас, улыбнулся нам. Наконец-то курды проснулись от тяжелого сна и требуют свои права.

Вы тоже встаньте и оглянитесь вокруг себя, и осознайте кто вы есть!

Такая возможность выпадает раз в жизни. Сегодня эта возможность в ваших руках. Возможность – это сокол, улетит, больше назад не вернется. Нужно продолжить время, чтобы снова он вернулся.

Я пожилой, бедный, несчастный поэт, увидевший все горести и невзгоды, которые враги принесли нашему народу и нашей родине, всю свою жизнь оплакивающий судьбу курдов и Курдистана, поэт со сломанными крыльями, обездоленный, беспомощный и многострадальный, живущий вдалеке от Родины, от имени всего народа, превращенного в бесправного раба на своей земле, молю вас! Я склоняю перед вами свою голову и говорю:

Хватит уже!!! Хватит, чтобы наши кровожадные враги топтали нашу честь! Разрушали наши дома и присваивали себе наше имущество! Прятали нашу

историю! Уничтожали нас! Отрицали нас как народ! Приписывали себе нашу культуру! Закапывали в земле наши исторические памятники! наших героев, витязей и храбрецов мучали в тюрьмах, вешали, расстреливали! В наших домах господствовали над нами! Как дикие волки истязали и мучали нас! Убивали наших отцов и матерей! наших красавиц забирали в дома терпимости и проводили с ними свой досуг! наших детей оставляли сиротами! Наши вершины дремали под снегом, а мы спали в грязи, слякоти, скверне, не поняв ничего из своей жизни! Сегодня мы есть, завтра нас нет! Как животное уходило из жизни, не оставив после себя ничего! Что мы видели в своей жизни? Ничего хорошего!

Вновь и вновь прошу, и умоляю Вас! Объединяйтесь! Не упускайте этот шанс, эту возможность! Дни освобождения нашей любимой Родины приближаются! Не повторяйте событий 1920-1923 гг.! Не говорите – «Я и только Я»! Пожалейте свой несчастный, обездоленный, разбросанный по всему миру народ!

Хватит!!! Объединяйтесь!!! Громким голосом заявите о себе! Со всей силой и мощью нанесите удар по врагу и провозгласите – «До здравствует наш независимый Курдистан!»

Как гадюке разможжите и раздробите голову нашего врага! Пускай как щенки заскулят и убегают с нашей родины туда, откуда они пришли и исчезнут там! Пусть бояться и трепещут перед нашим единством!

Запомните – «Если народ един, никто и ничто перед ним не устоит!» - гласит народная пословица! И я, увидев это, радостно воскликну:

- Родина сладка! И слаще него нет ничего!

И буду снова и снова повторять:

- Ах душа моя! Ах сердце мое! Пусть я буду жертвой тебе - Родина моя!

Пусть наш народ будет признан другими народами, как храбрый, патриотичный и героический народ! Пускай наш триколор займет свое место среди флагов государств мира! И никто больше не посмеет скинуть и растоптать его! Флаг – это честь и достоинство народа!

Я считаю нужным повторить слова из своего стихотворения:

Dinya hejya, dinya rabû,

Kurd nebû yek, hişyar nebû,

Nika dike dewa heqe,

Hemû dibên: - Kurd neheqe.

Mîr zardroжал, mîr восстал

Курды не объединилась, не пробудились

Ныне ведет он справедливую борьбу,

Все ему твердят – Ты виноват.

(построчный перевод Анаре Барие Бала)

Совместно решайте свои проблемы и единым фронтом заявите о независимости Курдистана! Отрежьте языки наших врагов, чтобы они больше не могли говорить – Курдов нет! Курды виноваты!

Курды есть! Курды здравствуют! И дай Бог в скором будущем Курдистан получит свою независимость! Все четыре части Курдистана будут объединены в единое мощное и прекрасное государство!

Барие Бала

поэт, писатель, драматург

Член союза писателей Курдистана PEN-a Kurd

Перевел с курдского языка

Публицист и переводчик

Анаре Барие Бала (Зердеште Кал)

За иракцев, похищенных в Иране, требуют выкуп

Источники в службах безопасности сообщили в воскресенье, 19 ноября, что по меньшей мере двое иракских граждан были похищены неопознанными иранскими боевиками, которые теперь требуют выкуп.

"Al-Arabia Al-Jadeed" сообщает, что и иракские, и иранские власти активно участвуют в усилиях по выяснению судьбы похищенных людей. Это третий инцидент такого рода в Иране за текущий год, что вызывает обеспокоенность, поскольку тысячи иракцев ежегодно посещают Иран с целью туризма, лечения и образования.

В аналогичном случае в конце августа официальный представитель министерства иностранных дел Ирака Ахмед Аль-Сахаф объявил об освобождении трех похищенных в Иране иракцев. Мотивом этих похищений был выкуп, что подчеркивает необходи-

мость усиления мер безопасности и сотрудничества между иракскими и иранскими властями для решения этой тревожной тенденции.

Курдский врач удостоен звания "Врач года" в Швеции

Доктор Нияз Харини, известный хирург-ортопед и директор "Халландс Сьюхус", был

удостоен престижной награды "Врач года" Шведской медицинской ассоциации на церемонии, состоявшейся в Стокгольме.

Признавая исключительный вклад доктора Харини, Шведская медицинская ассоциация подчеркнула его роль как специалиста по опорно-двигательному аппарату и как руководителя ортопедического отделения больницы "Халландс Сьюхус".

Как сообщает газета "Sweden Today", ежегодная почетная премия, вручаемая выдающимся врачам, отражает преданность доктора Харини медицине и подчеркивает важность его роли в медицинском сообществе.

Поблагодарив за признание, доктор Харини отметил, что "эта награда доставляет мне удовольствие и побуждает меня совершенствоваться дальше".

Судани подтверждает приверженность защите иностранных миссий и баз

Премьер-министр Ирака Мухаммед Шиас Судани подтвердил приверженность своего кабинета делу защиты иностранных миссий, баз США и коалиции в условиях эскалации конфликта на Ближнем Востоке.

"Его Превосходительство подчеркнул приверженность Ирака защите дипломатических миссий и обеспечению безопасности советников в рамках Международной коалиции по борьбе против ДАИШ", — сказано в заявлении офиса Судани, опубликованном по итогам встречи иракского лидера с послом США в Ираке Алиной Романовски.

На встрече, состоявшейся в понедельник, 20 ноября, Судани подчеркнул, что иракские службы безопасности "старательно выполняют свои обязанности по поддержанию безопасности и стабильности на иракской территории".

Что касается продолжающихся боевых действий между Израилем и силами ХАМАС в секторе Газа, иракский премьер "подтвердил непоколебимую и принципиальную позицию Ирака по палестинскому вопросу, подчеркнув необходимость прекращения нападений оккупационных сил. Он подчеркнул необходимость открытия безопасных гуманитарных коридоров, облегчить поступление продовольствия и медицинской помощи гражданским лицам и обеспечить права палестинцев жить в достоинстве и безопасности".

С тех пор как в начале октября ХАМАС атаковал Израиль, базы США и коалиции в Ираке и Сирии подверглись ракетным и беспилотным атакам уже более 55 раз, в результате чего почти 60 военнослужащих получили ранения. Вашингтон приписывает эти нападения поддерживаемым Ираном группировкам, что спровоцировало недавнюю серию авиаударов США по объектам, связанным с Ираном в Сирии.

ДИПЛОМАТ

№ 43 (555) 17 - 23 ноябрь 2023-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент ДПК призывает суннитов прийти к консенсусу в отношении нового спикера Ирака

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), заявил, что выборы нового спикера иракского парламента должны основываться на консенсусе или согласии большинства представителей суннитов. "Что касается назначения нового президента иракского парламента, мнение президента Масуда Барзани

заключается в том, что позиция главы иракского парламента является правом суннитской общины и на пост спикера иракского парламента избирается любой кандидат, который должен получить консенсус или одобрение большинства суннитских блоков в парламенте", — сказано в сообщении пресс-секретаря штаба Барзани Халида

Халиля.

Это заявление последовало за недавним решением Федерального суда о прекращении членства в парламенте влиятельного суннита Мухаммеда аль-Халбоуси, что фактически отстранило его от должности спикера.

Халбоуси, выразив удивление по поводу решения суда, предположил, что определенные партии пытаются посеять раскол внутри иракских социальных структур.

Коалиция "Сияда", представляющая арабские суннитские силы, отстаивает право выбрать преемника Халбоуси без права вето шиитов. Халбоуси, не желая уходить в отставку, использует законные способы, оспаривая решение, которое он считает неконституционным.

США посылают сигнал Ирану и проиранским формированиям в Ираке

Министерство финансов США ввело санкции против порядка 58 раз. Почти 60 американских военнослужа-

щих были ранены. После того, как в Госдепартаменте США охарактеризовали иракскую группировку "Катаиб Сейид Шухада" и ее Генерального секретаря Хашима Финьяна Рахима Сараджи, высокопоставленный американский дипломат заявил: "Иран является главной страной-спонсором терроризма во всем мире".

Госсекретарь США Энтони Блинкен отметил, что две группировки угрожают жи-

вям военнослужащих сил США и Международной коалиции против ИГИЛ* (организация запрещена в РФ) в Ираке и Сирии: "Соединенные Штаты Америки остаются приверженными использованию всех возможных и доступных средств, чтобы противостоять поддержке Ираном терроризма и подорвать возможности поддерживаемых Ираном группировок совершать террористические атаки". Министерство финансов США также ввело санкции против официальных лиц, связанных с иракской группировкой "Катаиб Хизбалла": "Сегодняшние санкции являются посланием "Катаиб Хизбалла" и всем другим поддерживаемым Ираном группировкам о том, что Соединенные Штаты используют все возможные меры...Мы остаемся полностью приверженными обеспечению безопасности и стабильности на Ближнем Востоке".

время всему миру приложить усилия к достижению прекращения огня и остановить убийства мирных жителей в секторе Газа, а также решить проблему Палестины и Израиля на основе решения о двух государствах".

С аналогичным призывом на форуме выступил премьер-министр Масрур Барзани.

"Мы должны не только осудить войну и насилие, но и найти мирные решения нерешенных споров и проблем, прежде чем перерасти в военную конфронтацию. Мы не должны откладывать решение проблем, пока можем, прежде чем потерять контроль над событиями. Мы должны принять различия друг друга и научиться жить вместе с уважением и не искать оправданий, чтобы отвергнуть другую сторону", сказал он.

Лидеры Курдистана приняли участие в Дохукском форуме

20 ноября президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани призвал все стороны в Ираке заняться проблемами,

затрагивающими народ страны, вместо того, чтобы втягиваться в региональные конфликты.

"Сейчас настало время превратить Ирак в поле решения проблем, влияющих на иракский народ, а не в поле расширения войн в регионе", — заявил курдский лидер во время выступления на Ближневосточном форуме мира и безопасности, организованном Американским университетом Курдистана в Дохуке.

"Мы в Ираке и Курдистане должны действовать осторожно. Мы ни в коем случае не должны позволять Ираку втягиваться в эту войну, потому что это приведет к еще большим проблемам, и, как следствие, Ирак значительно пострадает".

Курдский президент присоединился к другим мировым лидерам, призвав к прекращению военных действий в регионе и новому началу отношений между странами: "Пришло

время всему миру приложить усилия к достижению прекращения огня и остановить убийства мирных жителей в секторе Газа, а также решить проблему Палестины и Израиля на основе решения о двух государствах".

С аналогичным призывом на форуме выступил премьер-министр Масрур Барзани.

"Мы должны не только осудить войну и насилие, но и найти мирные решения нерешенных споров и проблем, прежде чем перерасти в военную конфронтацию. Мы не должны откладывать решение проблем, пока можем, прежде чем потерять контроль над событиями. Мы должны принять различия друг друга и научиться жить вместе с уважением и не искать оправданий, чтобы отвергнуть другую сторону", сказал он.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakı Az1040, soyaq S.Mehmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.

e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filialı

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500